

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

О.О. РИБАЛОВ

**ЕКОЛОГІЗАЦІЯ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

***Навчальний посібник
для студентів за професійним спрямуванням 0708
усіх форм навчання***

СУМИ ВИД-ВО СУМДУ 2004

ПЕРЕДМОВА

Для людства історія є закономірністю, проявленою у лінійній хронологічній послідовності. Людина як популяція поширюється, прагнучи захопити і витіснити усе, що тільки можна, включаючи рослинний та тваринний світ. Цивілізація приховує своє справжнє обличчя, виправдується за допомогою науки. Але вона рухається і твориться за законами тваринної енергії, з тією відмінністю, що в них тваринна гармонія природна, побудована на принципі рівноваги, а люди так і не спромоглися пізнати, яка сила ними движить.

Світ охоплений глобальною економічною гонкою. Ріст валового продукту, підвищення доходу за будь-яку ціну, а точніше за рахунок природи, умов життя. Глобальна екологічна криза, проблема виживання людства як виду – дамоклів меч. В основі матеріального прогресу лежить задоволення так званих потреб, а простіше сказати - перетворення «хочу». Науково-технічний прогрес (НТП) видається як результат духовного прогресу людства. Закамуфльовану під товстим шаром «ізмів» загарбницьку цивілізацію змішати з духовністю! Що може бути несумісним? Матеріальний розвиток – це, безумовно, добробут. Справа не в ньому. Справа в підробці. Біле це біле. Але чорне – воно чорне.

Міцно тримається догма, що, мовляв, людина - цар природи, а природа – лише її комора. «Бери від життя все!» - гасло цивілізації. Але ніщо нізвідки не береться. Якщо «тут» прибуло, то «там» убуло. Третього не дано. Неозброєним оком видно, що джерело руху роду людського як виду все та ж природна енергія: спадковість, мінливість, природний відбір. Але все це стараннями людини здається вивернутим навиворіт. Так про який прогрес мова?

Екологічна аморальність відбивається не тільки на людях, але і на всьому живому. Ми єдині з Планетою, з Космосом. Ми плоть від плоті жива частина. Всесвіт – єдина жива Свідомість. Екологія людини, матері, ембріона нерозривно пов'язана з екологією Землі, Космосу. І як утроба матері для

зародка, так і Земля – колиска для людства. Екологія як така - суть морального і духовного виховання. Еволюційна позиція людини в тому, щоб змінюватися, переходячи на більш високий рівень свідомості, а не вимирати, самознищуючись.

Минуле століття відзначене посиленням тенденцій процесів глобалізму. Наддинамічність елементів політичної і соціальної структур, превалювання інноваційних процесів, зростання темпів змін у всіх сферах життя, руйнування старої і становлення «іншої» якості життя – характерні ознаки сучасного світу. Це обумовлює необхідність закладати з дитинства основи розуміння світу як такого, що динамічно змінюється. Світу, у якому особистість перебуває в стані постійної творчості цього світу і самої себе. Головною умовою цього процесу є гармонія людини із самою собою і з світом. Людство набуває рис інформаційного суспільства.

Історія пережила чимало ситуацій, від яких залежав розвиток людства. Але суспільство не пам'ятає явища, після якого прогрес без якісного стрибка може виявитися не тільки ускладненим, але і взагалі неможливим. Нині очевидно, що до початку нового тисячоріччя людство прийшло обтяжене проблемами, обумовленими його нерозумною поведінкою. На рубежі епох, у годину випробування лихом достатку і недостатком лиха, динамізм цивілізації подає надію на швидкоплинність дилеми, невідворотність повалення природоруйнівного шляху і торжества гармонізації під егідою Матері-Природи. Закони Природи такі, що якщо відбувається якась зміна, то вона торкається всіх. Без винятку. Світ єдиний, неподільний, вічний, безмежний і безмежно об'єктивний, бінарний.

Антична епоха відрізнялася розсудливістю, відкритістю і любов'ю до всіх знань, у т.ч. релігійних. У Європі півтисячоліття мракобісся в період застою перед епохою Відродження породили ущербність її цивілізації. Але Європа сьогодні вже не та, що в минулі віки. Вона стала сприйнятливою як до фізичних, так і до містичних доказів. Вона ліди-

рує, спрямована в майбутнє, шукає вихід. А це означає відповідальність.

Є зовнішній бік знання і є внутрішній. Кожна з них – наука. Вони обидві необхідні для розвитку цивілізації як фактори одного цілого. Видалить одну з них - і нічого доброго з цього не вийде. Історія багата прикладами. Сучасна академічна наука – це зовнішній пошук древа знання. Вона не здатна привести до Бога. Описуючи Ціле, вона його розчленовує. Це її метод, її умова пізнання. Але Творець ні на найбільшому, ні на найменшому об'єкті ні свого підпису, ні штрих-коду не ставить. Хоч через телескоп, хоч через мікроскоп Бога так не знайдеш. Сьогодні наука та ж вавилонська вежа – що безліч мов, що безліч наук - фактично те саме.

Закони еволюції Божественні. Вони в основі матеріального світу. Шлях містика – смиренне слідування цим законам. Містицизм – це наука в повному розумінні цього слова. Різниця тільки у тому, що дослідник є сам для себе об'єкт дослідження, інструмент і метод. Але критерій істини той же – досвід. Про містичне підґрунтя не маючи особистого досвіду, можна тільки здогадуватися. Релігія не придумана людиною. Зберігається вона вірою, людським розумом і Священними книгами, канонами. Віра – розум – канон. Але зі століттями первісний зміст втрачається, а розум людський змінюється і перестає розуміти канон. Залишається віра, що не хоче зрушуватися з канону. Відбувається поділ, де непро-світлений розум не може зрозуміти ні сам канон, ні його джерело. Ось відкіля атеїзм і релігії. У принципі – це два типи мислення, що перебувають в постійному єдиноборстві усередині людини і у суспільстві. Гармонія досягається рівновагою, а релігія є наслідком всесвітньої гармонії. Релігії будуються на цій розширеній всесвітній свідомості.

Немає свідомості поза любов'ю. Релігійність є любов безособистісна, безмежна до усього живого, вираження одного з двох святих якостей світобудови, вираження Вищої Сутності буття, Свідомість безмежності й умова дійсності, константа почуттів.

Релігійність породила совість. Це, як мінімум, коли гуманізм вище будь-яких протиріч. Релігійність породжує релігію, а не навпаки. Суть істинно віруючого – це сильна чиста духовна особистість, яку нічим не зломити. Любов відкриває врата пізнання. Єдиний спосіб переконатися – перевірити на собі, коли суб'єкт для себе об'єкт, інструмент і метод пізнання. Не суб'єкт складніше від об'єкта, але об'єкт простіше від суб'єкта. Світ безмежно об'єктивний, вабить, спокушаючи затягує. Неможливо побачити цей світ, не побачивши істинно себе. Не прийнявши себе, неможливо прийняти цей світ, його неприйняття, його «ізми». Світ неподільний. Релігійність як така, поза «ізмами». Це наше усвідомлення. Думка, раз пізнана, не може бути втрачена. Ніщо в природі не зупиняється в розвитку. Не принижуй її пустою забавою. А також пам'ятай, що сказано: імущому дасться, а від неімущого відніметься і те, що він має. Немає нічого гірше істини, коли та не на твоєму боці. Та згадай, що краще запалити хоч одну свічку, ніж проклинати пільму.

Зіткнення між наукою і релігією породжено зіткненням між матеріалізмом і містицизмом. Відкинувши все невласне, їх може поєднати в одне ціле тільки релігійно-містичний еволюціонізм та науковий еволюціонізм. І не стане предмета суперечки. При їх об'єднанні народжуються умови для оптимізації, якісного стрибка. А тоді усе починається спочатку: інша термінологія, інший ідеал людини, інша цивілізація.

Прес соціуму програмує особистість. Це не дає індивідуальності перебороти еволюційну кризу, оскільки її вона просто не бачить. Причина виникнення духовних криз у тому, що соціумна еволюція не є еволюція природна. З цього випливає неминучість зіткнення інтересів еволюції природної й еволюції соціумної. Особистий рівень людини визначає рівень особистої духовної кризи.

У цій роботі автором викладений нетрадиційний погляд на проблему екологізації суспільства, сучасну фазу цивілізації, парадигму освіти.

1 СПОЧАТКУ БУЛО СЛОВО

Спочатку було Слово. І Слово було у Бога. І Слово було Бог (Євангеліє від Іоанна, 1.1).

Таке пробудження є усвідомленням свідомої діяльності всесвітньої гармонії. І не слід її плутати із свідомою діяльністю людини.

Хто задумувався, що стоїть за словом *знаю*?

Приміром, хто не знає, що таке гелікоптер? Я це знаю. Він теж це знає. Та всі це знають! А тепер про це запитайте професіонала. Це так зване *знаю* знають уже не одне століття. А знають що? Один бачив, інший навіть літав, третій щось читав, ну а четвертий – так той знає навіть як його зробити і, зрештою, всю інфраструктуру галузі. Так що під словом *знаю* кожний розуміє своє. Хоча що таке вертоліт, справді знає кожний, правда на своєму рівні поняття. Слово *знаймо* – отже, виходить, *знаю*. Десять професіоналів дадуть десять відповідей. Порадившись, вони дадуть ще одну, «правильну». Але кожний залишиться при своїй думці.

А що ми знаємо про яблуко? Багато. Але щоб справді знати, що таке яблуко, треба бути яблуком.

Ну, а що ми знаємо про себе, своє тіло, свої здібності, свої можливості? Так знаємо чи не знаємо?

Якщо справа так стоїть щодо матеріального тіла, то що вже говорити про такі містичні речі, як душа, телепатія, левітація і т.п. Слова, слова. Це питання не вирішити ні суперечкою, ні словником, ні голосуванням. Проблеми такого роду вирішуються трьома шляхами: втілити це, довести, що це саме і є «воно», довести, що це і є втіленням. Отже, чи слова зжили себе, чи вони падають не там, не туди, не тоді.

Можна спробувати розкрити термін “*знаю*”, сугестивний на нецтво, тобто на незнання, на неповноцінність фрази *я знаю*. Це означає ставити в положення невігласа. А хто здатний оголосити себе невігласом у суспільстві розумників, що «знають все». Сама постановка питання є суть твердження –

так ти дурник чи як? Треба бути дуже непохитним, щоб на таке зважитися. Це метод подавлення, це зомбування на неуцтво із упродовженням попутно страху здаватися неповноцінним, збитковим, дурнем нарешті.

Глупість є нерозуміння. Глузд виявляється в умінні поводитися найбільш адекватно. Незнання чого-небудь є просто неуцтво. Проте саме ці поняття часто плутають. Навішують ярлик дурня всім, хто думає чи робить «не так». Але саме той, хто обзиває, виявляє незнання, що саме означає слово дурень, а тому перекладає провину з хворої голови на здорову, поводить ся самовпевнено, неадекватно, нагло бере на себе роль судді та істини в останній інстанції. Воістину, кращий спосіб оборони – це напад.

А чому б і ні. Вважає ж, за великим рахунком, людство себе розумнішим за Природу, так чому б не вважати і себе розумнішим за інших. Так воно так. Але це породжує неуцтво, лукавство, снобізм. А снобізм є преклоніння перед сильним і зарозумілість перед слабким. Це культивує почуття переваги від відчуття власної причетності до прогресивної частини суспільства, до сили. Тоді «я» маленьке стає «Я» великим у власних очах.

Судження підмінюється думкою. Це природно для самоствердження, доки людина не стане професіоналом у певному питанні. Але це не завжди рятує від бажання судити про те, чого не знаєш. Відомо, що першокурсники вважають себе суспільством геніїв (ну як же, адже вони тепер в ученій когорті).

Стереотип дуже категоричний: як освічений – то повинен знати все. І вже з цього впливає компетентність в усьому. Диплом прикриває некомпетентність як індульгенція. Авжеж, раз диплом, то це як мінімум право на повагу. Ти мене поважаєш, я тебе. От і повірять, що ми з тобою прямо академіки. Так і створюється суспільство, де усі знають усе, хоча ніхто нічого толком не знає. З такого суспільства можна що завгодно будувати, перебудовувати, розбудовувати.

Щоб розібратися в нашому професійному індустріально організованому шарлатанстві треба просто усвідомити, що правила індустрії і бізнесу поширюються на усі без винятку сфери життя, у т.ч. і на саме шарлатанство. А всі ці титули, звання, ордени, пояси і тому подібні підтвердження заслуг перед суспільством у своїй перевазі на право на щось - усе це є варіанти, щоб відвести очі. Та ще реклама. Лихо ще в тім, що реклама здатна перевертати все догори дном. Їй однаково байдуже що продавати, аби «гроші на бочку». Вона і цеглину в «стильній» упаковці як дорогоцінний камінь зуміє продати, бо на життя дивиться філософськи: чим більше, тим краще.

Освіта, професіоналізм, компетентність – це воістину високі звання, висока самодостатність в істинному їх смислі. Це вузьке коло обраних. Їх ніколи не було і не буде багато. Правила ринку на них не поширюються. Саме ця каста і є дійсним рушієм прогресу. Їхніми плодами користаються усі.

Більшість людей не бажає самостійно приймати рішення. Вони воліють користатися готовими чужими стереотипами. Прийняти рішення – це взяти на себе відповідальність і відповідати за це рішення особисто і перед світським, і перед духовним законами та мати справу із совістю, що ой як не легко. За рахунок готових стереотипів жити набагато простіше. Така захищеність від відповідальності дає можливість, ледве що не так, вважати себе обдуреним. І навіть якщо сам обдурив, то й у цьому випадку все одно винні інші. Тим самим можна переконати себе й інших у тім, що ти чистий у думках, помислах, почуттях. Та й із совістю в ладах.

Погодьтеся, за рахунок стереотипів жити простіше. От і користаються чужими думками ті, у кого відсутня своя власна розумність. І поки така людина не переконається на власній особі (кишені чи здоров'ї), що її обдурили, вона мало що зрозуміє. Та й тоді чи зрозуміє. Вона живе від одного випадку обману до іншого. Це вершини її розумної життєдіяльності, це її моменти просвітління, де вона себе відчуває не інакше як безневинна жертва. А між такими моментами

життя вона тягне розумове і душевне животіння в пошуках чергової чужої думки, щоб знову насолодитися своєю невинністю.

Чужа чи своя, але будь-яка думка повинна бути аргументована. А ухвалення рішення з приводу ухвалення рішення про його переконливість повинне залишатися за кожною людиною персонально. Це її зростання, яке супроводжується відповідальністю. Тільки так вона може звільнитися від жертовної безвинності. Думка повинна бути не просто аргументованою, вона повинна давати поштовх для міркування. І якщо цього немає, то, виходить, це не просто думка, а вже промивання мізків і зомбування. Ось так просто і відбувається масове культивування людини безневинної. І всі учасники залишаються вдоволеними собою – от вам і свого роду гармонія. Вівці ситі, вовки цілі. А хоч і навпаки.

Іноді при розкритті змісту слів спекулятивні умопобудови стереотипів, заснованих на них, можуть руйнуватися. А це в будь-якому випадку буде зачіпати. Але для справжнього професіонала розум вище емоцій. Це умова професійного зростання. Не більше, але ж і не менше. Мудрі відають, що треба жити, щоб учитися, а не учитися, щоб жити.

Усі люди висловлюються невимовно, всяк у своїх перекрученнях, у своєму розумінні, що у кожного безприкладно і неповторно. Звичайно, індивідуальність – це чудово. Саме вона виражає всемістимість безмежності і створює розмаїтість і різноманітність у всіх сферах буття і їх різнорідні прояви в дійсності. Але призма індивідуального сприйняття розчленовує уявлене із дійсності на міри уваги відчуттям, враженням, уявленням і уявою, що затемнюються і дробляться в хаосі думок у розумі, не організованому строгою дисципліною. Це породжує неуцтво, що псує уявлення фактів реальної дійсності.

Невігластво утворюється із забобонних переконань і неправильних визначень. Тому невіглас бреше спочатку собі, а потім і усьому світу. Тому, хто не осяг науки добра, всяка інша наука завдає лише шкоди. Знищити шлях неуцтва мо-

жна лише пробудженням творчості. Грамотний буквою може діяти лише на поверхні землі, тоді як грамотний духом може діяти поза її межами. Без знань духа не можна поставити на висоту знання, призначені знати людству. Чим вище дух, тим більше він бачить – залежить від духу. Краще важко підходити до великого, чим легко опанувати мале.

Ідея є рід думки. Належна думка – це думка, вільна від ілюзії та егоїзму. Думка є субстанція, енергія, голограма того, що відбувається в речовині простору, інформація, що повертається з пункту “майбутнє” в пункт “сьогодення” по внутрішньому простору матерії, яка є часом. Вона є живим організмом безмежності.

Думка є не динамічна сила, а цілком реальна річ. Її можна відчувати свідомістю і навіть через органи чуття. Думка саме творить сутність явищ життя, а тому треба намагатися керувати нею. За думку (недостойну) страждає дух, тому що немає різниці між словом і думкою.

Думка має ту ж дію, що і вчинки. Брехлива думка є перешкодою для досягнення. Думка вміщає в себе все те, чим може володіти людина. Вона вміщає і саму людину. Тому головне і найважливіше призначення людини – робота з думкою, співробітництво з нею. Вона ніде не переривається, але поширюється безмежно. Вона може концентруватися у визначених фокусах психічної енергії. Тут вона зосереджує себе, свої властивості і якості.

Мислення відбувається на рівні субстанції часу. Думка притаманна простору, невіддільна від нього і є живою Сутністю космосу. Вона як субстанція, як енергія нічим не обмежена, безмежна, всепроникаюча. Її властиво ущільнюватися навколо центрів, що трансмутують її в кванти інформації, в ідеї, у мислеформи. Цими центрами є всі Суцї.

Думка корегує відчуття через розум. Розум удосконалюється міркуванням, а не завчанням. Пам'ять – для минулого. Свідомість – для майбутнього. Знати – не означає пам'ятати. Мислення є сприйняттям майбутнього, уведенням думки в рух, енергоблоком струму свідомості. Форми мислення –

психічна, фізична, духовна. Практика мислення є засобом уведення думки в дію руху. Складність навчає гнучкості мислення. Практика мислення є процесом, що називають медитацією, а форма мислення є її засобом.

Мислеформа – це закінчена думка, що має самостійну силу: здатність, можливість, уміння. Рух форми думки викликає її дію при роботі сприйняття. Мислеформа індивідуальна, організована у відповідності до пояснення описом, може надати тільки тих видів сил, що відповідають цьому опису. А це вже обмеження сил. Мислеформи зарозумілості і самооберігання приковують до темниці животіння.

Усяка характерність у мислеформі повинна поступитися місцем знанням. Мислеформа є постачальником сили волі. При точному формулюванні закінченої думки вона володіє самостійною силою, тому що відокремлює суб'єкт від об'єкта і має своє самостійне існування. Мислеформа діяльна і здатна притягувати до себе інші мислеформи з простору і приєднувати їх до себе і приєднуватися до них.

Практика мислення є засобом, що вводить думку в дію руху. Дія руху думки приводить до дії думки в цьому русі, роблячи трансмутагенний розподіл відповідним роду думки, створюючи інформаційно-енергетичне поле, що, власне, і є мислеформою. Мислеформа вбирає кванти інших мислеформ, що відповідають її роду думки. Ці останні поєднуються з нею в єдину структуру, системи якої через біологічно активні точки проникають у центр керування гомеостазом мислеформи, який залежить від гомеостазу людської сутності.

На сказане може бути безліч точок зору. Але коли сказане втілене, то залишається тільки одна точка зору – втілена.

Будь-яке слово несе в собі психічний асоціативний вплив. Слово може нести як благо, так і зло. Сила не в самих словах, але в створенні сили волі. Не все і не завжди можна і треба говорити. Уміння розрізнити це і відрізнити освіченого від невігласа. Належне слово – це слово, що виражає правду, доброту, повагу, любов.

Нині слово втратило повагу, втратило своє первісне призначення і свій початковий зміст. Повсюдно не мова, а словоблудство. Слова в'яжуться до слів заради самих слів, а не заради вираження думки. У школах учителя відповідно до вимог програми навчають насамперед так званої грамотності (комам, суфіксам, префіксам), а красі мови і силі слова – це вже потім. Вчать писати, вчать вимовляти слова, але ж навіть не намагаються навчати правильно його застосовувати і правильно його розуміти. В інститутах, де готують учителів, та ж картина. Грамотність – це потрібно. Але нині назріла необхідність виховання поваги до слова. Щось негаразд у цьому королівстві, якщо наразі маємо такі результати.

Контактна мова диктується особистим почуттям слова. Слово не може бути для всіх однаковим. Воно повинно бути відчутне як яблуко на смак і бути особистим. Тоді слово стає ключем до ясності на емоційному плані. Стародавня мова була мовою образів. Її культурний шифр (час-мова-свідомість) ззовні недоступний нині. Словник питання не вирішує, а є лише психологічною пасткою. Адже можна зрозуміти слова, але цінностей, що стоять за ними, не сприйняти, коли свідомість визначена іншим буттям, іншим психотипом.

Кожне слово в ідеалі повинне нести однозначний зміст. Конкретизація протилежних аспектів (наприклад, холодно-тепло, світло-пітьма, добро-зло, чоловік-жінка, вдих-видих і т.п.) є проявом єдності і боротьби протилежностей. У будь-якому випадку ці пари є відображення пари творення-руйнування. Це наша еволюційна пам'ять. За всіма цими позначеннями також і психотехніки, де пара протилежностей показує, що приноситься в жертву. Зупинка ментальної діяльності також є жертвою. Істина нітрохи не страждає через те, що хтось її не визнає.

Змішування мов, запозичення чужих слів замість добре зрозумілих своїх рідних дає можливість грати поняттями, перебирати слова, будувати нескінченне що завгодно. Це словоблудство сьогодні не бачить хіба тільки сліпий. Ця за-

раза охопила і верхи і низи. У ній явно виражена психологія гри пристрастей. Схоже, що має рацію твердження, нібито мова придумана для зручності обдурювати інших.

Зловживання іноземними «ученими» словами – це ознака освіченого неучтва. Слова необхідні. Але з іграми пора професійно розбиратися. Політикам, журналістам як нікому іншому слід це мати на увазі, щоб не виставляти себе в непривабливому світлі «нарциса», що розмовляє сам із собою «розумними» словами далеко не до ладу.

Чого дивуватися, що молодь понапридумувала свою мову спілкування. Верхи, освічене неучтво - «іноземщину» у свою мову, а низи – брутальний мат без страху і сумніву. Класику нині не читають, а масові писаки висловлюються на бульварному жаргоні. Докотилися – менше 1% словникового запасу нашої мови нині з лишком вистачає імперії ЗМІ. Напівблатна мова чутна на підмостках, у кулуарах, із трибун, з екранів. Навіть «культура» не гидує нею. Що посієш, те й пожнеш.

Будь-який звук проявляється в просторі і часі психічною енергією. Так само будь-який звук вивільняє квант енергії з простору і часу. Звукосполучення утворюють властивості (якість) психоенергії, що творить у просторі визначену певну дію, яка відповідає інформативному змісту звукосполучення у формі психоенергетичної напруги в просторі і часі.

Після завершення реалізації дії вона як голографічний інформаційно-енергетичний код дії фокусується й утворює з'єднання точки простору з моментом часу. Через неї можуть виявлятися пункти часу при повторній вібрації напруги ритму співзвуччя відповідної якості.

Прояв необхідного пункту часу здійснюється манливим бажанням. Через фізичні властивості часу відбувається вплив сьогодення на майбутнє і навпаки. Моделі майбутнього побудовані в минулому, хоча, безумовно, вони можуть корегуватися кожним моментом часу в сьогоденні.

Легким здається слово тому, хто його кине, але важким тому, у кого воно влучить. Вимовлене слово несе в собі ін-

формацію даного психічного стану індивіда, що вимовляє це слово (звук), а також інформаційно-енергетичний голографічний код роду думки, що присутня при цьому на поверхні його розуму.

Вимовлене слово – це не просто механічне коливання повітря. У тонкому плані буття можна бачити, як виринає із рота того, хто говорить, різнобарвний смолокип, представлений вищим станом енергетичної матерії. По ньому можна визначити, у якому психічному стані перебуває той, хто говорить, і що саме він хоче сказати. Більш того, коли людина не говорить, а тільки думає, психоенергетична інформація теж відбиває рід цієї думки в його розумі. Вібрація і ритм цієї думки як насос залучають до неї співзвучні, резонансні з нею думки з простору. Як гукнеться, так і відгукнеться.

Співбесіда є психоенергетичним контактом, протягом якого відбувається, насамперед, обмін психоенергією, а вже потім всім іншим, у т.ч. і новинами дня. Коли мова тече рівно, без обривів, тоді обмін гармонічний, не насильницький. Він збагачує співрозмовників інформацією і не засмічує простір, тим самим ладнає гармонійний світ і сприяє позитивному розвитку здібностей, можливостей й умінь кожного.

Коли співрозмовник роздратований настільки, що його свідомість після інформативного імпульсу думки відразу ж розсіюється в порожнечі розуму в пошуках загубленої точки відліку, то, щоб її знайти знову, він відгукується на перші слова співрозмовника питанням. Тим самим змушує того, хто говорить, застосувати до його свідомості свою волю, щоб її силою він знайшов загублену ним точку відліку в просторі свого розуму як опору свідомості і як нитку в лабіринті свого затемненого розуму. Це різновид енергетичного вампіризму.

Якщо фраза звільнена від примусу і вимовляється тільки один раз у послідовності мови – це благословення. Коли фраза спотикається об хаос порожнечі недисциплінованого

розуму і змушена звучати двічі – це магічне заклинання на дію, згідно з психоемоційним і фізичним станом того, хто говорить. А коли фраза змушена пролунати тричі – це магічне заклинання на структури систем (що утворилися) енергоінформаційного контакту на дію в просторі і часі.

Так можуть виникати злобливі мислеформи, що впливають на формування майбутнього, насамперед для того, хто говорить.

Нині простір навколо Землі настільки прошарований субстаціональною думкою, що будь-яке слово, вимовлене в психологічних вібраціях, в емоційній напрузі, перетворюється в динамічну силу, здатну виконати дію за смислом змісту. Стерто грані між «моїм» і «твоїм», між «його» і «їх». Уже не можна сказати «мій вплив на нього» чи «його вплив на мене». Ми підійшли до моменту, коли вплив вже втрачає конкретного кореспондента і конкретну мету. Немає вже ні «мого», ні «твого». Нині існує лише «я є», вплив як такий. Відтепер кожний поєднується з кожним психічною енергією. Вона тепер набуває характеру всесвітнього. Подальший етап - поєднання індивідуальних свідомостей у єдину загальну. Тому наш шлях - до волі, що є не самовілля, але незалежність від впливу. Весь Космос – єдина жива Свідомість, єдине інформаційне поле.

Сучасне комунікаційне індустріальне суспільство завдає нищівного удару по кількісній енергії планетарного поля інформації. Тим самим завдає удару по самій Природі. Воно впроваджується в природний енергоінформаційний процес. Тим самим створює передумови для інформаційного вибуху, катаклізму для інформаційного цілого, як мінімум для планети.

2 НАУКА ЯК ВОНА Є

Наука і містика нині проголошують одні і ті самі факти та гіпотези. Не дивно, адже в людства один Учитель – Природа. Спочатку він підготовляє розум гіпотезою, щоб не трапилося психоенергоінформаційного вибуху. Потім допомагає уявити факт дійсності. Так було завжди і є нині. Саме так відбувається плавна зміна у фізичних середовищах.

З давніх-давен люди шанували науку. Природа – це книга, яку необхідно прочитати і правильно зрозуміти, - вважали вони. Наука є вирішенням багатьох сумнівів. Вона є баченням прихованого, таємного. Вона є око для всього. Сліпий той, у кого її немає (із “Хітопадеші”). Вчений без трудів – що дерево без плодів (Сааді). Не може принести людям користь той вчений, який прагне до зла. Що толку від світільника, якщо він горшком закритий? (із “Панчатантра”). Наука – це робота думки звести до купи посередництвом системи всі пізнавальні явища світу (А.Ейнштейн). Мета, для якої потрібні неправі засоби, є неправою метою (К.Маркс). Чого не слід робити, того не слід робити навіть у думках. Що людина робить, такою вона і є насправді (Епіктет).

Наука визнає факти, тільки факти і нічого крім фактів. Досвід – критерій істини. Це основа для доказу для раціонального розуму. Європейська академічна наука по суті своїй є наука ортодоксальна. Вона будує свої теорії на базі нею ж прийнятих гіпотез. Вона дає свою картину світу. Фізична наука розвивається в щільному фізичному матеріальному світі на матеріалістичній платформі. Наука уподібнилася до нервової системи цивілізації. Її інтересом охоплені всі куточки світу. Сфера її пізнань поширилася практично на всі природні і соціальні процеси (рисунок 1).

Наука не обмежується звичайним словниковим запасом, а вводить свою спеціальну термінологію (з одного боку, звичайно, це дуже корисно і зручно, а з іншого – що ж це за наука, коли наразі у цьому питанні немає ніяких правил).

Рисунок 1 – Схема класифікації сучасних академічних наук

Основними категоріями фундаментального наукового арсеналу є поняття концепції, методології, гіпотези, методики,

методу. Термін “концепція” означає сукупність найбільш істотних елементів теорії, викладеної в конструктивній, прийнятній для практики формі. Це, взагалі-то, теж теорія, переведена в алгоритм конкретної проблеми. Уточнимо, що гіпотеза – це припущення (несуперечливе з погляду науки, вірніше автора), що пояснює те чи інше явище, засноване на об'єктивних факторах і очевидних постулатах (знову-таки з погляду цієї науки), але не підтверджене експериментально. Після експериментального підтвердження гіпотеза може стати науковою теорією. Ці результати, взагалі-то, залежать від науково-технічної бази, інформаційно-методичного забезпечення, нарешті, методології.

Нагадаємо, що методологія – це сукупність найбільш істотних елементів теорії, конструктивних для розвитку самої науки, це система положень про вихідні положення у визначеній області. Методика визначається як сукупність технічних прийомів і організаційних форм для проведення наукового дослідження. Метод – це спосіб, що приводить до позитивного результату в досягненні мети. Істин двох не буває. Для життя і смерті двері одні.

Поставивши во главу емпіричні джерела знання, європейська наука багато в чому уподібнилася до притчі про сліпих мудреців, кожний з яких доторкнувся до слона і на підставі суджень яких потрібно визначити, що ж таке слон. Наскільки адекватно можна уявити за цими емпіричними даними реального слона? Безумовно, у дослідженні матеріальних об'єктів емпіричні факти відіграють вирішальне значення. Але усе, що стосується суджень і припущень в областях, що виходять за ці межі, матеріалістичний підхід не може вийти за межі своїх же власних припущень. Наука багата баталіями нетерпимості за право на “істину”. Так було при обґрунтуванні теорії світла, електромагнітної теорії тощо. Нерідкі колізії заміни одних теорій і концепцій на інші, навіть протилежні. Схожу ситуацію переживає й екологія.

Суспільство у своєму неуцтві сліпо бере усе, що йде від “авторитету” і вважає своїм обов'язком розглядати кожне

"твердження" як доведений факт. Та навіть великі авторитети можуть помилятися. Наука тому свідок. Якою б досконалою не була теорія, це тільки наближення до істини. Історія є не що інше, як творення людини. Справою науки є не що інше, як зведення всього існуючого в думку. Знання деяких принципів легко відшкодовує незнання деяких фактів.

Матеріалісти дотримуються Арістотеля як супротивники інтуїції і досвіду століть. Вважаючи, що істина є винятковим надбанням західного світу, відкидають Гермеса Трисмегіста і його "Мудрість" у її всевітньому характері. Як стверджує Гермес, "знання дуже відрізняється від розуму, тому що розум стосується речей, що перевищують його, але знання є кінець розуму", тобто ілюзії нашого фізіологічного мозку, підкреслюючи тим самим протиставлення знання, придбаного шляхом почуттів і розуму, інтуїтивному.

Європа завжди віддавала перевагу емпіричному джерелу. Емпіричний - це залежить лише від результатів спостереження і досліду, не беручи до уваги домагань теорії і науки в цілому. Емпірик - це той, хто обмежує себе вживанням тільки результатів своїх спостережень, кому не вистачає знання, тобто неосвічений. "Теорія" є просто гіпотеза, судження, але не закон. Дедукція з теоретичного судження є не більше, ніж судження на підставі судження. На думку А.Ейнштейна, природні закони "можуть бути одержані лише за допомогою інтуїції, що базується на феномені, схожому з інтелектуальною любов'ю до об'єкта досліду".

При розгляді спеціальних систем науки можна переконалися, що атоми фізика, хіміка, математика не мають між собою нічого спільного, за винятком найменування. Неминучість цього полягає в існуючому поділі наук. Кожна з них обмежена своєю власною областю і тому будує свій атом таким, що задовольняє її вимоги, анітрохи не піклуючись про вимоги, що ставлять до нього інші напрямки науки. Так, математик, аналізуючи закони пружності і закони поширення світла, приймає їх сліпо, як належне, навіть не називаючи їх. Він як слуга науки може розглядати атоми просто так, як

матеріальні точки, які проявляють відносно один одного притягання і відштовхування, що змінюються відповідно до відстані, що їх поділяє. З цього підходу випливає, як тверді тіла взаємно проникають одне в інше, як дрібні частинки матерії займають величезні простори і як величезні маси скорочуються до незначного обсягу, а весь Всесвіт концентрується в математичній точці. Хімік теж не може пояснити групування атомів у молекули, не приписуючи своїм атомам певних специфічних якостей, що відрізняють їх. А для фізика - атом є завжди тим самим.

Немає єдиної точки зору в науці навіть щодо атома. У свій час для теорії хвиль наукова уява Коші угледіла в атомах "матеріальні точки без довжини". Френель зробив ту ж послугу стосовно поляризації. Але Е. Хент спростував обидві ці "теорії". Уїлльям Томсон прагнув затвердити в науці теорію вихрових атомів (для пояснення як зчеплення, так і тяжіння, а Лодж намагався використовувати її також для пояснення зародження життя), яка безславно згинула під убивчою логікою Сталло [Concepts of Modern Physics].

Непорушні Закони Простору - це енергетичні структури Речовини Простору.

Нерівний, тернистий і крутий шлях науки. Вона подібно дружині Цезаря не може бути підозрювана. Але вона може бути шанобливо піддана критиці. У всякому разі їй можна скромно нагадати, що "яблуко" - це небезпечний плід. Вона менш безпечна у своїй "непрístupній" позиції, ніж очікується, і багато з її "фортець" побудовані на піску. Наука є тим, чим вона є за висловом проф. Гекслі - "організованим здоровим глуздом". Всі її висновки базуються на прийнятих нею посиланнях, проте її узагальнення найчастіше ґрунтуються на чисто інтуїтивному базисі.

Науку цікавить пізнання законів природи, взаємодія різних елементів. Але про найвище керівництво, яке, власне, уможливує такі взаємодії, вона не згадує. В неї немає правдивих запитань та відповідей щодо цього. А втім, на це питання вона відповіді навіть і не шукає. Тому досі так багато

прогалин у визначеннях визначень основних понять, як-от, наприклад, інформація, сила, енергія, той же атом, нарешті.

Людей непокоять однакові проблеми. Вони борсаються у заробітках та витратах. Але насправді все це залежить від милості матінки-природи. Коли трапляється стихійне лихо, неврожай, настає занепад в економіці або провидіння приносить нещастя, люди кивають на цю жорстоку природу, на випадковість, зрештою, але ретельно уникають питання про те, хто і як керує законами буття.

Матеріалісти беруться вивчати, та й то фрагментарно, закони природи, але їм не спадає на думку шукати творця цих законів. Вони не вірять в існування Верховної Сили, яка паує над природою і її законами. Матеріалізм зводить початок усього до матерії. Але там, де є шанування матерії, там нею і можна пройти, але возвеличивши земну матерію до Космосу. Однак у давнину найвищим вважали знання, що йде зсередини без всяких умов. Вчення майбутньої епохи буде синтезом духу з інтелектом. Ніякою напругою волі не можна досягти результатів напруги праці.

Ще Кананда в Індії, Левкіп, Демокрит, Епікур у Греції, а в Європі ряд розумів, таких, як Цельнер, Хер, Россель, Еоллаа, Крукс (ще коли європейська наука відстоювала квадратність Землі, хоча про її кулеподібність та геліоцентричну систему услід за давньою космологією говорили Платон і Конфуцій задовго до н.е.), а потім Ньютон, Кюв'є, Бутлеров вірили в Сутностей (одушевлену Субстанцію, Свідому Причину - важлива суть, а не назва) недоступних нашим звичайним почуттям. За твердженням К.Гобстайна, "неможливо розглядати життя як суто земне явище - воно стало невіддільним від Всесвіту і його еволюції". Ціолковський вважав, що "людина й інші істоти є лише проявом волі Космосу". Основоположник теорії катастроф Р.Том (який першим усвідомив усеосяжний характер теорії особливостей гладких відображень Х.Уітні (1955 р.) і теорії біфуркацій динамічних систем Андронова й Пуанкаре) висловився так: "Теорія ка-

тастроф приводить нас до глибоко політеїстичного погляду: в усьому слід розрізнити руку Богів" (1974 р.).

Філософи не знали проблем з часом, поки це поняття не перейшло в чисто фізичний аспект. У ньютонівській механіці категорії Простору і Часу розглядалися як об'єктивні форми існування матерії у відриві один від одного і незалежно від руху матеріальних тіл. Така точка зору веде до визнання можливості миттєвої передачі взаємодії між тілами і до того, що будь-яке явище може бути причиною будь-якого іншого явища незалежно від простору і часового інтервалу між ними. Це рівнозначно визнанню безвідносності Простору і Часу щодо руху тіл.

Створення теорії відносності пов'язано з подоланням труднощів, пов'язаних з обмеженістю погляду класичної механіки на Простір і Час. Вона довела, що абсолютного Простору в смислі безвідносності до руху матеріальних тіл не існує. Вона підтвердила і конкретизувала положення діалектичного матеріалізму про Простір і Час як про форми існування руху матерії, про їхній зв'язок один з одним. Нагадаємо, що в матеріалістичному розумінні у фізиці абсолютною називається незалежна від системи відліку фізична величина, а відносною – залежна від неї.

Сучасна спеціальна теорія відносності, що встановлює характер Простору і Часу (у фізичному смислі), у матеріалістичному розумінні класичні уявлення трактує як відносні істини, що містять у собі лише елементи абсолютної істини. Відповідно до її уявлень Простір, Час, рух матерії – єдине нероздільне ціле, так би мовити Простір-Час (ПЧ). Нерозривний взаємозв'язок Простору і Часу відображається математичним поняттям чотиривимірного континуума, де роль четвертої координати відіграє час. Він розділений на Минуле, Сьогодення (даний поточний момент), Майбутнє.

Загального «тепер, зараз» не існує, оскільки воно індивідуальне. До того ж виявилось, що на властивості ПЧ, крім іншого, впливають і матеріальні тіла з будь-якою фізичною і хімічною структурою. Фізико-хімічні властивості речовин,

у свою чергу, залежать від взаємного просторового розташування атомів, тобто від властивості ПЧ на мікрорівні.

Поняття «інверсії Часу» до певного часу було лише зручним гносеологічним прийомом. Нині підтвердилося право на його існування в рамках тривимірної поверхні, обмеженої рамками чотиривимірного ПЧ (що має тривимірний вимір Часу: тривалість, швидкість (щільність), ступінь ймовірності здійснення події). У цій ситуації фізичний зміст поняття Сьогодення - це період, протягом якого можливий вибір сценаріїв (напрямку) розвитку Майбутнього. Крім волі вибору й інших факторів, у цьому процесі найважливішу роль відіграють ентропійні властивості ПЧ.

Неосучасна спеціальна теорія відносності встановила, що конкретні властивості Простору і Часу (такі, як залежність від наявності гравітаційних мас, відносність одночасності, відносність довжини рядоположення моментів Часу, інваріантність просторово-часового інтервалу, відносність його поділу на просторові і часові частини тощо) по-новому розкривають і конкретизують такі найважливіші універсальні властивості Простору і Часу, як їх об'єктивність, абсолютність, відносність, єдність, розходження, взаємозалежність, специфічність просторових форм, як форм, що відбивають у своїй сутності явища, породжувані матерією, яка рухається. Роботи фізиків в області вивчення Часу внесли важливі доповнення в ключові уявлення про Простір і Час, у т.ч. про вимірність і топологію Часу.

Єдність і взаємовідношення всіх частин Природи, Космосу було добре відомо в сиву давнину, перш ніж це стало очевидним сучасній науці. І якщо навіть зовнішні і видимі частини Всесвіту і їх взаємне співвідношення не можуть бути пояснені фізичною наукою в інших термінах, крім уживаних прихильниками механічної теорії, то з цього ще не випливає, що матеріаліст, що заперечує існування Свідомої Причини Всесвітнього Початку Природи - Душі Космосу, має право переступити межі метафізики (області за межами

фізики). А те, що фізична наука намагається й дійсно захоплює цю область, є зайвим доказом того, що "сила є право".

На відміну від матеріалістів, езотеристи вірять, що Душа Космосу - суть породження Світла Космосу (важлива суть, а не форма). Вона виходить і самонароджується в безмежному Океані Світла, один полюс якого - це чистий Дух, занурений в абсолютності Небуття, а інший - Матерія, у якій він згущається, "кристалізується" у більш грубий тип у міру його сходження в прояв. Тому реальна Матерія (хоча і є у визначеному смислі лише ілюзорними відходами Світла, Промені якого суть Творчі Сили) містить в собі повну присутність Душі цього початку. Так говорять езотеричні вчення.

Творцем Природи є сама Природа. І першим її законом є єдність у різноманітті, а другим - аналогія за принципом "як угорі, так і внизу", і тим самим не допускається нічого поза її одноманітними і непорушними законами. А тому її закони, її інтереси, а не інтереси людини "грають першу скрипку" у системі "суспільство - природа", врешті-решт. Наука вже не раз підходила до цього.

Сер Ісаак Ньютон дотримувався корпускулярної теорії піфагорійців. Він був схильний допустити її наслідки, що Сили і Небесні Тіла приводяться в рух і керовані Розумами [Soirees, уoi. II]. Здавалося, що Ньютон приведе науку до визнання того факту, що світло, тепло, магнетизм, електрика, тяжіння тощо не були кінцевими причинами видимих умов, включаючи рух планет, але самі були другорядними наслідками інших Причин, якими ортодоксальна наука тоді так мало цікавилася. Надії не справдилися. Сокровенні ідеї і думки Ньютона були перекручені, а з його величезної спадщини одержала визнання одна фізична малість у вигляді закону тяжіння. Якби бідний Ісаак міг передбачати, яке уподібнення зроблять з його "тяжіння", безсумнівно, він спокійно б з'їв своє злостиве яблуко і ніколи не заїкнувся б ні про які механічні теорії, нав'яні його падінням. До того ж "істину будови небес відавший" Анаксагор виклав основи механіки у своїй праці "Про природу" ще кілька тисячоріч тому.

Неупереджений розум легко побачить, що "матеріальний і нематеріальний посередник" Ньютона, що є причиною тягіння, близький "Розумним Силам Природи" [третій лист Ньютона до Бенглею (1867)], що Природа, узята в абстрактному смислі, не може бути "несвідомою", тому що вона є еманация Абсолютної Свідомості і, таким чином, є одним з аспектів на проявленому матеріальному плані. Матерія є форма. І немає форми, що не могла б бути вираженням для життя. Природа є закономірно зв'язане і гармонійно діюче ціле. Наука із сером Ньютоном зіграла жарт не менш злий, ніж Гекслі і Геккель з теорією розвитку видів Дарвіна, зробивши її "більш правдоподібною".

Європейська наука у принципі покликана зробити людину матеріалістом і викоринити духовність. Вона зводить на трон скептицизм, але зачинає у темницю духовність. Ця наука рухає прогрес цивілізації, спираючись на безумовно могутню базу в питаннях дослідження об'єктів матеріального світу, але ніяк не в питаннях Космогенезу й Антропогенезу.

Згадаємо, що ще Піфагор попереджував про велике лихо людства - попоранні духу матеріалізмом.

Європейська наука стартувала з заперечення давніх і східних вчень про Природу. Під її керуванням європейська цивілізація пішла технолітичним напрямком на платформі матеріалізму. Вона надала перевагу матеріалістичній інволюції замість еволюції духу. Цей шлях розвитку названий науково-технічним прогресом (НТП). Прогресом бездушної техніки, призначеної для задоволення споживчих інтересів за рахунок і на шкоду природі, середовищу життя, духовності людини. Це закономірно призвело до глобальної кризи.

У давнину знали і вміли відрізнити елементи речовинні від духовних у Силах Природи. Весь шлях науки свідчить, що в цих питаннях вона йшла від повного заперечення трансцендентального і філософського світогляду давніх до неухильного часткового чи повного визнання "істин" та здачі своїх позицій під тиском неспростовних фактів як своїх "відкриттів". Воістину, нове - це забуте старе.

Наука надає людині неоціненний дарунок – інформацію. У матеріально-енергетичному плані людина зіштовхується з природними обмеженнями у вигляді законів збереження речовини, енергії, початків термодинаміки тощо.

В інформаційному полі подібних обмежень вона не відчуває. Воно являє собою один з ресурсів людства, що має переваги перед ресурсами речовинними та енергетичними. Речовини у своєму поділі дробляться. Енергія неминуче розсіюється в процесі її використання. Інформація ж здатна передаватися без втрат, створюючи потенційні можливості. У своєму об'єктивному аспекті вона сприяє нагромадженню знання. Накопичуючи інформацію, передаючи її чи розмножуючи, можна переборювати матеріально-енергетичні бар'єри, протидіяти підвищенню ентропії системи. Тим самим наука забезпечує можливість збільшення ступеня упорядкованості, що береться людиною з природного середовища, оскільки пізнання являє собою, зокрема, процес виявлення упорядкованості в природі.

Однак роль науки в інформаційно-ентропійному плані двоїста. Парадоксальність ситуації в тім, що науково-технічна інформація, яка покликана робити негентропійний вплив на природне середовище, насправді приводить до явно виражених ентропійних наслідків. Здобуваючи інформацію в процесі пізнання, людина використовує її (вільно чи мимоволі) для збільшення ентропії природного середовища.

Економічне зростання досягається за рахунок зменшення розмаїтості в природі. Але саме воно є джерелом її саморозвитку. Тим самим зростання сучасного виробництва забезпечується за рахунок потенцій розвитку. Це породжує екологічні проблеми.

Щоб наука успішно могла виконувати свою негентропійну роль, необхідно забезпечити приріст інформації про природне середовище більш високими темпами в порівнянні з темпами зменшення інформації в самому природному середовищі в результаті його антропогенного перетворення. У будь-якому випадку збільшення пізнавальних і преосвітніх

можливостей людини з метою задоволення її матеріальних потреб не повинно супроводжуватися спрощенням природи.

Гармонізація взаємозв'язків між пізнавальною і преосвітньою сторонами людської діяльності набуває нині виняткової актуальності для виживання людства як виду. Чим вище технічна озброєність суспільства, тим більш глибокі зв'язки в природі можуть бути порушені. Загострюється потреба в наукових рекомендаціях для вибору альтернативи, коли треба полегшити адаптацію природного середовища до техногенних нововведень чи змінити (відмовитися) від планів його перетворення.

Нині перед наукою постають специфічні завдання – вивчення системи адаптації біосфери до антропогенних умов, вивчення механізмів і можливостей адаптації самої людини до середовища проживання, що змінюється, з'ясування (у більш широкому плані) нових системних закономірностей, породжених утворенням нової цілісної системи «первинна біосфера - соціально-економічний комплекс».

Оскільки процес перетворення природного середовища в принципі є великомасштабним експериментуванням, то це забезпечує підвищення теоретичного статусу наук про природу. Потребою стає проведення комплексних екологічних досліджень на стику суспільних, фізико-хімічних, технічних та інших дисциплін природно-наукового циклу з науками про Землю, з біологією і медициною. Зворотні зв'язки (між соціальними змінами, екологічними змінами і змінами в біології людини) також повинні знаходити своє відображення в науці як формі суспільної свідомості.

Наука – це не тільки зовнішнє відображення чи засіб перетворення природи. Вона розвивається не тільки під впливом зовнішніх факторів і внутрішньої логіки. Могутніми імпульсами, що визначають напрямок і швидкість її розвитку, є фактори у вигляді впливів змін природи.

Зростання технічної могутності і перетворення людини в «антропогенну силу» визначає нове положення людини щодо природного середовища та вимагає істотної модифікації і

модернізації науки, якщо вона хоче адекватно відобразити сучасну ситуацію. У ній уже спостерігаються процеси, що є реакцією на нові завдання, що відбивають інтенсифікацію ущільнення поля функціональних зв'язків системи «суспільство-природа». Сьогодні стала характерною переорієнтація науки, яку можна назвати тенденцією до екологізації науки.

Прагнення до комплексного системного дослідження поводження природних і соціальних систем при їх взаємодії – одна з найбільш яскравих рис цієї екологізації. Це сприяє подоланню конфліктів між пізнавальною і перетворювальною діяльністю людини. Екологічні напрямки в природознавстві являють собою, власне кажучи, теоретико-прикладні дисципліни. До їх завдання входить не тільки реєстрація наслідків НТП, але і загальна мета гармонізації взаємин між людиною і природою. Обростання екології суміжними з нею напрямками (що розвиваються в багатьох конкретно-наукових дисциплінах) вважається одним з найбільш перспективних шляхів вирішення екологічної проблеми. Важлива особливість екологізації науки – підвищення теоретичного рівня досліджень взаємин суспільства з природним середовищем - обумовлене вимогами практичної природоперетворювальної діяльності людини. Одним з основних форм екологізації є розвиток наук, перехідних від біоекології до інших наук біологічного циклу (еволюційна екологія, палеоекологія), до наук про Землю (геологія навколишнього середовища, екологічна геологія), до наук фізико-хімічного циклу (геохімічна екологія, радіоекологія), до технічних (космічна екологія), сільськогосподарських наук (сільськогосподарська екологія), до медицини (екологічна фізіологія людини, екологія людських хвороб, медична екологія, геогігієна, медична географія), до суспільних наук (соціальна екологія). Ці наукові напрямки розвиваються в рамках екологізації людської діяльності. У цьому плані під екологізацією розуміють врахування можливих негативних наслідків впливу людини на природу з метою звести до мінімуму негативні результати антропогенної діяль-

ності. Ця тенденція – данина нашого часу. Її мета – розвиток механізмів вирішення екологічної проблеми.

На порозі екологічної катастрофи наука змушена терміново розвивати свою нову галузь і її численні підрозділи від таких академічних, як аналітична, динамічна і глобальна екологія, до таких супернеонаук, як валеологія, соціоекологія і промекологія. Розвиваючись, природознавство, в свою чергу, усе більше вміщує у собі науку про людину в тій мірі, в якій наука про людину містить у собі природознавство. Ми пройшли ту межу, за якою процес незворотний.

Незважаючи на те, що в самій структурі науки й у її зв'язках з іншими суспільними інститутами закладені передумови екологічних труднощів, що наука не є істиною в останній інстанції, не здатна прогнозувати можливі наслідки людської діяльності і, більш того, здатна лише реагувати на зміну ситуації з явним запізненням, вона, проте, все-таки є ледве чи не єдиним інструментом відображення людиною дійсності, у т.ч. у плані гармонізації її взаємин із природою.

У дослідженні екологічної проблеми наука приречена бути єдиним цілим. Ця єдність ґрунтується на єдності цілей, що стоять перед дослідниками (забезпечити знання для гармонізації взаємин між суспільством і природою), на єдності предмета дослідження (практика природоперетворювальної діяльності). Обидві ці основи припускають єдність методології пізнання. Вона повинна увібрати в себе особливості і досягнення методології соціального й природничонаукового пізнань, оскільки екологічне пізнання розвивається на стику наук про природу і про людину. Із соціальним його зближує саморуйнівний характер (передбачення екологічної кризи може сприяти його запобіганню). Методологія екологічного пізнання немислима без нормативного аспекту. Вона повинна (в ідеалі) використовувати методи випереджального відображення і перетворення дійсності з урахуванням антропогенної діяльності в цілому як найважливішого фактора зміни і розвитку біосфери та суспільних і індивідуальних особливостей суспільства, природу соціуму.

Вимальовується нова картина світу, де людина і природа є двома самостійними, але неподільно взаємозалежними і взаємообумовленими суб'єктами, що можуть (і змушені ні-ні) вести «діалог». Більш того, природа може бути пізнаною саме через діалог з нею. Сучасна наука майже готова запропонувати можливість дійти згоди з природою, але як цим скористається людство і чи скористається, залежить від нього самого. Для цього треба змінити, ні мало ні багато, усю структуру зв'язків між окремими науковими дисциплінами. Так само як на початку століття геологія і географія виконували в системі наук підлеглу роль, так нині знання про природне середовище перебуває в нерівноправному положенні щодо знань про перетворення природи. У науці йде жорстока боротьба за пріоритети. Нині усе ще зберігають свою перевагу природоперетворюючі галузі (часто пов'язані з військовими потребами).

Подібна спрямованість розвитку науки загострює питання про співвідношення наукової істини і моральних цінностей, хоча ще Платон у «Державі» пов'язував пізнавальність і істинність речей із благом, заявивши, що речі можуть пізнаватися лише завдяки благу, що являє собою сутність речей. Давньокитайський філософський трактат «Чжуан-цзи» твердив, що тільки якщо існує дійсно справжня людина, існує істинне знання. Л.Толстой у роботі «Що нам робити?» підкреслював, що «не є наукою те, що не має на меті благо».

Атеїсти, матеріалісти відкидають Божественне Творіння, відкидають релігію. Однак у них це теж по-своєму релігія. Теорія Дарвіна твердить, що пристосованість до навколишнього середовища має відносний характер. Рушійні сили еволюції – це мінливість, спадковість, природний добір. Це означає, що той, хто не встиг змінитися, зникав як вид. Це неможливо спростувати. Цим законам підкоряються всі без винятку в нашому світі, усе живе на Землі, у т.ч. і людина, планети, зірки, Всесвіт. І усе, що не знаходиться в гармонії з цими першозаконами, зникає до строку. Сучасна європейська наука підтверджує еволюцію в космічному масштабі.

Тільки у тваринному світі той, хто досяг стану положення, еволюціонує. У людській еволюції принциповим результатом вважається тільки духовне досягнення, а все інше, як у тваринному світі. Здоров'я батьків є основа здоров'я дітей. Здорова дитина – це щастя для родини. Духовна дитина – щастя для світу.

Кожній людині знайоме поняття пам'яті. Людина має пам'ять – носія і хранителя інформації. Точно так само увесь Світ є носієм інформації, її хранителем. Люди можуть інформативну цілісність розчленовувати на об'єкти і давати їм назви. Але ціле від цього не розчленовується, з нього ніщо нікуди не зникає. Всесвіт, Світ – це єдина жива Сутність, єдине інформаційне поле.

Сьогодні вже не треба переконувати, що поряд із звичним нам фізичним матеріальним (щільним) світом, у якому ми живемо й у рамках якого розвивається академічна наука, існує метафізичний енергетичний (тонкий, флюїдичний) природний світ, у якому ми, проте, теж живемо і який наука хоча і підспудно, але в усі віки щодуж використовує. Саме він найчастіше є причиною всяких чудес, таємничих невідповідних випадковостей, парадоксальних аномальних явищ, процесів, зон і патогенних вузлів на Землі.

Тонкий флюїдичний світ багатоскладовий, багаторівневий і багатооб'єктивний. Він недосяжний нормальним людським почуттям і поки що важкодоступний сучасному науково-технічному рівню. Проте завжди люди знали про нього і користувалися ним. Жрецькі культури будувалися на ізотеричних знаннях саме тонких природних планів. Релігії єдинобожжя також ґрунтувалися на ньому. Езотеричні науки завжди розвивалися на його платформі, на містичних знаннях, обмежено доступних обраним. Парафізика, парапсихологія та інші неосупергіперметанауки посилено розвиваються нині на базі саме тонких планів матерії. Це, безумовно, збагачує наші знання, наше життя, науку в цілому.

Визнання Тонкого світу – це рівнозначно визнанню Божественного походження світу.

Наука, містицизм, релігія споконвічно склали одне ціле. Вони походять від одного джерела – втілення внутрішнього знання. На жаль, це було втрачено людством, особливо в середньовічній Європі. Прийшов час просипатися від солодкого неведіння. Увесь світ є не що інше як, так би мовити, експеримент, хоча це і не зовсім коректно. Давньою мовою це називається Божественним Задумом. Це більш ніж коректне визначення. Увесь світ є розум. Енергія, у якій відсутня сила, дух та енергія розуму, не в змозі ні породити, ні підтримати розум у людині. Але люди бачать розум тільки в самій людині, а інший світ використовують як енергію для підживлення розуму в собі. У природі люди розуму не бачать і Божественний Задум (Розум) не можуть сприймати. Тому неживе слово експеримент нам більш зрозуміле, чим Розум, тому що наша думка зациклілася на рівні міфу другої Книги Буття на рівні вкусивших плід тільки з дерева пізнання добра і зла і не вкусивших від дерева життя. Але погодьтеся, що природа - це вам не супермаркет і пора вже до неї ставитися зовсім інакше.

Людське мислення розмежується на два взаємовиключні типи одночасно – архаїчний тип (провидіння) і сучасний (раціоналізм). Архаїчне провидіння і сучасна прагматична аналітика в культурі нашої цивілізації взаємно виключають один одного. Точно так само в ній взаємно виключають один одного концепції релігійного створення світу і матеріалістичної еволюції.

Існуюча цивілізована взаємоповага без взаєморозуміння і взаємовизнання між ними є просто формою ввічливості, а не синтезу. При цьому та й інша сторони не упускають випадку, якщо їм вигідно, виставити іншого на посміховище, приводячи вкрай переконливі доводи на свою користь і умовчуючи те загальне для них, що є фактом. Тим самим кожний із двох типів мислення намагається захопити весь простір свідомості, агресивно витісняючи іншого. Це поширюється і зовні на розкол суспільства (релігійний містицизм і матеріалізм). Поперемінно бере верх то одне, то інше. Аргументами

є то наукова база (метод наукового самонавчання), то багаття (чи меч). Такою є дійсність.

Людина сприймає реальність, виходячи з домінуючого в неї типу мислення. Все інше вона відкидає і витісняє із себе. Тим самим вона самозатверджується. Це агресивний тип свідомості. Він від розуму. Але, крім розуму, здатного освоювати комп'ютер, є й інший тип мислення. Він подавлений у більшості людей і невластивий їм, особливо в європейців. Але це не означає, що його немає. Є люди, у яких відкрите мислення сприймає всю інформацію цілісно всією сутністю, не розколює і не ущемляє свідомість, а, навпаки, розвиває її. Не треба напружувати розум, вигадувати і шукати в цьому щось екстраординарне, що дозволяє говорити з людиною, незважаючи на її рівень і тип мислення. Для цього потрібно зовсім небагато – зупинити суєту розуму. Таким мисленням володіли прадавні люди. Воно ще зустрічається на Сході й у глибоко релігійних людей.

Наукою виділені чотири кольори: червоний, синій, зелений, жовтий. Три перших є основою колірною зору людини в силу її фізіологічних особливостей. Інші кольори є тільки результатом змішання цих трьох основних. Саме ось у цих трьох кольорах виконані шедеври іконопису в стародавньому візантійському стилі. Раціональний розум бачить тільки зображення. Відкрите мислення бачить цілісно: зображення, колір, сяйво як прояв любові Отця Небесного. Начебто три, але це одне неподільне ціле бачення.

Є поле енергії людської свідомості. Є поле енергії планетарної свідомості всіх живих істот. Одне без іншого неможливе. І якщо це зрозуміло, то не можна не погодитися, що весь Космос теж є Поле Свідомості. Заберіть те, що незмінно, вічно (тобто Поле Перебування), і весь матеріальний всесвіт звалиться як картковий будиночок. Незмінно тільки саме Поле Перебування, що пронизує усі світи. Усі в ньому і воно у всьому, включаючи і поле свідомості.

Шляхи пізнання бувають різні. І якщо хтось чогось не визнає, це зовсім ще не означає, що цього немає чи що воно

погане. Релігійність породила совість, а не навпаки. Протиставлення в людині, протиставлення в суспільстві – це протиставлення між совістю і прагматизмом. Релігійність (любов) породжує релігію. Совість поза релігійністю неможлива. Людина може бути в конфлікті з релігією, але при цьому в ладах із совістю. Проте для багатьох саме релігія є вихователем і посередником між релігійністю (як властивістю світу) і совістю (як властивістю людини). І для них одне без іншого неможливо. І якщо у людини є совість - то вона уже релігійна, хоча про це навіть і не здогадується.

Крім звичного оперативного лінійного мислення людини з переробки інформації, є й інші форми мислення. Оперативні можливості для нормальної людини у вигляді розкриття інформації, що стоїть за кольором, звуком, знаком, поки що залишаються недосяжні. Але вони в ній еволюційно закладені. Саме на підставі цих знаків, без доказу, але на вірі, будувалися великі цивілізації, культури, релігії.

Людське передчуття - це архаїчна можливість, властива людині як знання. Це некерований потенціал у знанні. Найпростіші сприймають катаклізми як їм і належить. Людина як більш високоорганізована істота має в цьому плані проблеми. Вона не може сприймати на рівні найпростіших. Її свідомість і підсвідомість багатоканальні і хаотичні. Це створює правду реальності, що повинна, але ще не відбулася в матеріальному світі, але яка уже відбулася на більш тонких природних планах. Вони видають їй відповіді у формі передчуття, снів. Але сон - це вже далеко не сприйняття найпростішого. А люди привчені довіряти тільки фактам. Ми дуже не прості. Сни можна тільки тлумачити. Ми в них не контролюємо себе, не усвідомлюємо і не живемо.

Поле свідомості снів хаотично і багаторазово колективно посилено. А сон – це свого роду телепатичний стан у глобальному планетарному полі соно-свідомості. У нього є власна єдина багат шарова ритмо-енергія. Вона одна, а шарів тональності цього ритму багато. За відсутності еволюційної необхідності ми, маючи таку первинну можливість, не викори-

стовували і не розвивали її в собі. Хоча було б чудово, якби наш рівень сприйняття був на рівні найпростішого. Сприйняття, а не особистий рівень. До появи найпростіших був ще ланцюг еволюційної трансформації енергій, у джерелах якої – Світло. Найпростіші сприймають його прямо. Ми – ні. Віра це дуже просто, якщо розум зупинений. Тоді це послання зверху.

На відміну від передчуття, що таке провидіння - зрозуміло ніхто пояснити не може, тому що не знає, оскільки це не рядова людська якість, а парапсихологічна. Провидіння провидінню різниться. Проте жодна наука без нього обходитися не може. Стародавні вчення побудовані на провидінні їхніх творців. Сучасна наука теж. Та й усі великі культури сформувалися навколо цих вчень. Звичайно, в тих випадках, коли мова йде про цей предмет, мудрі казали: «Хто знає – не говорить. Хто говорить – не знає». Що користі намагатися пояснювати непояснюване. Це розмова сліпого з глухим. Поки сам не пізнаєш, ніякі слова не допоможуть.

Загубивши надбання прадавніх – знання через себе (внутрішній шлях, збагнення себе, збагнення світу в собі - цілісність), християнська Європа не по-християнському вогнем і мечем затверджувала свою першість (чого коштує хоча б півтисячоріччя інквізиції, на совісті якої більше п'яти мільйонів життів). Вона сформувала агресивний прагматизм як загальнонаціональну рису, остаточно сформувавши і сформулювавши фрейдівський тип людини: покірливого, що боїться болю, керованого, у міру розумного, але не свідомого, реагуючого тільки на накази і заклики, колективного.

Однак зворотний бік цього – самознищення як еволюційного виду. Причина породжує наслідок. Наслідок, ставши причиною, сам породжує наслідок.

Неможливо з позиції стереотипної логіки випереджати в часі, бути готовим до непередбачених подій. Це і провидіння, і аналітика, і здійснення. Це прояв волі і мудрості. Те, що ми породжуємо, у підсумку уражає нас. Східна притча повчає: коли однією рукою годуєш пса - в іншій руці тримай

ціпок, не відволікайся і його потім не звинувачуй – адже тоді для чого він вигодуваний, як не кусати?

У житті нічого не відбувається саме по собі – кожний одержує те, до чого він сам прагнув вільно чи мимоволі. Належний намір – добрі думки, чесність і справедливість в усьому. Належне устремління – самоконтроль і постійне прагнення до знань. Належне поводження - це миролюбність, чесність, неегоїстичність. Належне життя – основне правило якого - не робити зла проти людини, природи, усього живого, таке, що визнає право на рівне спілкування.

Індивідуальність несе в собі властивість інстинкту життя. Вона прихована, подавлена, зв'язана в людині особистістю. Але це є умовою її виживання в соціумі. Особистість твориться в умовах соціуму. За нею стоїть індивідуальність. Сутність індивідуальності – над нею, за нею, у ній – буття як таке, всекосмічний світоглядний масштаб. Уся Світобудова Священна. Усі Сутності несуть у собі цю пам'ять.

Земля – колиска людства. Залишивши фізіологічну утробу матері, людина знаходиться в космічній утробі Матері-Землі. Тому ставлення до неї повинно бути, безумовно, люблячим, дбайливим. Доти, поки ця ідея не стане виховною, національною, загальнолюдською, доти насильству й аморальності не буде межі. Ми змінили Землю настільки, що тепер уже вона змінює нас. Питання – у якому ж напрямку?

Багатство – добрий слуга, але поганий хазяїн. Благополуччя є благословення Старого Завіту, нещастя – Нового. Лише в любові і радості людина може удосконалюватися духовно. Усвідомлення і є Єднання. Саме єднання - Основа Життя, Основа Буття. Тому що живемо ми синтезом у всіх сферах буття, але не руйнуванням. Людині необхідно углядіти те головне в своєму житті, що приводить до його осмислення. Саме те, що людина вбачає в житті своєму, приводить її до відповідного прояву у вираженнях форм життя.

Людина вільна у виборі своєму. Їй дається те, що сама вона побажає углядіти. Але завжди незмінно покладається на неї і воздаяння їй по діяннях її. Вище призначення люди-

ни бінарне і багатомірне – бути Творцем Творіння Творця Творіння. Зовнішнього немає нічого. Усе внутрішнє, усе інтраспективне, тому що споконвічно досягається все усередині Ідеї.

Кожна дія в духовному світі викликає відповідну дію в матеріальному світі. А тому правильне те, що в здоровому дусі завжди здорове тіло. Первинна небесна церква, а земна є її відображенням. Знайдіть у серці своєму – і обрячете в Серці Всевишнього: Великодушність – Мир; Милосердя – Життя; Любов – Сущє; Радість – Прийдешне; Благо – Дерзання; Урочистість – Знання; Піднесеність устремлїнь – Буття. Немає Свідомості поза любов'ю. Сутність карми не осягається без пробудження всесвітньої пам'яті. Закон Карми – воздаяння по діянню.

Тому будь-які зміни середовища і його пертурбації відбуваються через інформаційний зміст випромінювань людських і обумовлені та обґрунтовані ними ж. Усе взаємозалежно. І людина знаходить те, що і випромінює. Відповідний удар Простір по людині здійснює силами Природи, але людськими ж випромінюваннями.

Невігласи нехтують науку, неосвічені люди захоплюються нею, тоді як мудрі користаються нею.

Світ рухається так, як йому уготовано. Але в людини тільки одна можливість і один шлях для виживання як виду – слїдувати своєму еволюційному шляху. Бери напрямок вище, життя все одно знесе тебе нижче. Вибравши шлях, йди, не розмірковуючи про мету, - дорога виведе сама.

Сутність людська є Досвід Творіння Променя Свідомості Духа.

3 ЗНАННЯ – МІСТИЦИЗМ І НАУКА

Любов відкриває врата пізнання. Знання – це інформація. Це означає, що пізнання залишилося в минулому, що воно стало частиною пам'яті. Знання (як процес) – це пізнання в поточний момент часу шляхом переключення розуму з мис-

лення словами на бачення образами. Воно є збагнення дійсності свідомістю, пізнанням тут і зараз. Знання (як результат) – це сукупність відомостей, пізнання в якійсь області, це вже в пам'яті минулі пізнання.

Шлях знання – вивчення, надбання навичок, навчання мисленню, розумінню, закріплення досвіду. Тільки ті знання істинні для людини, що вона їх прожила, пропустила через свою свідомість, придбала досвід. Тому знаючий, що володіє колом питань, з якими він добре обізнаний, колом визначених прав, – це компетентний, професійний.

Знання – це ще не означає мудрість. Мудрість – це усвідомлення, увага, споглядання. Це розуміння, співчуття, жаль. Немає межі знанню. І немає межі мудрості. Мудрі відають, що треба жити, щоб учитися, а не учитися, щоб жити. Для справжнього професіонала розум вище емоцій – це умова професійного зростання.

Освіченість, компетентність, професіоналізм – це високі звання, висока самодостатність, доступна лише вузькому колу. За допомогою знань функціонує інтелект. Інтелект не є розум. Він від глузду. Він залежить від пам'яті. Але він є здоровий розум, переддень мудрості. Це розширеність підключення розуму до загальнокосмічної свідомості, здатність до знань. Однак він може відповісти тільки те, що вже знає.

Хто має знання і робить вигляд незнаючого, той на висоті, а хто без знання і робить вигляд всезнайки, той просто дурень (Лао-цзи).

Знання є знаряддя, а не мета. Знання тільки тоді знання, коли воно одержане зусиллям розуму й думки, а не однією пам'яттю. Всього знати ніхто не може, але соромно і шкідливо прикидатися, що знаєш, чого насправді не знаєш (Л.Толстой). Неправильне знання гірше, ніж незнання (А.Дистерверг). Глузд не заміняє знання (Л.Вовенарг).

У людини є дві системи сприйняття навколишнього світу: розум і інтуїція (підсвідомість). Формування знання – процес складний і вимагає послідовної відповіді та осмислення інформації. Відмічається його поділ на відносно непев-

ресічні області: звичайні понятійні, загальні, теоретичні, експертні, езотеричні приховані, таємні (рис. 2, 3, 4).

Рисунок 2 – Види знання

Рисунок 3 – Види інформації

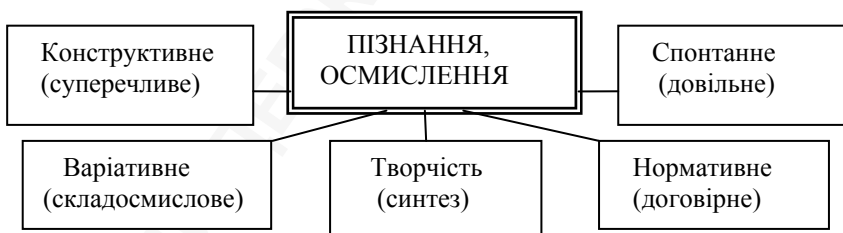

Рисунок 4 – Види пізнання

Інформація, що покладена в їх основу, у свою чергу розподіляється на підсвідому (когнітивну), почуттєву (сенситивну), комутативну (спілкування), вольову, спрямовану (екзистивну), творчу (креативну). Осмислення інформації може проходити різними напрямками. З огляду на це виділяють конструктивне (суперечливе), спонтанне (довільне), варіати-

вне (складосмісловне), творче (синтез), нормативне (договірне).

Джерела інформації також різноманітні. При інтуїтивно-сприйнятті використовується енергоінформаційне поле Всесвіту. Наука іноді називає його паралельним (тонким) планом. В.Вернадський іменував його Космічним Випромінюванням, давньоіндійські вчення - Вібраціями Космосу, а езотеричні вчення вважають тонким світом на відміну від щільного матеріального.

Вчення є лише відкриття завіси, а успіх – лише розуміння моменту. Тому удача є тільки знак правильного напрямку. Удача не в поспішності, але в правильному розумінні моменту. Просити Божество не треба, треба самому собі принести. Не взяти, а саме принести. Усяке бажання шкідливе, але прагнення – необхідне.

Є два типи знання: одне – виражається словами, інше – розумінням духом, але не вкладене в слова. І коли людина безпечно захищена від страху, тоді вона може знати походження дійсності.

Розрізняють знання, так би мовити, зовнішні (тобто знання в звичному нашому розумінні, набуті за допомогою органів почуттів ззовні через пізнання навколишнього матеріалістичного світу) і внутрішні (тобто містичні, отримані через себе зсередини без пояснення), а також інтуїцію (що являє собою в якомусь сенсі здогад).

Внутрішнє, тобто містичне знання, отримується шляхом переключення розуму з мислення словами на бачення образами. Його можна тільки побачити і скористатися ним тим же шляхом, але описати його словами неможливо, тому що в цьому випадку воно лише припущення.

Зосередження погляду і всієї уваги на трикуті є засобом, що переключає мислення на образне. Це відкриває Безмежність. Лише мить – світи перед очима і мудрість книг, набута століттями. Нас інтерес до пізнання веде.

Сутність людська є досвід творіння. Культура – це оберігання Аури. Аура несе собою Істину Природи істинної. Світ

асиметричний у симетрії подібностей. Одна система входить в іншу. Більше в менше, а менше в більше, утворюючи феноменальну структуру, безмежну і всевміщуючу. Істина завжди проста, невігядлива, очевидна. Тому і таємнича. Вона багатогранна, але єдина. Закон пізнання говорить, що поки не розкрито “це”, не буде розкрито “те”, поява ”цього” обумовлює собою появу ”того”.

Мудрість є розуміння розходження між духом і матерією. Мудрість життя завжди мудріше мудрості людей. Мудрість – це коли людина вільна від незнання, невідання, це відчуження, це свідомість, що свідчить.

Того, хто зберігає спокій навіть серед страждань усіх видів і не радіє в щасті, хто вільний від прихильностей, страху і гніву, називають мудрецем. Того, хто приборкує свої почуття, тримає їх під повним контролем, зосереджує свою свідомість, вважають людиною стійкого розуму.

Гнів породжує повну помилковість, що затемнює пам'ять. А коли вона затемнена, розум пропадає. А коли розум зникає, людина падає в прірву матеріального світу.

Подібно до того як човен відносить сильним вітром, так і одне єдине почуття, що заволоділо людиною, здатне унести її розум. Умиротворіння може досягти лише той, кого не турбує безперервний потік бажань. І немає спокою тому, хто прагне задовольнити свої бажання.

Центр протилежностей у психічній діяльності людини – відчуженість. Перша його фаза – спокій. Особистість - носій зовнішньої інформації. Індивідуальність – носій внутрішньої інформації, езотеричної (прихованої, таємничої, недоступної звичайним людським почуттям). Індивідуальність набувається людиною у вогні творчого горіння.

Інформація взаємодіє з психокорелятивними полями й творить ту силу, що прийнято називати енергією. Інформація – це сама людина, його Сутність, мікросвіт. Кожна людина – мікросвіт. Навколишнє середовище – макросвіт. Інформація створюється світом усередині нього власним саморозумінням. У його основу покладені увага і сприйняття

себе, а потім уже відчуття, враження, уявлення і зображення себе самого, котрі і визначають саморозуміння світу, його внутрішню інформацію. Інформаційні поля корелюють процеси у фізичних середовищах. Але інформаційне поле у кінцевому рахунку є ефектом субстанції Час. Воно є ефектом голограми Минулого.

Властивість людини – нескінченність його яви. Це прекрасна якість. Але доуявлятися можна до чого завгодно, якщо немає внутрішнього стрижня (віри, релігійності) чи коренів (традиції, виховання). Повинен бути ґрунт, те, на що можна спиратися. Треба навчитися розрізняти і бачити змішування. Знайшовши в собі, побачиш в інших.

Людина є Творець Творіння. Тож уважно поставимося до таких слів. Послідовність творення – це освічений, просвітлений, посвячений, втілений. Посвячений – це не просвітлений, а інший. Просвітлений – це не освічений, а інший.

А є ще і всезнаюче, і всеповчаюче освічене неучтво, що має власну думку, “найправильнішу”. Ну а в усіх інших, безсумнівно, думка неправильна. Але це півбиди. Лихо, коли неучтво має судження. Воно і є головною перешкодою для реалізації цих ступеней творіння. Це властивість незрілого его, що самозатверджується. І коли це затягується, то це вже відсутність розсудливості. Посвячений мовчить. Просвітлений слова відміряє, знаючи ціну кожному слову. Освічений учить, хоча сам він не є цим, але прагне до цього. Ну а освічене неучтво - це «істина в останній інстанції».

Такий поділ усередині людини. У неї вони присутні всі разом. Це просто потрібно розуміти, знати. Що бере верх – таке і є “я” людини.

І тільки прояснений сам знає як, куди і яким чином йти.

Сказане про феномен знання можна проілюструвати графічно (рис. 5). Знання двох людей зобразимо двома концентричними колами. Нехай треба дати відповідь на питання з області (X). Тоді пізнання в цій сфері першого можна зобразити сектором (оав), а довжину незнання суміжної області – дугою (ав). Відповідно інший має сектор знань (оАВ,

о $AB > oav$). У нього дуга незнання більша ($AB > av$). Перший відразу видає свою відповідь, як правило, ігноруючи можливий сумнів (незнання). Другий уже не може так необачно судити. Значущість можливих наслідків зневаги області незнання (XAB) у даному питанні змушує його подумати, перш ніж дати остаточну відповідь. Він знає, що рішення оцінюється якістю застосовності.

Не прагни тримати пріоритет, оскільки кожний займає саме свій і тільки свій енергетичний осередок, і як би ти не бундючився, не зможеш зайняти чужий. Згадай притчу про «свій» хрест.

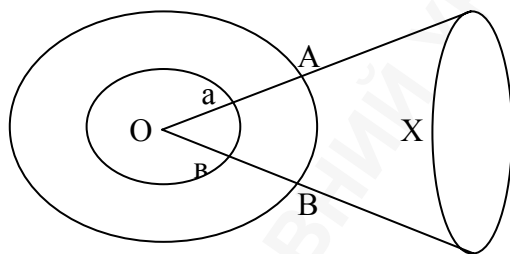

Рисунок 5 – Ілюстрація до феномена знання

Арістотель (який прагнув усе пояснювати за допомогою математики) взаємини між людьми зображував у вигляді ліній. Поведінка розумного є прямою. Прямі можуть сполучатися, збігатися. Тому розумним легко порозумітися. Дурень витончується по немислимій звивистій, що має більше питань, ніж відповідей. А оскільки пряма ніколи не може збігатися з кривою, то зрозуміти їм один одного неможливо. Тим більше двом дурням. Кожний залишається при своїй думці. Багато хто ображається на пам'ять, не на розум. У давнину оцінювали цю ситуацію однозначно: «Один дурень може завести в безвихідь дюжину мудреців». Людина улаштована так, що може виправдати що завгодно, тому що блукає між розумом і собі на розумі.

Усе геніальне – просте. А коли двоє не можуть дійти згоди і розмова переводиться з предмета обговорення на особистість, то, як кажуть, суду все ясно: «Юпітер, ти сердишся? Отже - ти неправий!».

Свідомість звичайної людини можна подати трьома рівнями: інстинкт, інтелект, інтуїція. Інстинкт іноді називають підсвідомістю. Це спадщина еволюції. Інтелект – це той рівень свідомості, що наділяє людину здатністю самосвідомості. Він значною мірою визначає відмінність людини від тварини. Основною його функцією є здатність встановлення логічних зв'язків між явищами життя, створення узагальнень та абстрактних понять на основі інформації, отриманої за допомогою почуттів.

Звичайно поняття розум і розсудливість співвідносяться саме з інтелектом. Більш того, існує тенденція все мислення і усю вищу психічну діяльність ототожнювати з інтелектом, тим самим обмежуючи його сферою і саме поняття свідомості. Саме наслідком цього є утвердження понять підсвідомості і надсвідомості. Тим часом знання істинних механізмів функціонування інстинкту, інтелекту й інтуїції показує спільність їх природи і дозволяє розглядати їх як три діапазони того самого явища, три різних інтервали, три шкали.

Особливість інтуїції, що відрізняє її від інстинкту й інтелекту, полягає в іншому способі пізнання світу, заснованому на шостому почутті. Воно є тією сферою нашої свідомості, що робить доступними для нас так звані духовні вібрації, здатні до більш глибокого проникнення в сутність явищ, на відміну від вібрацій п'яти звичайних почуттів, що забезпечують інформацією інтелект та інстинкт.

Таке безпосереднє торкання сутності явищ, проникнення в них духовної вібрації, духовного погляду без посередництва звичайних почуттів дозволяє «побачити» усі зв'язки, причини, наслідки, що складають дане явище, і тим самим зрозуміти відразу все, без звичайної роботи інтелекту, змушеного за інформацією від органів почуттів встановлювати причинно-наслідкові зв'язки і сутність цілісного явища.

Звичайно, відчуваючи відмінність інстинкту інтуїції від інтелекту, люди, проте, не мають чіткого критерію для їх розрізнення. І те й інше сприймається як неусвідомлене і класифікується як підсвідомість. Це аналогічно тому, що той, хто не знає фізику, відносить ультра- й інфрадіапазони світла до темряви (відсутності світла), тоді як для фізика – це надсвітло.

Схожа ситуація і стосовно інстинкту й інтуїції: якщо перше – сфера свідомості, що цілком поєднує людину з нижчими царствами природи, то друге – рівень свідомості, що цілком відрізняє людину від тварини. Інтелекту відводиться роль єдиної ланки.

Рідко яка людина не пізнала осяяння, що вириває її з повсякденного кола світосприймання і дарує почуття злиття з природою, нез'ясованої радості чи всепоглинаючого замилювання, що на мить переповнює її і потім тоне, як сон. Це і є дотик до однієї із ступеней вищої свідомості.

Смисл будь-якої діяльності полягає в розвитку інтелекту та у підготовці до проникнення в сферу інтуїтивного і більш високої духовної свідомості незалежно від того, усвідомлює людина це чи ні. Результатом цього є встановлення гармонії «розуму і серця».

Рівень свідомості людей (націй, держав) різний. Одні штурмують висоти науки, й інтелектуальний пошук для них є аспектом життя, інші не піднімаються вище особистих турбот фізіологічного плану. Одні занурюються у творчий світ, а інші - стурбовані зиском. Одні прагнуть до вершин філософії, а інші - до вершин влади. Протиставлень такого роду більш ніж досить. Що людина робить, тим вона і є.

Еволюція ментальна, духовна, релігійна, видова, ще не закінчена для людини. Вона можлива лише в єдності (езотерична зірка). У такої зірки багато променів. І коли всі вони видні і чіткі, тоді видна і сама дороговказна зоря (зоря волхвів). Кожен із напрямків окремо (як свідчить історія) веде до кретинізму, прикладом якого може бути фанатизм ХХ ст., в

якому чітко видно справи як мінімум трьох поколінь – дід, син, внук... Ну, а що ж далі?

Благодать – це коли спокій і дія, що не розділені на два. Спокій-дія – це джерело змін. Це еволюція духовна – релігійність. Це еволюція наукова – еволюція виду. Це еволюція містична. Кретин – це тваринна любов. У людини ця енергія дії (тваринна любов) пронизує всю її історію. Пізнання цього кроку розтягнулося для неї на тисячоріччя. Але люди як не були в благодаті, так її і не знають.

Будда не приходять кожен день. Несучи в собі Будду, ми так і не знаємо, що таке перебувати в божій благодаті. Христос в кожному з нас. Та несучи в собі Спасіння, до якого дистанція менше ніж в один крок, ми так і не знаємо, що таке перебувати в божій благодаті. Про яке щастя йде мова?

Якщо точку пробудження позначити за нуль, то від нього лише півкроку в один бік – це кретин (тваринна любов, гіркота пристрастей), а півкроку в інший бік – благодать (звільнення від страждань). Це всього лише один крок – від кретинізму до благодаті, або ж від благодаті до кретинізму.

Благо є те, що сприяє еволюції людини, сутність якої полягає у розширенні, розкритті свідомості. Розуміння виразу «розкриття свідомості» зазнає принципових змін і наповняється конкретним змістом у міру знайомства із світоглядом посвячених. Головна перешкода на шляху розкриття свідомості полягає в неуцтві. Саме воно є основною причиною страждань і всіх бід існування. Об'єктивно всі явища життя, весь процес розвитку цивілізації є шляхом усунення неуцтва. Навіть приклади мракобісся (інквізиція, фашизм, сталінізм тощо) – це предмет для осмислення і набуття уроків.

У своєму особистісному розвитку людина може йти лише одним із шляхів – внутрішнім або зовнішнім. Тут корені добра і зла, причини протистоянь.

Езотеризм (грец.-внутрішній) – шлях еволюції. Цей шлях перебуває в гармонії з Законами Природи, веде по шляху еволюції, роблячи при цьому свій внесок у Загальне Благо, тобто еволюцію всього людства.

Екзотеризм (грец.- зовнішній) – шлях своєкорисливості, честолюбства й інших самотних рис характеру людини. Свідомо чи несвідомо йде людина цим шляхом, але той, хто ним йде, входить у протиріччя із силами Природи. У боротьбі з ними він не тільки не піклується про Загальне Благо, але, навпаки, усіяко прагне до задоволення своїх особистих бажань і до досягнення своїх цілей за рахунок інтересів і прав інших людей і Природи.

Езотеричні знання – приховані, таємні, таємничі, сокровенні знання. Можливості вищих енергій настільки могутні, а результати їх дії настільки неймовірні, що не враховувати цей факт неможливо. Саме з цієї причини не в останню чергу деяка частина вищих знань доступна лише для вузького кола тих, хто стійкий у виборі еволюційного шляху і прихована від іншої маси людей.

У стародавності ці знання передавалися в ритуальній формі містерій. Людей, що одержували доступ до цього вчення, іменували посвяченими (містами). Надалі містиками стали називати не тільки дійсно посвячених, але і тих, хто визнавав обмеженість пізнавальних здібностей звичайних п'яти почуттів і на власному парапсихологічному досвіді переконавався чи просто вірив у пізнання реальності за допомогою шостого почуття. Хоча воно притаманне всім людям, але виявляється (а тим більше усвідомлюється) воно далеко не в кожного.

Термін окультизм (лат.- таємний, прихований, сокровенний) дуже близький за змістом до поняття містицизму. Однак при їх цілком однаковому етимологічному значенні слід зазначити на істотне розходження в їх застосуванні.

Містицизм звичайно вживають для опису явищ, у яких аналіз не опускається на інтелектуальний рівень і здійснюється в сфері духовних понять і законів.

Окультизм як більш науковий підхід до розгляду прихованих від п'яти звичайних почуттів явищ характеризується інтелектуально-логічною визначеністю (яка, зазначимо в дужках, за своєю природою не здатна ні принизити, ні згу-

бити опис високодуховного явища). Через це іноді можна зустріти протиставлення окултних і духовних сил, хоча і те й інше є сфера містики.

Наука оголосила «примітивними» давні уявлення (які, до речі, мали дуже розвинену систему поглядів, що стверджували існування цілком «внутрішньоприродних» сил, настільки тонких, що їх не здатні сприймати звичайні п'ять почуттів людини, до яких ми так звикли в повсякденності). Ще за століття до н.е. Андроник Родоський, наприклад, пояснював їх під назвою «метафізичних» сил. Ведійська, а потім і ведантійська традиції мали докладну класифікацію цих сил, доступних лише духовному пізнанню (шостому, тонкому почуттю, яке далеко не завжди виходить з пасивного стану). Саме ця сфера була предметом містиків, таких, наприклад, як Орфей, Піфагор, Платон, Бруно, Коперник, Ньютон, Ейнштейн нарешті.

Фізика як наука про природу охоплює всю ту частину реальності, що змінюється, що еволюціонує (незалежно від того, видимі чи ні її явища для п'яти звичайних людських почуттів). Наука має у своєму розпорядженні арсенал засобів, але і їм ще недосяжно те, що під силу самій людині (правда, далеко не кожній). Що стосується терміна «метафізика», то спочатку він застосовувався до так званих вічних двигунів (що, породжуючи періодичні виявлення властивих їм сил, самі при цьому не змінювалися і які дійсно ніколи не з'являлися, а завжди були, є і будуть). Однак ця частина реальності (воістину вічна і незмінна, збагнення якої і є завданням містика) надзвичайно важка для розуміння. Її зв'язок із уявленнями ментально-почуттєвого світогляду здійснюється через багато ступеней (першим з яких і є інтуїція). А вже потім поняття «метафізика» стало стосуватися усього, що знаходиться за межами почуттєвого досвіду.

Неосвічені люди ставляться до містики, як до «чортовиння», що не заслуговує на увагу. Найчастіше з цим пов'язують уявлення про чаклунство, гадання й інші забобонні, марно-

вірні чи шарлатанські явища, оскільки воно нагадує англійське слово туман. Тлумачать хто як хоче.

Слід згадати, що в давнину містами називалися учасники духовних містерій, до участі в яких допускали після більш ніж двадцятип'ятирічної спеціальної підготовки в храмах (про які нині не мають ні найменшого уявлення).

Твердження, що містицизм є релігійно-ідеалістичний погляд на світ, основу якого складає віра у надприродні сили, не витримує критики. Воно влаштує швидше шарлатана, ніж філософа. Чи треба розуміти надприродну силу як позаприродну? Самі містики так не вважають. Та й їхнім опонентам відомо, що сфера містики - це передчуття, пророкування, передача думки на відстань, падіння шафів нарешті. Вважати їх поза природою ніяк не можна. Якщо ж надприродними вважати явища, можливість яких не допускається наукою, то історія науки повна конфузів, коли вона оголошувала неможливим те, що потім сприймалося як звичайні речі. Досить згадати випадки з невизнанням Французькою академією гіпотези походження метеоритів (падати з неба камені не можуть, оскільки там їх бути не може взагалі) чи обвинувачення Едісона в шахрайстві (за демонстрацію фонографа).

Інші визначення містицизму, що використовують такі невизначені категорії, як Абсолют, Бог тощо можуть задовольнити містиків, але не їхніх опонентів (якщо, звичайно, ті насправді прагнуть щось зрозуміти, а не просто відмахнутися від явищ, непояснених з позиції науки, шляхом навішування ярликів шарлатанства чи марновірства).

Зрозуміло, що як і будь-яка інша область людської діяльності, містицизм приваблював і шарлатанів, і бузувірів. Але хіба це є достатньою підставою, щоб весь містицизм оголошувати «чортівинням» і відмовлятися від осмислення інформації про світ психіки і духовного життя? Тим більше, що сама наука вже давно втрутилася у сферу метафізики.

Хіба фізика нині зважиться заперечувати існування елементарних частинок, силових та інших полів, сил, енергій,

явищ макро- і мікросвітів, недоступних прямому сприйняттю звичайних почуттів. Але ж все це і є сфера метафізики.

Перешкода для визнання цього має психологічний характер «синдрому матеріалістичних забобонів». Розум, позбавлений догматичних оковів, не може відкинути факти і триматися сліпо за «табу» п'яти почуттів. У цьому плані містицизм – це пошуки істини і постійне пізнання. А віддавати сферу метафізики шарлатанам є не що інше, як солідаризація з ними і поповнення їх рядів в ім'я увіковічення догм, що встановлюють обмеження на пізнання.

Маси фізичних тіл утворюють гравітаційне поле. Сутності фізичних тіл – інформаційне поле Всесвіту. У кожного окремого індивідуума є своє поле енергій людської свідомості. Точно так є поле енергій планетарної свідомості всіх живих істот. Одне без іншого неможливо. Цього не можна не враховувати. Але не було б свідомості в істоти, якби її не було б і в атома, і у Всесвіту. Свідомість є голографічною областю інформаційного коду.

Свідомість лише виконує. Знання – велить. Воно є необхідністю здійснювати безперервність життя. Неімущому легко чекати. Ще простіше перебувати в пітьмі невідання повсякденного буття.

Кожна людина є Ідея Творця Творіння. Функції ідей є якості генерацій психокорелятивних квантових полів. Вони організують дійсність земного життя. Які вони, така і дійсність життя.

Мозок - усього лише апарат сприйняття енергій свідомості (правда, вищих), думок і механізм передачі інформації в простір. Розум є те, що має місце в мозку у вигляді знання в даний момент, орган почуттів, біокомп'ютерний механізм. Розум є лише одним із почуттів людини. Здатності розуму залежать від роботи свідомості (“с-відомість” – це поряд, спільно зі знанням). Законами розуму є свідомість, глузд, розсуд, думка. Виконавцями розуму є почуття. Вони визначаються уявою, уявленням, відчуттям. Які почуття – така матерія розуму. Розум розвивається в подоланні проблем,

перешкод у процесі реалізаційної діяльності. Мозок не розумніший від будь-якого іншого органа тіла - будь то нога, палець чи кістка. Почуття розвиваються працею, діянням.

Довіряти нерозумним почуттям – властивість грубих душ (Геракліт).

Краща та людина, яка живе здебільшого своїми думками і чужими почуттями. Самий гірший сорт людей, це ті, що живуть чужими думками і своїми почуттями (Л.Толстой).

Розум даний людині для того, щоб вона розумно жила, а не для того тільки, щоб вона бачила, що вона нерозумно живе. Найбільша слабкість розуму полягає в недовірі до сили розуму (В.Белінський). Найсильніші розуми саме і відрізняються тією внутрішньою силою, що дає можливість не піддаватися готовим поглядам і системам, а самим створювати свої погляди і висновки (Н.Добролюбов). Немає гірше поганого розуму. Перше зло – недобрий розум. Призначення розуму - відкриття істин. А тому велика і згубна омана – застосування розуму для приховування чи спотворення істини (Л.Толстой). Розум людства розвивається відповідно до того, як людство навчається перетворювати природу (Ф.Енгельс). Розум, навіть якщо його пригнічують і нехтують ним, врешті-решт завжди одержить верх, оскільки жити без нього неможливо. Мудрість життя завжди глибше і ширше від мудрості людей (А.Франс). Розум зростає відповідно до пізнання (Емпедокл). Нерозумний здатний захопитися всяким вченням (Геракліт). Одному тільки розуму як мудрому наставнику слід довіряти своє життя (Піфагор). Розум є здатність бачити зв'язок загального з частковими (І.Кант).

Глузд полягає не стільки в знанні, скільки в умінні застосувати знання в справі (Арістотель). Мудрість – це дочка досвіду (Леонардо да Вінчі). Лише в розумі щастя. Без нього – біда. Лише розум багатство. Без нього - нужда. Якщо розум вожатим не стане тобі, діла твої серце поранять тобі (Фірдоусі). Хочеш бути розумним? То ж навчись розумно запитувати, уважно слухати, спокійно відповідати і відразу переставати говорити, коли нічого більше сказати

(І.Лафарет). Всі скаржаться на свою пам'ять, але ж ніхто - на свій розум (Ф.Ларошфуко).

Складність – це сама простота, викладена докладно. Тільки складність навчає гнучкості мислення, а подолання складності розвиває безприкладні здібності використання можливостей. Можливості знаходяться в безпосередній простоті. Але сама простота не буде зрозуміла, якщо не переборена складність.

Людина розвиває свій розум неминуче для вирішення своїх повсякденних проблем. Вона удосконалює себе шляхом досягнення того, що угледіла розсудом своїм. Вона знаходить завжди розвиток лише того, що вкладає в почуття свої. Людина – це те, що вона сама побажала угледіти. Вона вільна у виборі. Вона також вільна навчитися у Природи самотності, безпосередності, неповторності. Вона є досвід творіння, ідея творця. Вона є кристалом думки і формою думки, станом її руху. Вона являє собою мислеформу. Світ – результат мислетворчості. Усе, що відбувається у світі, – результат мислення.

Життям є безперервна трансмутація смерті в зростання Духу, в концентрацію його можливостей. Такий аспект духовності матерії – устремління в майбутнє та виділення на цьому шляху із Хаосу інгредієнтів Порядку. Кожна людина є творцем своєї долі. Доля є не що інше як відображення закономірності побудови зв'язків минулого моменту з розвитком подій, як причина з наслідком, які коректуються умовами Дії Руху.

Бажаючий усьому світу багатства – сам буде мати їх. Бажаючий зла – сам знайде його. Хто ненавидить, як і той, хто злиться – матиме хвороби розуму, почуттів, тіла, душі і духу. До добропорядного природа милостива. До велялюблячого – чемна. До того, хто радує і радується – добра. До піднесено прагнучого – щедра. До урочисто спрямованого – всепредставима. До співчуваючого – зцілююча. Тому, хто удосконалюється - розкриває шлях еволюції. Для безтурботного – як колиска для дитини. Для безвідповідального - су-

дія. Для мертвого духом – могила. Жадібного вона робить тугоумним. Щедрого – мудрим. Осудливому закриває очі на істинне положення речей. Усепрощаючому дає розум проникливий. Уважного робить примітним для Вчителя і розкриває врата до Вчителя, який відкриває їх лише за спрямованою волею самої людини.

Де немає постійних якостей психічної енергії, там невинно трудяться жорна світового хаосу. Але світовий хаос є основою світового порядку. А оскільки останній є нелінійною структурою організації систем, то в основі всякої нелінійної структури лежить хаос. Він є єдиною ланкою в структурі систем. Він забезпечує цілісність структури. Але при цьому він є фактором, що руйнує системи структур. Системи, поглинаючи його, переробляють його в собі, використовуючи як паливо для підтримки своїх енергій. З Хаосу виростає і вибудовується свідомо Порядок.

Нам дане навчання про жертву як про любов всевітню. Навчаючи про жертву, ви одержуєте владу. Удача слідує за нею – це зворотний її бік. Влада є можливість, тобто кожна жертва є насамперед можливість.

Пора залишити лицемірство, начебто жертва є позбавлення. Христос радив роздавати духовне багатство, але люди перенесли цю раду на роздачу речей. Спочатку награвувати, а потім зі сльозою віддати і розчулитися милосердям. Невдоволення є лише знання можливості, тоді як достаток є смерть духу. Але личить духу і перебувати в дусі. Зовсім не легко жертвувати, коли жертва є можливість, а можливість є користь, а користь є співробітництво, а співробітництво є те, що воскресить чи спалить. Але самовідданість може відкрити врата розуміння. От отут і вибирай.

4 ЕКОЛОГІЯ І ЕВОЛЮЦІЯ ЛЮДИНИ

Любов відкриває врата пізнання. Істина завжди парадоксальна, якщо судити на підставі повсякденного досвіду, що уловлює лише оманну видимість речей. Але треба врахувати, що повсякденний досвід є наслідком дуже далекого вишукування минулих фаз буття. І що сьогодні виявляється рідкою неординарністю, завтра стане неминучою повсякденністю. У цьому і полягають труднощі безупинного поступального руху енергії еволюційного розвитку. В цьому полягає і якість ритму еволюційних періодів. Важко перемотати сіру повсякденність. Вона як драговина поглинає собою все незвичайне. Керуючись законом звичайної буденності звичного буття старе пручається новому. За зовнішнім явним і грубим завжди приховано таємне і витончене.

Думка є нединамічною силою. Вона цілком реальна річ. Її можна відчувати свідомістю і навіть через органи почуттів. Думка вміщає в себе все те, чим може володіти людина. Вона вміщає і саму людину. Тому головне і найбільше призначення людини – робота з думкою, співробітництво з нею.

Гомеостаз є силою і міццю життя всякої побудови. Як висловився Ст. Лем, «гомеостазом є прагнення до існування всупереч змінам». Еволюція гомеостазу є удосконалення рівноваги системи, сублімація речовин і енергій організму, сублімація власне організму фізичного в більш досконалі його види. Трансмутація – це усунення наявного порядку, який необхідно ввести в рух еволюційних процесів більш високого порядку. Це вид заздалегідь запрограмованого руйнування з подальшим свідомим еволюційним поліпшенням. Еволюція людини – це процес миттєвої зміни її мислення. Вона є Благо. Розвиток людини – це процес тривалої зміни свого тіла шляхом удосконалення його органів. Енергія є те, що містить потенційну дію в собі (рис. 6).

Процес міркування завжди особистий, інтимний. Це внутрішня воля. Це внутрішня еволюція. Така динаміка дає можливість особистого зростання, пізнання себе таким як є і

не таким як здається, без самообману, а також прийняття себе як є, тобто примирення. Більш високий якісний рівень – це пробудження. Воно може бути поетапно підготовленим. Час, виховання. “Змінюючи себе – ми змінюємо світ”, - повчали в давнину. Світ змінюється, ми змінюємося. Наслідок – пробудження. Цілісне бачення.

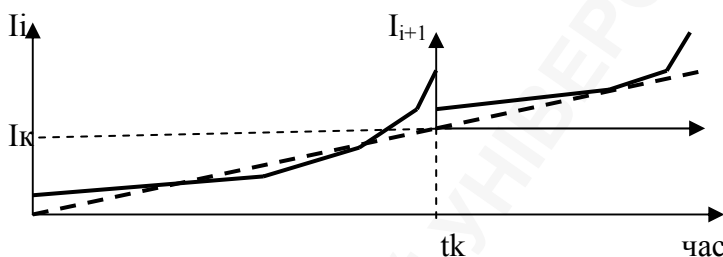

Рисунок 6 – Нагромадження інформації (I) і перехід її кількості в якість на новому рівні еволюційного плану

Світ нескінченно об’єктивний. Не побачивши себе, неможливо прийняти цей світ. Світ неподільний – це релігійність як вона є. Пізнаєш себе – пізнаєш світ. “Що нагорі те і внизу”, - стверджував Гермес Трисмегіст на зорі Єгипетської цивілізації у своїх «Смарагдових скрижалях». Це чи не привід кожному проявитися таким, як він є. Є точка відліку. Небагато часу, терпіння - і прийде усвідомлення. Рости, мінятися може лише той, у кого є на це потенція. І хоча вона є у всіх людей, але не всі нею користаються, або ж безплідно її розтрачують. Ріст без болю не буває. Зіткнення не уникнути. За одного битого трьох небитих дають.

Поглиблене міркування починається з міркування словами, а зі ступенем поглиблення і розширення свідомості в думку воно переходить від слів до фраз, потім до понять, до ідей-блоків понять. Далі до заглибленого міркування підключається уява. Вона формує уявлення про предмет міркування. Уявлення викликає необхідні тому враження і залишає їх у почуттях, заповнюючи почуття враженнями, породженими дуже незвичайним шляхом. Враження, у свою чер-

гу, формує в почуттях відчуття, що з поглибленням роботи думки в розумі можуть переходити в органи почуттів, де знаходять звучання. Звучання почуттів в органах почуттів виконує роботу зворотної дії - відбувається збирання і нагромадження енергії, ущільнення її спочатку в почуттях, потім в уявленні через враження і, нарешті, спалахує уява.

Уява – вищий прояв розуму всередині людського ества. Вона основа і джерело здібностей людини. Чим витонченіше і яскравіше уява, тим глибше і ширше здатності людини. Але розвивають уяву здатності розуму, що залежать від свідомості. Уява - це радість розуму. Але ця радість твориться самим розумом. Уява, звичайно, сонце розуму. Але як Сонце підпорядковується законам Космосу, так і уява повинна підпорядковуватися законам розуму, а не навпаки. Не слід забувати, що уява здатна створювати ілюзію на зразок тієї, як Сонце в спекотний день у пустелі створює міраж. Міраж є відображенням дійсності, а ілюзія є відображенням віри. Треба вміти підкоряти свою уяву законам розуму.

Законами розуму є свідомість, розсуд, розуміння і думка. Виконавчими органами цього закону є почуття. Який закон, таке і його виконання. У різних людей він різний. От чому розум треба удосконалювати. Саме це, в першу чергу, і повинно бути головною турботою виховання.

Великий Гаутама-Будда Махасатьяна сказав: «Свідомість розширюється живою етикою – культурою доброго розуму і розумного серця». Це загальнолюдяно. Але є істини, дію яких випробовує на собі кожний. Усі люди зазнають страждань. Причина страждань – пристрасті. Знищенням пристрастей знищуються страждання. Щоб знищити пристрасті, потрібні чотири справи: розбудити серце вогнем очищення - покаєнням; очистити мислення піднесеним і прекрасним; звільнити себе від пороків, пристрастей, недоброзичливості; полюбити все живе. Але щоб здійснити звільнення від страждань, потрібно скласти три шляхи в один: шлях незацікавленого діяння, шлях знання, шлях любові безособистісної. Без першого недоступні два інших. Ці істини несуть в собі

прихований зміст, і щоб знайти його, необхідно зрозуміти, що відсутність бажаних почуттів є страждання, як і бажання мати бажане – теж страждання.

Людина як колективна істота виживає і само захищається з давніх часів спочатку як плем'я, рід, потім як народ, нація за допомогою колективної свідомості у постійних пошуках однодумності та у боротьбі проти інакомислення як усередині колективу, так і зовні, навіть до крайніх форм. Свідчення тому як у Старому Завіті, так і в історії всіх цивілізацій. Досвід – критерій істини. І це істина. Це основа доказу для європейської раціональної свідомості. Саме тому Європа готова сьогодні зрозуміти і прийняти інший новий розширений тип мислення через його більшу ефективність. Аналіз, прогноз, підтвердження – швидкість, вірогідність, масштаб. Історично колективна форма виживання диктує колективну форму мислення, певний тип мислення. Все інше відкидається. Це нормально для колективного виживання, тому що ми єдині й поєднані. Це за законами еволюції популяцій. Інший тип свідомості, що на сьогодні уже створений і має місце, є тому об'єктивною реальністю.

Отже, виходить, що це уже є і може бути здійснено, впроваджено. Принаймні Європа до безболісного сприйняття такої свідомості вже майже готова. Вона вже інтегрується, поєднується, примирюється на усіх фронтах – релігійному, науковому, економічному, політичному. Це новий рівень свідомості. Це рівень свідомості людини вже іншої форми. Як потенція це є в кожному. Не в європейському стилі, і не в східному, між якими прірва і відчуження. Два типи мислення. Відторгнення, циклічність. Немає шкідливішого заняття, ніж нав'язування віри. Коли хто-небудь став поперек дороги, відійди в мовчанні і йди далі, якщо знаєш свій шлях. Бажай собі багато ворогів, але не роби їх. Знай їх. Бережися їх, але злості не май. І не забудь молитися за них.

З кожною людиною треба говорити зрозумілою їй мовою. Це ключ, про це забувати небажано. Тим самим дається

можливість побачити в самому собі чи освіченість, чи неосвіченість, чи відсутність того чи іншого.

Уміння виконувати прості логічні операції - це ще не свідомість. Комп'ютер з цим впорається краще. Свідомість – це відповідальність. Вона не програмується, не дресирується. Вона винятково виховується. Причому усвідомлено.

Відповідальність - дуже неприємна річ. Вона стоїть на шляху прагнення і заважає «брати від життя все». У тваринній еволюції все природно. Вона регулюється природними законами. Вплив на людське суспільство неусвідомлених еволюційних законів приховує в собі небезпеку. Хоча в дійсності на людину поширюються ті ж еволюційні закони, що і на тварин, але людське суспільство ці закони регуляції ігнорує. Тому в природі все природним шляхом гармонійно регулюється, тоді як у людському – спотворюється.

Головне зусилля регуляції – це міра, балансування, чого людина саме і не дотримується. Неусвідомленість еволюційних законів породила людську жадібність. Це руйнівне у своїй ідеї почуття завжди приводило і буде приводити тільки в глухий кут. А щоб при його владі не було екологічної, економічної, духовної, соціальної криз – так бути не може. Це закономірне завершення.

Людина може бути щасливою за однієї умови – якщо вона радісна собою. Лише досягнення мети робить її щасливою. Щоб бути задоволеним собою, потрібно лише одна умова – ставити завдання перед собою і самому ж його виконувати. Уміння прощати – шлях до щастя. Ця мить – усе, що у нас є. Ми живемо тут і зараз. «Те, що знаходиться внизу, аналогічно тому, що знаходиться вгорі, щоб здійснити чудеса єдиної речі», - сказано в «Смарагдових Скрижалях» Трисмегіста кілька десятків тисячоріч тому. «Йога є спокуса в діях», - стверджує Шрі Рамакрішна, зазначаючи, що кожна людина ліпить себе по створеному нею ідеалу. Те, що сказав Рамакрішна, і є прояв індивідуальності. Його слова і коментар до них – це формулювання, що виключають один одного. Є індивідуальність як така і є виліплений ідеал. Перше -

природне. Воно реалізує еволюційне завдання на тому рівні, на якому людина спроможна це здійснити, і жадає від неї усвідомленості. Друге – штучне, воно здійснює соціальне замовлення (я є те, що хочуть бачити).

Тема індивідуальності в релігіях є ґрунтом для реалізації душі. Але виявлення самої індивідуальності вимагає титанічних зусиль. Кожна людина грає в житті ту роль, що їй дана. Закони цієї гри прості: спадковість, мінливість, природний добір. Якщо актор геніальний, то він не грає, а просто живе. Інакше, тобто штучно наслідуючи природному, він ліпить те, чим сам не є. Але це теж талант, тільки з людської точки зору, а не з еволюційної. Енергія та ж, але суть її інша. Кожна людина є векторною. Сприймає це вона чи ні, але це реальний факт. Інформація спрямована на всі рівні сприйняття – це і робота свідомості, і підсвідомості, зі змішуванням тимчасових координат з різними рівнями психічної діяльності людини. Тільки в такий спосіб досягається ефект інформативного навантаження.

Людина має векторну свідомість. Векторна логіка чимось схожа на психоаналітичний сеанс, але у власному полі свідомості. Вона відрізняється від лінійної, звичної в нашому спілкуванні. Суспільство має бути готовим, дозріти для сприйняття цього. Вказати можна там, де готові побачити, а почути можуть ті, хто не тільки готовий, але й хоче почути. Закони еволюції як причинно-наслідковий зв'язок, що поширюється в усьому, - от основний закон Природи (зміст поняття карми). “Не мечіте бісер перед свиньми”, - повчав Христос. Стабільність можлива тільки в динаміці.

Почуття є основою Матерії і одночасно захистом її. Вони вибудовуються і визначаються відчуттями, враженнями, уявленнями, уявою, які саме і виникають в енергетичному середовищі субстанції матерії, що співчуває з думкою (говориться про середовище, що мислить матерію). Почуття є просторові блоки генерації енергії і сили якостей того, що відбувається, як єднання місця і часу. Генерація почуттів - це енергія самовираження індивідуума. Почуття завжди пра-

ві і правильні, тому що вони обумовлені роботою волі. Розум помиляється. Він послабляє і спотворює волю. Його треба переключити із самодогоджання на споглядання. Тоді воля залишиться вільною для прояву почуттів.

Для сприйняття зовнішнього середовища людина має п'ять органів чуття (дотик, нюх, смак, слух, зір), а також почуття просторової орієнтації й усвідомлення попереднього моменту. Крім цих фізіологічних, у людини є ще і психічні почуття як реакції на сприйняття (позитивні – любов, краса, піднесеність, устремління, екстаз, радість, урочистість, а негативні – ненависть, огида, низькість, стомлення, екзальтація, злість, скепсис). Тільки любов і радість не несуть в ідеї своїй руйнування. Любов є Гравітація. Радість є Час фізичний. Викоріни в собі страх, заздрість, відразу – вони причина нещастя й умова всіх інших пороків.

Усі почуття розвиваються працею подібно до рухово-м'язового апарата. Прояви і відтінки їх можуть бути всілякими. Коли людина в процесі своєї освіти свідомо розвиває почуття, синтезує їх у нові, то вона знаходить розвиток здатності, уміння, можливості. Тим самим піднімає себе на більш високий ступінь, де вони можуть знайти бажане застосування. Можливість, здатність і уміння у своєму сполученні і визначають якість енергій особистості.

Пам'ять – це не показник розуму, а його функція. Наука визнає тільки чотири базових інтегральних психічних почуття: радість, злість, гнів, біль. Але ще Гермес Трисмегіст стверджував, що «знання дуже відрізняється від розуму, тому що розум стосується речей, що перевищують його, але знання є кінець розуму». Тим самим ілюзії фізіологічного мозку і його розсуду, знання, здобуте шляхом почуттів і розуму, протиставляється інтуїтивному.

Наука розглядає розум і розсуд як вираження двох рівнів розумової діяльності. Але розум за межами глузду. Це здатність знати, а не просто мати знання. Розум забезпечує сприйняття інформації, здійснює її запам'ятовування, відає роботою почуттів, впливає на враження. Та біда в тому, що

Розум людства нині глибокохворий. У гонитві за абстрактним інтелектом загублені принципи єдності й гармонії з навколишнім світом, усе ще не усвідомлена місія на шляху природної еволюції і лише зараз, на грані самознищення, приходить розуміння шкідливості антропоцентризму, проголошеного європейськими просвітителами Відродження.

Сприйняття – це функція відчуття, враження, представлення й уяви, що дає усвідомлення попереднього моменту. Природне сприйняття (не хворе) завжди починається з відчуття і закінчується уявою, а не навпаки. Та якщо відчуття невимовне, то це свідчить про те, що розум відключився від думки. Якщо враження легко збуджує почуття, екзальтує їх, то це свідчить про невихованість, нецтво розуму. Його слід просвітити знанням, мудрістю серця, зміцнити розсудом.

Розсуд відає розумінням, вивідуванням того, що міститься в пам'яті, і того, що сприймається безпосередньо в поточний момент уваги. Це здійснюється шляхом зіставлення, моделювання, міркування. Він забезпечує розуміння, що є результатом сприйняття, яке здійснюється енергією почуттів, направляється фізичним, нервовим, психічним, емоційним станом у сфери індивідуальності. Він визначає представлення. Якщо представлення не діє, то це свідчить про лінь, неміч і омани розсуду. Розуміння є позапочуттєве сприйняття, продукт осмислення. Воно здійснюється, коли з інформації будуються структура власного знання.

Відчуття, враження, уява - якості розуму. Які вони, така і його матерія. Раніше від сприйняття завжди має бути увага до об'єкта сприйняття. Є люди, що можуть розуміти, але не можуть міркувати. Вони, власне, не розуміють, а беруть на віру усе, що для них здається переконливим. І лихо, якщо їх уява зливається з їх вірою. Нерозуміння є дурість. “Не розвивайте розуміння, засноване на словах”, - повчали мудрі.

Свідомість – це те, що за межами розуму. Але від рівня розвитку, розширення свідомості залежать здатності розуму, у т.ч. і уява. Вона розширюється, якщо мозок як апарат сприйняття удосконалює свої здібності. Розвиваючись і удо-

сконалюючись, вона стає більш здатною сприймати інформацію й енергію. Свідомість контролює увагу. Якщо увага мимовільно збуджується, то це свідчить про низький рівень свідомості і є ознакою незнання, неуцтва, що біснується.

Сприйняття через призму індивідуальності розчленовує уявлене з дійсності на міри уваги відчуттям, враженням, уявленням і увагою, що затемнюються і дробляться в хаосі думок свідомості та у розумі, не обмеженому строгою дисципліною мислення. Це породжує неуцтво, псує уявлення фактів реальної дійсності. Неуцтво утворюється з забобонних переконань і марновірних визначень через незнання. Тому неосвічений розум бреше спочатку собі, а потім усьому світу, перетворюючи життя в суцільний базар. Складність навчає гнучкості мислення. Подолання складності розвиває здатності використання можливостей. Можливості знаходяться в безпосередній простоті. Але сама простота не буде зрозуміла, якщо не буде переборена складність.

Людина трицентрова істота: розум (ліва півкуля головного мозку) забезпечує сприйняття світу, почуття, запам'ятовування; розсуд (права півкуля) відає розумінням; свідомість (спинний мозок) керує змістом думки. Однак є і четвертий центр людського єства. Він виробляє енергію, названу Думкою. Вона забезпечує зв'язок цих трьох між собою в людині і людини зі світом. Перші три центри розвивають здібності людини в сприйнятті світу. Четвертий центр розвиває глузд, його здібності. Він - те, що є в мозку у вигляді знання. Ці здібності виявляються в умінні щось освоїти чи зробити. Глузд проявляється в реалізації поведінкової діяльності, у здатності поводитися найбільш адекватно згідно з обставинами, в умінні не мати особистості, але приймати її за ідеєю середовища й за умовами кожного конкретного випадку. Усяка характерність повинна поступитися місцем знанню. Намір мати наявність породжує всі пагуби світу.

Людина сприймає інформацію у вигляді образів (звуків, зорових, смакових тощо), у формі відчуттів, вражень, уявлень. Тому Світ – це результат людської мислетворчості.

Усе, що відбувається у світі, – результат людського мислення. “Ця мить – усе, що у нас є. Змінюючи себе, ми змінюємо світ”, - знали древні. Сьогодні це засвідчує сучасна наука.

Кожна людина – це Мікросвіт, Мікрокосм. Пропозиція конкретно узятого Світу є його зміст, тобто те, що несуть у собі енергії матерії (саме інформацію). Інформація створюється Світом усередині нього власним саморозумінням. В основу покладені увага і сприйняття себе, а потім уже відчуття, враження, уявлення й уява себе самого, котрі і визначають саморозуміння світу, його внутрішню інформацію.

Свідомість, керуючи думкою і визначаючи її зміст, у такий спосіб керує ходом подій. Це вже не теорія, це вже практика. Усе у світі живе в ритмах, напругах, вібраціях. Усе перебуває у взаємозв'язку. Причина спричиняє наслідок. Наслідок є причиною нових утворень. Причина повторюється в наслідку. Наслідок повторює собою причину. Саме в цьому і полягає енергетичний феномен Життя.

Непорушні Закони Простору є енергетичні структури речовини Простору. Кожний здійснює своє будівництво у своїй області буття. Тому настільки різноманітні шляхи і результати цього. Але на шляху будівництва неминуче виникають проблеми. І виникають вони не самі по собі, а створюються самими будівельниками. Кожна проблема таїть у собі безцінний дарунок.

Будь-яке слово несе в собі психічний асоціативний вплив. Але спочатку повинна бути виявлена увага. Увага є властивістю свідомості, стадією, надзвичайно важливою для емоційної незалучення, для об'єктивної концентрації. Тоді вона стає свідомим зусиллям, що несе в собі чистоту відкритості уваги поза емоціями. Таку свідомість можна переводити на будь-який об'єкт дослідження. У протилежному випадку коло замкнеться на емоційному затягуванні.

Увага – це здатність сприйняття, проникнення й охоплення поточного моменту часу. Це здійснюється енергією почуттів. Увага – це вслуховування, завмирання життєдіяльності на мить, затихання, вслуховування у всьому організмі,

включаючи і думки людини. Відмітна риса уваги в тому, що в ній відсутнє прагнення до володіння, відсутня воля. Цього не треба боятися. Воля тут є, але інша. І інший порядок самоконтролю. Відмітна властивість уваги – її безоб'єктивність. Вона не захоплюється почуттєвими об'єктами і мислеформами. Вона є проявом життя і смерті одночасно і безоб'єктивно. Якщо не вихована безоб'єктивна увага, то неможливо осягти зосереджену увагу. Словами це не перевіряється. Тут потрібний досвід, практика.

Розуміння зводиться до сприйняття минулого. Це позачуттєве сприйняття, досвід пояснення світу описом. Воно здійснюється енергією почуттів і направляється фізичним, нервовим, емоційним, психічним та іншими станами.

Сприйняття як співробітництво енергії і матерії визначається спільною дією відчуття, враження, уявлення, уяви. Воно дає усвідомлення попереднього моменту. Але раніше сприйняття завжди виступає увага. Індивідуальне сприйняття розчленовує уявлене із дійсності на міри уваги відчуттям, враженням, представленням і озвучується ними.

Здатність є потенційна можливість здійснення дії, обумовленої засобом і методом. Уміння – це здатність, обумовлена швидкістю і напрямком руху, здійснювати дію.

Моральність не має ніякого відношення до особистості. Вона характеризує особистість, але не належить їй. Це тільки характеристика, що обумовлена совістю, тією Звісткою, що зберігає в собі Сутність як свою приналежність до Космосу, і тією Звісткою, що їй довірив Владика нести в життя. Моральність – це коли совість нічим не затемнена, не заплямована, коли в Сутності немає нічого неправильного. А всілякі етикети, етики, теорії – це тільки штучні породження соціуму для забезпечення своїх інтересів.

Психологія, що лежить в основі східного мислення, – це традиція. Там ще зберігся метод виховання, що забезпечує наступність і зв'язок поколінь і часів. Європейська система навчання – це прагматизм у чистому вигляді. Сформувався вид навчання, де вчитель став викладачем, а учень – студен-

том. Освіта і виховання розділені. Більш того, освіта, наука, релігія і виховання перестали бути єдиним цілим.

Моральні загальнолюдські цінності демократії європейської цивілізації (сформульовані Ф.Д. Рузвельтом) - свобода слова, свобода совісті, свобода від убогості, свобода від страху. Властивість демократії – політизованість, що вимагає мати думку про справедливість, законність. Це психологія інтересу, де головне – закон “вигідно-невигідно”. Ніякого відношення до моральності це не має, це питання фізіологічне. Це ґрунт, де суспільні, установлені загальнолюдські цінності й особисті інтереси неминуче приходять у зіткнення у взаєминах між людьми, людини з державою, між державами, людини і природи. Ґрунт для цього конфлікту як у собі, так і зовні. А світ усе б'ється в спробах вирішити питання про добро і зло.

Зосередженість не дає розслабитися. Це тверда установка, вимога домагатися, досягати, мати. Це захоплення, володіння об'єктом. Свідомість при цьому затиснута, як і все інше. Але як би довго не стискувалася пружина, рано чи пізно вона все одно розтиснеться. А це втома розуму, тіла, психіки. І чим далі, тим більше. Зосередженість переростає в концентрацію. А це ще більше гноблення психіки, коли стрес і депресія стають постійним станом. Психоз захоплення, що стоїть за словом зосередженість, це спотворений соціумом еволюційний інстинкт життя в природі. У сформованих стереотипах це “виглядає” протиприродно, абсурдно, тому що сформована соціумом свідомість живе за своїми надуманими правилами, переставши природно бачити і чути. Прагнення – це дитяче “хочу”. Брати і натомість не давати нічого. Якщо для дитини і нормально, то для дорослої людини ставлення до природи - жадання в силі (брати, гадити і навіть не приборати). Жадана жадібність у силі – це сила, що не знає обмеження, що руйнує і людину, і середовище її життя. Руйнування рівноваги в екосистемах призводить до екологічних катастроф. Природа мутує. Це факт, який треба визнати з усіма висновками для людини.

Однак саме жадібність - головний рушій нашої цивілізації (наприклад, війна – це бурхливий розвиток науки, техніки, економіки). Властивість зосередження – це сила, воля, захоплення, прагнення перемагати, володіти. Його тіло – людина. Все інше – внутрішні індивідуальні якості людини. Властивість уваги – це відкритість, розширеність, беззахисність, піддатливість, м'якість. Його внутрішня суть – безоб'єктивність, ненасильство, незахоплення об'єкта. Його тіло – зосередженість.

Властивість споглядальника – усе охоплювати і в усьому перебувати. Споглядальник є у всьому вищевикладеному (увага, зосередженість). Його властивість – бути. У людині тіло споглядальника – увага. Термін “споглядання” в нашій ментальності не зовсім коректний. Більш коректний термін для нас – “милування”. Споглядання відповідає релігійній людині в повному сенсі цього слова. Така практика можлива тільки для тих, хто не блукає між думкою і собою на думці. Вона потребує іншого виховання. А це для нашої цивілізації з психологією споживача практично неможливо. Такий її стрижень неминуче буде приводити до конфліктів як всередині людини, так і в суспільстві.

Ці якості людини присутні в часовому світі. Вони змішані. Є мікрокосм. Є макрокосм. Одне є породженням іншого. В людині панує зосередження, увага в ущербі, а споглядальність в усьому тільки присутня у чеканні своєї години. Споглядальність є властивість цього світу (вселюблячий, позачасовий, причина). Споглядальник – це прояв Світу. Пробуджений споглядальник несе в собі якості уваги і зосередженості без збитку для себе, природи, еволюції. Прояснений споглядальник – це віра як така. Через пояснення словами це незбагненно. Просвітління відрізняється від навіювання тим, що останнє ніколи не було пережитим, але повинно стати таким за задумом, тоді як просвітління є спогадом тих моментів пережитого досвіду, що мали місце в дійсності. Прояснена увага – це мислення іншого порядку (векторна свідомість, логіка іншого порядку). Пояснити словами це склад-

но, хоча можливо, якщо готовий ґрунт для сприйняття, бо це неможливо пояснити в лінійно-логічному порядку. Прояснене зосередження бачить закони природи такими, якими вони є. Це слідування їм, течія, плин, ментальна стійкість, якщо пояснювати в лінійно-логічному порядку. Коли пробудження і просвітління відбуваються зверху вниз – це Абсолютна Віра і увазі, і зосередженню. Коли це відбувається знизу вверх – зосередження й увага підлегли Споглядальнику і вірі поза сумнівами.

Стабільність можлива тільки в динаміці. Згадаємо складові інстинктів життя: інстинкт самозбереження, інстинкт пристосування, інстинкт розмноження. Складові еволюції: природний добір, мінливість, спадковість. Поділ: інстинкт життя – почуття самозбереження. Природний інстинкт самозбереження в соціумі трансформувався у форму самозбереження, що породжує спритність, лицемірство і прагнення (тяга володіти) як методи виживання. Природний закон сильно переключений у соціумі у форму покарання.

Мораль – це форма забезпечення законослухняності.

Еволюція як поняття була сформульована (теорія Дарвіна), але сама людина природні інстинкти в собі трансформувала до невпізнанності. Прагнення – от головний рушій. Лицемірство, прагнення володіти і страх перед законом (що живлять один одного) стали наріжними стовпами цивілізації. Хоча розсудливість поки що ще не загублена.

Про прагматизм європейця можна говорити багато і доброго, і поганого. Прагматизм прагматизму різниця. В усьому необхідна міра. А вона просто так собі не дається. Європі знадобилося зробити величезне часове коло, щоб повернути те, що є її надбанням: демократію, тягу до точних наук, заповіді Спасителя (вони тепер викладені у вигляді загальнолюдських цінностей, прав людини). А те, що нею загублене, так це внутрішній шлях, збагнення себе, збагнення світу в собі, тобто цілісність «Я». Загублено досягнення древніх – знання через себе. Оглянемося назад. Поки ці основні принципи сучасної цивілізації формувалися і поєднувалися, були

знищені надбання древньої цивілізації. Методично стирала-ся пам'ять предків. А це вже безслідно не проходить. Традицій без коренів не буває. Насіння без ґрунту не росте. Треба визнати, що і це європейське досягнення, і ці втрати – заслуга християнської цивілізації. Приниження, наруга над першою цивілізацією сьогодні відгукнулися бездуховністю і неуцтвом. І ще Слава Богу, що під “цивілізуючим” натиском устояли індуїзм, буддизм, які і зберегли методи, що не несуть виродження. І смішно і грішно. Що знищили, те і шукаємо.

Прагматизм – це розвиток лівої півкулі, тобто розуму. Права півкуля головного мозку – це розсуд, розуміння, емоції. Чим гарний прагматизм, так це тим, що в нього немає ні друзів, ні ворогів. У нього є тільки одні інтереси, голий розрахунок, як у бізнесі, так і в політиці. А щоб чого такого не подумали, у нього на цей випадок вчасно приготовано на обличчі «сир» (chese). Так недовго розучитися і натурально посміхатися, радуватися. І наївно чекаємо, щоб права півкуля мовчала і не було криз, а істерія прагнення не стала суспільною нормою? Хотіти не шкідливо. Але так довго бути не може і не повинно. Скільки мотузочка не в'ється, а...

На Сході на одній правій півкулі теж далеко не змогли пройти. Для європейця мовна поетична барвистість (що має на Сході практичне підтвердження) є навколодуктивним марнуванням часу. Неможливо прогресувати лише на одній півкулі. У природі все цілісно, єдино. В еволюції все гармонійно, усе на своєму місці. Ідеал і еволюція нероздільні. Вони додержуються свого шляху. Гармонія особистого, її еволюція не може бути поза гармонією з еволюцією Цілого.

Щоб рухатися гармонійно з еволюцією земною, до її шляху і треба повертатися. Маховик історії розкручений. Інертність його величезна. Та людина має свободу вибору. Що вибере, те й одержить. І вибір за кожним. Персональна воля – це і персональна відповідальність.

Віра – це дуже просто. Якщо розум зупинений, тоді це послання зверху. Як серед незліченної безлічі зірок є плане-

ти, що несуть життя, так само з мільйонів людей пробуджується одна прояснена особистість. Ніяке інформативне знання не заміняє віри і не може замінити її. Той смисл, що стоїть за поняттям карми, сучасною мовою означає закони еволюції як причинно-наслідковий зв'язок, що поширюється на усіх без винятку. Молитовність, відчуженість, медитативна свідомість – це перебування в душі, це еволюціонування духовне і фізіологічне. Релігійність породила совість, а не навпаки. Світ неподільний. Це релігійність як така. Релігійність є любов безособистісна, безмежна. Це властивість світобудови. Вона породила релігію. Сьогоднішнє зіткнення в людині й у суспільстві – це антагонізм між совістю і прагматизмом. А пристрасті людські породжують лише скверну, пороки, клеса. Мудрець не юрист. Він хоч на вигляд і простіший, але непохитний, тому що закони совісті знає на собі і ними керується неухильно. Розум людини метушливий.

Молитовність є всесвітня медитація поза суетою. Це усвідомлення вічності. Поза релігією людина що тварина. Але між релігією і релігійністю є істотна різниця. За великим рахунком, усі релігії – це єдине людське надбання. Це огранювання одного кристала. Вого ще не закінчене. Зовнішня мета релігії виявляється в духовно-моральному вихованні людей. Релігійність є її властивістю. Її енергія покладена в основу світу і в кожного із нас. І вона основа нашого всесвіту. Усі релігії в будь-якому випадку спрямовані на виховання людини. Однак треба розрізнати, що є шлях розвитку, а що є тільки психотерапія. Людина еволюційно недосконала, вона в еволюційному застої. Розуміння цього тільки починає формуватися. У чому саме недосконала, вона ще не знає, але вона вже в пошуку. Уже зрозуміло, що людина створила собі умови для психічного захворювання (стреси), що завдала собі генної шкоди (штучний добір, чим ослаблена, що веде до виродження виду), що вона порушила своєю діяльністю природу (мутація). Вихід з цього може бути у відновленні інстинкту життя. Інстинкт життя краще, ніж розум, знає, як еволюційно самозберігатися (розум - тільки як окремому ін-

дивіду). Людина еволюційна як психотип – от і об'єкт цивілізації. Змінений, перекручений, спотворений у соціумі інстинкт життя блокує закон еволюції. Природа мутує. Це причина, через яку хворіє людина. Все інше в соціумі це тільки закономірні наслідки.

Атеїзм - це тонкий лід, по якому одна людина пройде, а цілий народ ухне в безодню. Без релігії неможливий порядок. Без порядку люди гірше тварин. У них-то саме і є свій порядок – природна гармонія. А ми не дотримуємося природної гармонії. Історія тому підтвердження.

Примирення без перегляду церковних канонів просто ілюзія. За Старим Завітом іудеї – це богообраний народ. За Новим Завітом християни - богообраний народ. Те ж саме у мусульман. Складно домовитися обраним, бо ж у кожного з них свої канони. Послухати релігійного діяча будь-якої релігії, то не буде ні найменшого сумніву, що це мирна релігія. Та чомусь століттями представники цих самих мирних релігій знищують один одного. “Людина осліплена егоїзмом унаслідок безтурботного відношення до майбутнього і байдужості до себе подібних, вона сама сприяє знищенню засобів до самозбереження і тим самим винищуванню себе як виду”, - писав Ж-Б. Ламарк.

Вибірковість породила нетерпимість. А це є загарбання, захват. Нетерпимість породила фанатизм. Це теж загарбання. Фанатизм породив расизм. Знову загарбання. Фанатичний расизм породив нацизм. І це є загарбання. Загарбання (психозациклювання) породило фрейдівський психотип. Селекція. Підсумок – сьогоднішнє сьогодні. Маємо те, що маємо. Світ розколотий надвоє: цивілізований і нецивілізований. Це новий варіант снобізму: підлесливість перед сильним і зарозумілість перед слабким одночасно. Насіння розбрату кинуті. Їх сходи – нові «ізми». Комусь доведеться пожинати плоди. Відкинувши усе дурне, варто підкреслити, що релігія цивілізує людину з давніх часів. Чи принаймні завжди намагається це робити. Будда у світі пройшов – і забули. Христос постраждав – і забули. Простота, краса, без-

трашність – Христос і Будда ніщо інше не говорили. Хто має вуха ... І в грі випадають кращі карти, але від вас залежить дати їм краще застосування. Релігійність – це любов, це властивість світу, це його споконвічна основа.

Пристрасті людські породжують тільки пороки. Це природний принцип – боротьба протилежностей. Заберіть жодне з цих якостей і не буде еволюційного руху, руху суспільства. За відсутності віротерпимості глобальні процеси інтеграції будуть, як кажуть, проходити будь-як, як це вже було не раз: усе буде обґрунтовано ідеологічно, а вектор напрямку усе той же. Нині на слуху слово духовність. Духовність є релігійність. Це поняття було введено європейцями, коли духовно-релігійні вчення Індії і Сходу два-три століття тому почали проникати на Захід. Духовний - означає люблячий ближніх, як Бога, і Бога, як ближнього.

Істинне призначення людини – це розкриття, розвиток, духове зростання душі. Свідомість нарощується самою людиною лише у випадку її еволюційного розвитку. Під духовним зростанням слід розуміти, насамперед, ріст свідомості. Причому такої, при якій вона сприймає інших людей і все живе у світі як саму себе.

Дух має два вираження: Свідомість і Знання. Свідомість є Гравітація, що хвилями в мисленні творить Життя Думкою. Думка є Промінь Вогненного Світла, що створює в Речовині Простору голограму того, що Відбувається. Творець Творить Речовиною Простору в Хвилях Свідомості, Рухом Хвиль Свідомості в Речовині Простору. Матерія виробляється Роблячи Собою в Собі, Єднанням Протилежностей Єдністю Буття. Розсування Речовини розвитком Думки у Свідомості, що проходить крізь Речовину, розвиває розсування Простору.

Свідомість і Простір, Мислення і Думка Єдині в Абсолюті. Вони складають і є Аспекти Речовини Простору. У них немає протилежностей протиставленням, так само як немає протиставлень протилежностям. Вони є Єдність і Багатовимірність Безмежності Життя.

Властивість Світу – еволюція, видозміна. І якщо хтось не втілює, не сприймає цей Задум тут і зараз, то за це і відповідає він особисто. Ті, що не еволюціонують, самі сходять зі шляху. Вибір – за кожним. Така правда життя.

Людина як біологічний вид еволюційна. Ілюзією буде вважати, що свідомість притаманна лише людині. Всесвіт є Свідомість. Свідомість є Всесвіт. Еволюція людини ще не завершена. Неважко бачити, що вона досі була розділена на частини. Ці частини нині об'єднуються в єдине ціле. Глобально. Це на наших очах відбувається. Еволюція як така для людини є вимогою Небес. Вона втілюється через їх Творця. Володар – Спаситель.

Світ нескінченно об'єктивний. Він еволюціонує. Ревізія цього світу його Владикою відбувається постійно. Принципи її містяться в нас – це і є еволюційні закони. В людині вони закладені споконвічно, початково. Вони в нас не просто так з'явилися. Їх треба втілювати, запроваджувати на Землі. Їх ніхто не в змозі відмінити. А вийти з них – це означає автоматично викреслити себе із розвитку. Вибір – за кожним персонально. І відповідальність.

Еволюція Космосу первинна. Еволюція Землі і людини вторинна. Але нашій ментальності все ще хочеться вірити, що первинна саме еволюція Землі. Та шлях вигоди-інтересу здатний поховати еволюційний шлях. А якщо стрижень еволюції спотворюється до трупа, то інстинкт життя вихолощується цивілізацією.

Такий закон Природи. А за ким дзвонять дзвони - нам пора вже в собі це почути й не грати у “кота-мишки”. Ця омана знімається тим, що досить лише просто визнати для себе раз і назавжди те, що на початку Світу стоїть Бог-Творець. Серед всіх творців Творець Суцього – найперший архітектор, а всі науки вже від нього. Все має свій початок і все має свій кінець.

Незліченна кількість Всесвітів в нашій Світобудові. Ще не винайшло людство назви тієї кількості нулів, що могли б характеризувати чи відобразити його масштаби. Вічність,

нескінченність, безмежність. Ці слова хоч якось можуть відобразити нашу уяву про нього. Всесвіти, метagalактики, галактики, сонячні системи, планети. Молекули, атоми, елементарні частинки. Простір. Час. Речовина.

Окулярні джерела стверджують, що Всесвіт створює незліченна кількість метagalактик, вибудованих у правильні восьмигранники. Ці восьмигранники складаються, у свою чергу, із безлічі шестигранників, що вибудувалися в гігантські скупчення галактик. Шестигранники в своїх лініях складаються із п'ятигранників скупчень зіркових систем. Планетарні системи збираються в чотиригранники. Самі ж планетарні тіла в більшості своїй побудовані із тригранних кристалічних решіток атомів. Атоми, як відомо, обертаються в своїй площині, визначеній напрямком переміщення та фазовими зміщеннями, обумовленими ентропією речовини.

Питання походження Світу, Сонячної системи, Землі, Людини – це споконвічне питання. Сьогодні ми лише дуже невпевнено можемо стверджувати, як саме його пояснювали люди в сиву давнину. Проте й те, що ми спромоглися дізнатися про їх погляди, вражає й іноді навіть перевищує досягнення сучасної науки, залишаючись для неї таємницею до того часу, коли час від часу вона знаходить їм наукове підтвердження.

Звичайно, у порівнянні із середньовічною впевненістю європейців щодо квадратності Землі сучасні знання зробили гігантський крок. Та єдиної загальної теорії, яка б пояснювала б з наукових позицій всю різноманітність процесів, так і не розроблено, зокрема щодо Землі.

Сьогодні наука дотримується твердження, що історія Землі поділяється на догеологічну (більш ніж 4,6 млрд. років тому) і геологічну стадії.

Вона відмічає, що в історії еволюції земної кори спостерігається чітка цілеспрямованість усіх явищ і процесів та поступове ускладнення її структури. Це дає змогу виділити основні стадії і закономірності її розвитку.

Геохронологічна шкала основних етапів еволюції земної кори і органічного світу подана послідовними етапами: катархейським (який почався, як вважають, 4 млрд. років тому), пізньоархейським (початок якого відносять на 3,5 млрд. років тому), ранньопротерозойським (близько 2,6 млрд. років тому), пізньопротерозойським (близько 1,7 млрд. років тому), палеозойським (0,57 млрд. років тому), мезозойським (0,35 млрд. років тому), кайнозойським (останні 66 млн. років).

Характерно, що кожний з цих етапів і кожний тектонічний цикл Землі розвивався за подібним сценарієм із двох стадій: тривалого поступового еволюційного розвитку і короткого бурхливого його завершення та переходу на якісно новий рівень.

Зі зміною фізико-географічного середовища Землі, обумовленого тектонічними процесами, пов'язані поява біосфери Землі та розвиток органічного світу. З цієї саме причини еволюція органічного світу збігається з геохронологічними періодами.

Для кращого розуміння динамічних явищ природи еволюції земної кори корисно розглянути еволюцію каркаса Землі. В давнину піфагорійці, а також Платон ретельно вивчали філософські і математичні аспекти правильних стереометричних багатогранників. В математиці їх донині називають тілами Платона. Це тетраедр (чотиригранник, що має 4 грані і 4 вершини), гексаедр (куб, що має 6 граней і 8 вершин), додекаедр (12 граней, 20 вершин), ікосаедр (20 граней, 12 вершин).

Так-от наша планета в своєму розвитку послідовно проходила шлях еволюції правильних об'ємних (опуклих) фігур. Наукою накопичено багато даних про відповідність еволюції структур і процесів Землі з еволюцією цих фігур. Так, чотирьом геологічним ерам відповідають чотири силові каркаси платонових фігур: протозою – тетраедр (4 плити), палеозою - гексаедр (6 плит), мезозою – додекаедр (8 плит), кайнозою – ікосаедр (12 плит).

Окультисти джерела запевняють, що Земля – жива Істота і її поверхня поділена за певними правилами на зони з певними властивостями.

Сьогодні наука за допомогою приладів підтверджує завіряння окультистів щодо наявності решітки геопатичних зон планети, які здатні впливати на проходження геобіологічних процесів. Потужна геомагнітна решітка покриває поверхню Землі у вигляді візерунка структури додекаедра-ікосаедра. При цьому двадцять районів планети (вершини додекаедра) є центрами поясів виходу речовини, що є основою біологічного життя, флори, фауни, людини. Центри всіх магнітних аномалій і магнітного поля також розміщені у вузлах системи трикутників ікосаедра.

Процес розвитку нашої планети відбувався поетапно. Він обумовив появу корисних копалин, зокрема нафти і діамантів, з ікосаедро-додекаедровим візерунком на поверхні Землі. Саме таку структуру відзеркалюють нині і процеси життєдіяльності на Землі. До того ж і всі найближчі небесні тіла свої процеси теж розміщують згідно з цією системою, зокрема Сонце, Марс, Венера і взагалі зірки, галактики. Дещо подібне спостерігається і в мікроструктурах, зокрема будові аденовірусів.

Становлення життя на Землі наука відносить до докембрію, тобто більше 4 млрд. років тому. Умовно виділяють переломні рубежі в еволюції організмів: поява першої органічної речовини у воді (4 млрд. років тому), поява перших живих організмів (3,8 млрд. років тому), поява у водоростей примітивного типу фотосинтезу (3 млрд. років тому), поява еукаріотів та розподіл організмів на рослинні і тваринні (1,4 млрд. років тому).

Цікава така арифметика. Космічний рік (сидеричний, що визначається повною прецесією земної осі, який називають платонічним роком) Землі триває близько 26 тис. наших земних років. Звідси вік Землі в системі нашої Галактики становить близько 173 космічних років. Використовуючи коефіцієнт переведення n-мірного простору у (n+1)-мірного

простору ($5,25 \cdot 10^4$), термін існування планети Земля (як Космічної Істоти) не перевищує 3,3 її часових меж.

Якщо час існування планети умовно вважати за одну добу (24 години), тоді життя на ній існує ось уже 20 годин, перші істоти вийшли з води на сушу 6,5 годин тому, ссавці живуть 3 години 46 хвилин, а людина лише останні 10 секунд.

Езотеричні джерела завжди стверджували, а наука нині теж погоджується, що еволюція людини відбувається як невід'ємна складова вселенського надорганізму біосфери Землі, яка, у свою чергу, є породженням Галактики, а всі вони – клітинки Всесвіту. Сьогодні вчені з приводу керівної ролі Космосу в еволюційних процесах застосовують термін “Космічне інформаційне поле”.

Так-от езотеристи стверджують, що в складі еволюції Землі кожна людина в процесі своєї еволюції проходить свій особистий ментальний, фізіологічний, духовний розвиток, поступально переходячи з одного еволюційного рівня (раси) на наступний.

Всього налічується 7 корінних рас. Кожна корінна раса у своєму еволюційному розвитку проходить послідовно 7 субрас, а ці, у свою чергу, ще по 7 підсубрас. При цьому перша корінна раса – духовна всередині й ефіроподібна зовні - це людина астральна. Друга корінна раса – психо-духовна і ефіро-фізична тілесна все ще позбавлена розуму, але вже двостатева в кінці свого розвитку ефірна істота. Третя корінна раса – вже фізіологічна, яка на завершальному етапі має органи відчуття і чуття та здатність до статевого розмноження. Четверта – фізіологічна істота, але все ще бездуховна. П'ята – фізіологічна, чуттєва людина.

За езотеричними свідченнями, сучасне людство – це п'ята підраса п'ятої корінної раси.

Наука впевнена, що біосфера сформувалася уже на найбільш ранніх стадіях розвитку Землі, причому досить швидко і вже в досить складному вигляді.

На сторінках вітчизняних підручників зазначається, що людина з'явилася в кінці кайнозою. Визнається, що споріднені їй істоти існували ще на початку цієї ери в палеоцені близько 100 тис. років тому. Сучасна людина, за твердженням офіційної науки, з'явилася в епоху останнього заледеніння близько 40 тис. років тому. Проте в наукових колах добре відомі факти, які підтверджують її існування 200 тис. років тому, 400 тис. і навіть 1,5 млн. та 3,5 млн. років тому.

Наука має досить переконливі факти про те, що вік нашого Всесвіту оцінюється приблизно від 11 до 18 млрд. років. Їй також відомо про існування більш ніж 15 млрд. інших Всесвітів, вік яких перевищує 50 млрд. років.

Від часів Дарвіна наука дотримується думки, що генетичну інформацію контролює навколишнє середовище шляхом природного добору найбільш пристосованих індивідів. Але чомусь при цьому якимось забувається, що найбільш пристосовані до цих змін саме найпростіші живі організми, які ось уже кілька мільярдів років існують без будь-яких помітних змін. Не буде також зайвим нагадати (як один з прикладів еволюційних глухих кутів) історію мурах і термітів.

Згідно з теорією природного добору Ч.Дарвіна найбільш пристосована до умов життя особистість має більше шансів вижити і ця риса її організму закріплюється генетично в майбутніх її поколіннях. З цієї точки зору більш пристосованою до змін має бути саме освічена людина, яка краще орієнтується в життєвих обставинах. Але ця теорія не може пояснити явища, коли в процесі еволюції чомусь мають перевагу не найбільш прогресивні форми.

Майже всі еволюційні теорії в біології до цього часу виходять із уявлення про розвиток як процес змін від простого до складного. Проте не слід було б забувати, що в теорії кібернетики непорушно визнається правило Ешбі, згідно з яким керована система ніколи не може бути більш складною, ніж керівна.

Ще один важливий висновок полягає в тому, що різкі зміни середовища призводять спочатку до різкого зниження різноманіття, а далі ведуть до вибухоподібного процесу формостворення. Про це теж не слід забувати.

Досліди генетиків свідчать про те, що індивідуальний розвиток живого організму (онтогенез) і розвиток систематичної групи істот (філогенез) дуже подібний до редагування і розмноження уже готової програми без зменшення складності її будови.

Більше того, складність організмів може збільшуватися. Це можна пояснити лише тим, що живі організми є не просто самотвірними системами, а утворюються в умовах більш складної системи, яка корегує цей процес та керує ним. Такою зовнішньою системою для організмів є біосфера, середовище їх життя.

Якщо ж припуститися думки, що біосфера як середовище життя керує розвитком індивідів, керуючись інформацією, записаною в його генетичному коді, то звідси логічно випливає, що і вона у своєму розвитку теж керується інформацією, яку, в свою чергу, одержує із Космосу.

Наука намагається довести, що інтелект зумовлений, головним чином, генетичним шляхом. Проте статистика свідчить про протилежне як серед людей, так і серед різних груп тварин.

Генетика вважає, що еволюція органічного світу здійснюється за рахунок мутацій. Але статистика знову свідчить протилежне. А саме те, що абсолютна більшість мутацій взагалі - то шкідлива для організму, а особи, які з'являються на світ після мутагенного впливу, взагалі виявляються нежиттєздатними і безплідні.

До речі, якщо порівнювати мікроскопічну будову клітин людини і одноклітинного організму, то неможливо виявити принципової різниці.

Можна ще довго перелічувати парадокси еволюційних свідчень, які наука не може сьогодні пояснити зі своїх сучасних позицій. Але всі вони відразу ж розвіюються як

дим, якщо взяти за факт те, що кожна жива істота на Землі народжується, розвивається, виконує свою програму життя як складова невід’ємна частина вселенського надорганізму біосфери Землі, яка теж, в свою чергу, є породженням Галактики, а всі вони – це лише клітини Всесвіту.

Окулярні науки виходять з того положення, що людина є моделлю Всесвіту, а Всесвіт – це модель людини. Земна людина є втіленням людини Космосу. Сутність людини – досвід творіння. Світ є результат мислетворчості. Свідомість керує думкою. В еволюції Землі механічні форми руху передували біологічним формам життя, але саме останні обумовили появу інтелекту.

Подальший еволюційний ланцюжок породження форм життєвого руху – це інтелект - реалізаційна творча воля – інтуїція – мудрість - любов безособистісна безмежна. Людині треба це пройти. Кожен з цих душевних рухів – зростання, перетворення, становлення – породжує свій час і свій простір.

Людина подібна до Всесвіту. Клітина подібна до людини. Все має свою нескінченність.

5 ПАРАДИГМА ОСВІТИ В ДЗЕРКАЛІ ФЕНОМЕНУ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

У теорії філософії, соціології, психолого-педагогічній науці і практиці доведено, що саме освіта є одним з надісторичних факторів соціальних перетворень. Роль освіти в процесах розвитку суспільства неможливо перебільшити. Однак саме вона нині переживає глибоку кризу. Загострення глобальних проблем, що загрожують загибеллю людства, свідчить про нездатність сучасної системи сформувати тип світогляду, який би задовольняв загальнолюдським інтересам. До того ж усе більше загострюється тенденція відчуження діючої системи освіти від індивідуальних інтересів особистості, від безпосередніх її переживань. Це вимагає реформи, насамперед філософських основ, методології системи, ціннісних критеріїв, системи поглядів і позицій. Опорними положеннями реформи повинні стати концепції цілісності і фундаментальності на основі парадигмальних змін і досягнень міждисциплінарної стадії науки. Вона повинна бути обумовлена кардинальним розширенням поняття фундаментальності освіти на базі цілісного трансдисциплінарного бачення світу і місця людини в ньому. Цілісність – означає бути гармонійним.

Хіросіма і Чорнобиль розбудили Розум людства. Стала очевидною необхідність привнесення в сферу освіти, науки, соціуму системи моральних, духовних, етичних та навіть естетичних категорій. Суперечка «ліриків і фізиків», протистояння «гуманітаріїв і технократів» повинні сублімуватися в синтез мудрості древніх з досягненнями сучасних гуманітарних і природничих наук і повернутися до єдності на новому рівні усвідомлення світу. Зміна парадигми освіти і науки стала насущною вимогою еволюції культури і соціуму. Уже практично напрацьовані її базові основи.

Нова холистична методологія вже досить розвинута. Це теорія самоорганізації та синергетико-міждисциплінарний напрямок науки про становлення, його механізми і їх пред-

ставлення, наука про складне. Від буття до становлення, від цілісного природознавства до цілісної культури, від Платона до еволюційної концепції ХХ ст., від Ньютонівської парадигми до еволюційно-синергетичної – віхи становлення. Системний підхід, еволюційна тріада, закони гармонії, принципи синергетики. Наука. Філософія. Вічні цінності, універсально відбиті у всіх релігіях. Біфуркаційне дерево як модель еволюції природи, людини, суспільства. Гармонія в хаосі. Хаос. Квант. Проблеми часу. Креативна тріада. Нелінійне мислення простору системи і динамічна модель. Розвиток евристичного трансдисциплінарного потенціалу, технологій універсалій, реалізованих у практичній реальності. Ось що необхідно невідкладно. Історія на подолання переломного періоду, на збагнення законів самоорганізації, на навчання життя в динамічному хаосі відпускає на рубежі тисячоріч коротку мить тривалістю кілька поколінь.

Сьогодні головною умовою, метою і результатом розвитку особистості є гармонія людини із самою собою і світом, що динамічно змінюється і потребує постійної творчості, демократії розуму, а не тільки демократії суспільства. Тому головною метою методології повинен бути пошук нових парадигмальних рішень, розроблення інноваційних форм синтезування концептуальних підходів і ціннісних орієнтацій, адекватних із сьогоденням, знання дихотомії соціально-вимушеного і морально-необхідного сьогодні.

Людина як особистість – це та віха буття, де фокусується сфера ідеалу і реальний соціум. Особистість повинна бути розвинутим суб'єктом зовнішньої і внутрішньої діяльності, повинна бути вільною до особистісного самовизначення і саморозвитку, уміти ставити перед собою мету, знаходити і вибирати необхідні способи її досягнення, відповідально й усвідомлено приймати рішення, послідовно їх реалізовувати, критично оцінювати результати, закріплювати індивідуальний досвід. Людина має свободу волі, але не вільну волю. Це її абсолютне природне право.

Що таке воля, як не думка, втілена в справу. Воля – це не тільки вміння побажати й досягти, але і вміння заставити себе або відмовитися від чогось, коли це потрібно. Це не просто бажання та його задоволення, а й бажання, і зупинка, і відмова. Свобода волі означає не що інше як здатність приймати рішення із знанням справи. Проте у нас частіше більше сили, ніж волі. Ми часто тільки для того, щоб виправдати себе у власних очах, вважаємо багато чого неможливим для нас. Впертість – це не воля, це вивіска дурнів.

Розвивати у собі добро - означає еволюціонувати. Зло є деградація в усіх її проявах. Яке внутрішнє буття людини, таким буде і її зовнішнє виявлення. В свою чергу зовнішні прояви будуть визначати нашу гармонійну свідомість. Таким чином, ми можемо втілювати знання, залишаючись покірними. І перестаємо блукати між розумом і собою на думці.

Еволюційні принципи твердять – метою людини на Землі є її духовний, емоційний, ментальний і фізичний розвиток. Тому природна позиція людини – це прагнення жити відповідно до цих принципів. Внутрішня рівновага людини є тим джерелом, з якого виникають усі її добрі діяння. “Давати й одержувати воістину те саме”, - повчали древні. У житті нічого не відбувається саме по собі. Кожний одержує тільки те, до чого сам прагнув вільно чи мимоволі. Треба розуміти, щоб бути господарем становища в обставинах буття, що кожна елементарна частка в атомі організму людини, кожен її орган є тільки те і лише тільки те, що являє собою, із себе й у собі людина. Вона є точним відображенням, і кожна її елементарна частинка є відображенням суті людини в даний період часу її становлення в досвіді її життя і суспільства. Суть людини є інтеграл психокорелятивних квантових полів, що генеруються усією сукупністю атомарно-молекулярної структури її організму, яка підлягає ритму біологічних, нервових, психічних, духовних періодів чергування активності і деактивності. Саме так людина вбирає в себе всю реальність очевидної дійсності навколишнього буття, пережитого в її почуттях і осмисленого в її розумі.

XX сторіччя ознаменувалося тенденцією всезростаючої значущості освіти як одного з найважливіших факторів соціогенезу, що визначає напрямок і процеси розвитку соціуму. Посилення впливу освіти на соціум сучасного соціокультурного феномену обумовлює розроблення відповідного категоріального апарату, системи термінології.

Безсумнівність першорядної ролі освіти на сучасному етапі висуває вимоги з'ясування цього поняття. Воно багатогранне. Це породжує складність його визначення. Відсутність інтегрального поняття обумовлює виділення того з його аспектів, що найбільш адекватно відповідає конкретним цілям. Це викликає заміну одного поняття іншим, породжує розбіжності, робить нечітким категоріальний апарат. Найчастіше освіту як процес ототожнюють із процесом передачі інформації, із свідомістю, із процесом навчання. Звичним стало розуміння його як процесу чи результату засвоєння інформації, умінь, навичок. Наявність знань, навичок, умінь, необхідних для виконання якогось виду робіт, також найчастіше називають освітою. Називають освітою і сам процес навчання. Ця термінологічна нестійкість і плутанина не на користь справі. Вона зумовлена, у першу чергу, методологічними недоліками.

Поняття "освіта" має характер категорійного. Воно відображає явище становлення, розвитку особистості. Цей термін застосовується для позначення діяльності суб'єктів освіти і для позначення соціального інституту освіти. Він визначає складний системний процес. За своєю суттю він має смисл бінарний і не допускає, взагалі-то, подвійного смислу (подвійний смисл розщеплює сказане, а бінарний, навпаки, багатовимірністю своєю поєднує всі аспекти розуміння).

У демократичному суспільстві освіта як захист проти сил, що знеособлюють людину, є життєво важливим фактором суспільного розвитку як окремої особистості, так і суспільства в цілому. Освіта людини як еквівалент її особистості має на меті досить повне й адекватне формування трьох образів: «Світ», «Я», «Я в Світі». Це процес становлення і

розвитку «образу Я в бутті». При цьому головним є не сам обсяг знань, а синтез їх зі станом людини, з її особистісними якостями, з умінням самостійно розпорядитися ними.

Освіта не дає паростків у душі, якщо не проникне до значної глибини (Протагор). Зазначимо, що розвиток і освіта ні одній людині не можуть бути дані або повідомлені. Кожен, хто прагне до них наблизитися, повинен досягти цього власною діяльністю, власними силами, власним напруженням. Ззовні він може отримати лише поштовх. Тому самоосвіта – це засіб і одночасно результат освіти.

Людська природа влаштована так, що людина може досягти своєї досконалості лише за умови, що трудиться для вдосконалення інших в ім'я їх блага. Якщо ж вона працює тільки для себе, то вона, звичайно, може стати знаменитою, але ніколи не зможе стати істинно досконалою і великою людиною. Важлива не та посада, яку ми отримуємо, а той напрямок, в якому ми рухаємося. Високі посади швидко навчають тільки високий розум. Посада важних людей робить ще більш важними, а мілких ще більш мілкими, тому їх необхідно ставити тільки на мілкі посади (Л.Вовенарг). Великі люди випереджують віки, талановиті – роки (О.Бальзак). Лише дурні помічають тільки помилки та вади людей і не звертають уваги на їх достоїнства (Абуль-Фарадж).

В освіті є дві сторони її прояву – духовна і прагматична. Рівень освіти – це духовний склад людини. Цей стан утворюється під впливом моральних і духовних цінностей (складових надбань особистісної сфери), а також виховання, самовиховання, самовдосконалення, впливу середовища тощо. Це процес формування особистості. Освіта як процес є одночасно процесом і результатом засвоєння і оволодіння системою знань, умінь і навичок, а також формування на їх основі світогляду, моральних, етичних, естетичних, а головне, духовних якостей особистості, розвиток її творчих сил, здібностей, свідомості. Освіта людини як її особистісна характеристика - це результат її навчання і самонавчання, виховання і самовиховання, впливу інформації, навколишнього середо-

вища і внутрішньої свідомості. Інформація при цьому є родом знання.

Категорії навчання і виховання є супідрядними стосовно освіти. Навчати – це означає навчати, наставляти, передавати знання. Навчання є процесом інформаційного впливу. Навчання – це завжди соціально організований, цілеспрямований, керований процес взаємодії учня з учителями, спрямований на передачу і засвоєння інформації, знань, умінь, навичок. Процес навчання полягає у формуванні певних параметрів особистості, необхідних для залучення її до трудової діяльності. Метою і результатом його є загальна функціональна грамотність і компетентність у визначених сферах, насамперед у професійному відношенні.

Виховання – це вплив на шкалу цінностей. Це вплив на особистість з метою формування в неї якостей, необхідних для включення в трудові і соціальні відносини. Процес виховання – це процес передачі старшим поколінням суспільно-історичного досвіду новим поколінням з метою підготовки їх до життя і праці. Виховання у вітчизняній педагогіці є домінуючою категорією як керований, контрольований, програмований процес формування особистості в системі суб'єкт-об'єктивних взаємин. Виховання є впливом однієї людини на іншу з метою примусити її засвоїти прийняті моральні звички. Природа і виховання подібні. Виховання перебудовує людину і, перетворюючи її, створює їй іншу природу (Демокрит).

У плаванні по морю треба коритися керманичу, а в житті – людині більше за інших розсудливій (Піфагор). Того, у кого ми вчимося, ми називаємо вчителем. Але не кожний, хто нас вчить, заслуговує на це звання. Великий той вчитель, котрий виконує ділом те, чому навчає (Катон). Знання того, якими речі повинні бути, характеризує розумну людину. Знання того, які речі насправді, характеризує людину досвідчену. Знання того, як їх змінити на краще, характеризує геніальну людину (Д.Дідро). Хто не любить свободу і істину, може бути могутнім, але ніколи не буде великою людиною

(Вольтер). Велика людина велика і в дрібницях, а мала – і на високій горі така ж мала, хоч велетень великий і в ямі. Навіть всі скарби знань не приносять і мізерної частки добра тому, хто боїться рішучості. Навіщо лампа, якщо вона в руках сліпця (із “Хітопадеші”).

Для діяльності необхідно, головним чином, характер. Людина з характером має завжди певну мету і твердо її домагається. Тому чи не найголовнішою метою виховання є формування характеру людей. Характер не народжується разом з людиною, а набувається нею під час виховання, встановлюючись остаточно в подальших вчинках життя. Характер людини впливає на щастя інших людей, дивлячись на те, має чи ні він властивість приносити їм користь чи шкоду. Але якщо характер людини створюється обставинами, то необхідно, отже, зробити їх більш людяними (А.Сміт). Характер складається із здатності діяти за принципами, із твердої рішучості бажати що-небудь здійснити, а потім і в дійсності виконати це. Людина, тверда у своєму призначенні, – ось справжній характер (Горацій).

Благородство людей – у доброму характері (Демокрит). Повна безхарактерність – це дуже поганий характер. Звичайно деякі люди більш легковажно судять про характер іншої людини, тоді як саме тут треба дотримуватися найбільшої обережності. Коли у людини потворне обличчя, вона може закрити його маскою. То чи не може вона зробити те ж саме і з характером? (Вольтер).

Суспільство складається з особистостей, спирається на особистість. Але й особистість теж спирається на суспільство. Особистості немає поза суспільством. Особистий життєвий досвід заповнює усе, що можна заповнити. Соціум вимагає визначеної якості особистостей. Виховання – це формування цих якостей у членів суспільства шляхом впливу на шкалу цінностей. А хто формує цю шкалу, з якою метою? Сьогодні суспільство потребує, щоб його члени володіли в достатній мірі розвинутою комунікабельністю (ввічливість - брутальність, життєрадісність - похмурість, віра в себе - не-

певність, тактовність - безтактність, позитивне відношення до критики - нетерпимість тощо), робочими якостями (старанність - недбалість, ініціативність - пасивність, правдивість - облудність, пам'ять - безпам'ятність, уміння враховувати обставини - невміння тощо), рисами характеру (рішучість у вчинках і судження - нерішучість, уміння налагоджувати контакти з людьми - невміння тощо).

Мета цивілізованого виховання – це законслухняність. У цьому немає свідомості, а лише цивілізована безпека, коли в людині без будь-якого усвідомлення зживається нехлюйство і прищеплюються цивілізовані натури. І якщо зрозуміло, що таке цивілізована безпека, то зрозуміла і роль виховання, а також те, що воно первинне. Його наслідок - свідомість. Вторинне - усвідомлення. Воно не має потреби у вихованні, воно стоїть над свідомим. Усвідомлений – це не просто коли буття визначає свідомість (виховання, свідомість, вдача), а коли свідомість визначає буття. Від усвідомлених і виходить виховання. А виховання – це основа, на якій можливе проростання усвідомлення. Виховання – це факт, без якого сьогодні не обійтися. А усвідомлення – так без нього навіть безпечніше. Адже воно визначає буття.

Суспільство спирається на особистість, а особистість на суспільство. Корінь зла – зіткнення еволюції природної і штучної. Будь-яке суспільство – це система законів і дотримання законів. Усі погодяться з фактом існування свідомості. Але вона не змогла б проявитися, якби споконвічно не було б властивості енергії свідомості в матерії.

Виховання й освіта людини повинні йти зі шкільної лави безупинно єдиним блоком, крок за кроком і факт за фактом у доступній для вікового періоду формі навчання, показуючи, що люди і природа є єдине ціле. Учень (як це розуміли в давнину) – це той, хто зацікавлений у здійсненні, а не просто знанні. Зацікавлений тільки в знанні – студент. За своєю суттю навчання та виховання є різновидом покарання. Але дітям приходится терпіти, а дорослим – змушувати їх. А щоб це виправдати, наука шукає способи, як пояснити все це

і як зробити це м'якше. Людина - це колективна істота, а колективне існування можливе тільки за умови відповідного виховання кожного.

Релігія дає людині ідеал. В усі часи були люди, які віддавали життя за ідеал. Коли у людини дійсно є якісь переконання, тоді ніщо, крім відчутних доказів, не зможе змінити чи похитнути їх. Де немає спільних інтересів, там не може бути єдності мети, не кажучи вже про єдність дій. Ідеї можуть бути знешкоджені тільки іншими ідеями. Історія є історією боротьби та зміни ідей.

Але в усі часи були люди, вражені вадами. Слово пристрасті означає приведені в дію здібності. Самі по собі вони не є злом. Навпаки, чим більше ми їх задовольняємо, тим ми щасливіші. Вони стають вадами або злочинством тільки тоді, коли погано направлені та, нарешті, спотворені поганою соціальною організацією. Немає більшого нещастя, а ніж незнання меж своєї пристрасті (Лао-Цзи).

Честолюбство – це перебільшене бажання почесей і слави (Б.Спіноза). Люди честолюбні більш заздрісні, ніж інші, як і люди малодушні, яким все уявляється великим. Потворне те честолюбство, мета якого – власна велич, як це звичайно буває: створивши кумира заради наближення до мети, легко позбавитися із совістю, людяністю і всім святим (Арістотель). Ненаситне честолюбство паморочить розум і він не помічає небезпеки (Езоп).

Пихатість несе тільки сором, а не почесі. На пихату людину ніхто, крім неї самої, не звертає уваги (Федр). Наклеп є страшна річ – наклепники крадуть саме цінне наше багатство – прихильність (Гіппій). Злослів'я – пристрасть відгукуватися про все тільки з поганого боку (Геофраст).

Заздрість є неспокій незадоволеної душі, що впливає із того, що бажаним нам благом володіє інший, якого ми не вважаємо більше за нас достойним володіти ним. Заздрість – ворог щасливих. Завидюща людина причиняє неприємності лише сама собі, немов ворогу. Заздрість для розуму – це як хвороба. Від неї він може осліпнути (Демокріт). Похваляння

– це присвоєння собі благ, які не існують насправді (Теофраст). Підлесник не поважає ні себе, ні інших. Та як не підлешуй, гіркої правди не приховати (Есхіл).

Немає гірше людини, якій чуже людське. Людина гірша за звіра, коли вона звір. Коли людина сама стала гіршою, то всі їй здаються гіршими. Але здавна люди притримувалися золотого правила – судити інших не за їх поглядами, а по тому, що ці погляди роблять із них. В кожній людині природа проростає або ж злаками, або ж бур'яном. Тож нехай вона старанно поливає перше і нищить в собі друге (Бекон).

Любов притаманна навіть звірам. Це властивість природи. А релігійність – це любов, споконвічна основа світу, його властивість. Усі людські пороки є породженням людських пристрастей. І те й інше є дві властивості світу. Принцип боротьби і єдності протилежностей – основа еволюційного розвитку. Живаючи в собі низинні клеса, ми рухаємося у своєму розвитку, духовно зростаємо, стоншуємося, цивілізуємося. Низинні якості теж нескінченно видозмінюються. Чим їх краще зживати – совістю чи прагматизмом? Як отут можна обійтися без релігії, без моралі? Ми ж не святі, ми просто люди. Адже слова моральний, порядний, правильний теж не з'явилися з нізвідки. Наша цивілізація без релігії була б неможлива. Це тільки у тварин усе регулюється природним чином. У людини поки що своє особливе розуміння гармонії. Звідси необхідність у моральності. А вона породжена релігією. Релігія народжується із законів природи, а вони божественно еволюційні. Вони будувалися на надстоншеній оптимізації пам'яті і пам'яті оптимізації тими, у кого вони пробуджені. І вони говорили мовою, на якій їх можна було взагалі розуміти.

Нині забуті прадавні заповіді, якими виховували дітей своїх і себе. Заповіді лівої руки вчать: не зраджуй друга – це зрадити брата; не зраджуй брата – це зраджувати батька; не зраджуй батька – це зраджувати матір; не зраджуй матір – це зраджувати Бога; не зраджуй Бога – це зраджувати себе. Заповіді правої руки: якщо в тебе немає друга – знайди його в

собі; якщо в тебе немає брата – знайди його в собі; якщо в тебе немає батька, не падай духом – знайдеш його в собі; якщо в тебе немає матері, не засмучуйся – знайдеш її в собі; знайди Бога в собі і ти ніколи не втратиш себе. Усе просто і зрозуміло. Це те, що треба виховувати з дитинства, що кожному жадати від себе, виховувати в собі, вкладати в це свою волю. Але люди забули їх. Звичайно, кожна з цих заповідей потребує пояснень, кожна виховує на всіх рівнях по зростаючій, по спіралі. Тоді людина росте і дорослішає. Вони готують її до відповідальності і до відповіді за все нею зроблене. І кожний має право на помилку. Тільки помиляючись, він усвідомлює заповідь. Вона буде вистраждана і стане з ним одним цілим. Тоді, дійсно, не на словах, а на самому собі він буде знати, чого не варто робити.

А ось прадавні заповіді Сходу, точніше традиції посвячення. Зафіксуєш свідомість – прийде безтурботність Духу. Прийде безтурботність Духу – заспокоїться свідомість. Заспокоїться свідомість – будеш вельмимудрісно чистий. Будеш вельмимудрісно чистий – для тебе не стане речей. Не стане речей – не буде перешкод для Руху. Не буде перешкод для Руху – зникнуть образи. Зникнуть образи – пробудишся до Світла. Пробудишся до Світла – оволодієш Часом.

Уважно глянемо на духовні заповіді Будди. Вони вчать: не вбивай, бережи життя всього живого; не кради, не грабуй, не віднімай у людей їхнє; будь вельмимудрий у справах, у помислах, у свідомості; не бреш, не лжесвідчи, не потурай беззаконню; не лихослов, не блюзни, не зневажай; не кляни-ся, будь скромний, не обіцяй; не багатослівствуй; не пророкуй, але радуйся тому, що маєш і не засмучуйся втратами; очищайся любов'ю і радістю, все інше засмічує шлях; намагайся зрозуміти Істину – тілесне руйнується і тільки Істина вічна і непорушна – порятунок у ній.

Звернемося тепер до заповідей Мойсея (3,5 тис.років): Я Господь, Бог твій, так не буде в тебе інших богів перед обличчям Моїм; не роби собі кумира і ніякого зображення того, що на небі і що на Землі, і що у воді, не поклоняйся їм і

не служи, тому що Я Господь Бог твій ревнитель, що карає дітей за провину батьків до третього роду, що ненавидять мене, і що творить милість до тисячі родів люблячим мене, і що заповіді дотримують мої; не вимовляй імені Господа Бога твого всує, тому що Господь не залишить без покарання того, хто вимовляє ім'я його дарма; пам'ятай день суботній, щоб святити його, шість днів працею, а сьомий Господові своєму віддай; поважай батька і матір, щоб продовжити дні твої на землі; не убивай; не перелюбствуй; не кради; не вимовляй неправдивого свідчення на ближнього; не бажай домівки ближнього твого, не бажай дружини ближнього твого, ні раба його, ні вола його, нічого, що є в ближнього твого. Усе зрозуміло – адже це принципи нашої цивілізації. Будинок, дружина, воли, раби та інше - усе те, що складає власність, за сучасним поняттям.

Виховання первинне, усвідомлення вторинне. Європейське виховання ставить своєю метою формування законослухняного громадянина. Вихованням досягається дисциплінованість, порядок, відповідальність, свідомість. У людині зживається нехлюйство і прищеплюються цивілізовані риси вдачі. Та піддаються вихованню діти поки вони ще під стіл пішки ходять, а потім лише підлягають перевихованню. Тому до виховання треба відноситися шанобливо.

Виховання, свідомість, усвідомлення. Суть виховання – прищеплювання дисциплінованості, пунктуальності, відповідальності тощо чи у спорті, чи у науці, чи у музиці, чи у чому завгодно. Усвідомленість стоїть над свідомим. Вона не має потреби у вихованні. Усвідомлений, що за життя вдруге народжений. Перше народження, коли буття визначає свідомість (виховання, свідомість, вдача). Друге, коли свідомість визначає буття, тобто усвідомлений. Від них і виходить правильне виховання. Виховання є основою, на якій можливе усвідомлення. Можливість ще не факт. Виховання – це факт. Без нього неможливо обійтися. А без усвідомлення жити можна. Навіть безпечніше насамперед для себе та й для інших теж. Усвідомлений - це більш висока еволюційна сту-

пінь. Ріст без болю не буває. Розвиток без кризи неможливий. Це позитивний факт. Цей етап слід пройти щиро і з прощенням чи до себе, до чи інших не принципово.

Заповіді фанатично у свідомість не втлумачуються. У кожнім віці є свій рівень помилок. Якщо в людині з дитинства закладена міцність свідомості, то вона нижче чогось не опуститься. Інша справа, якщо цього немає. Тоді, ставши дорослою, вона може накоїти такого, чого не “розсьорбати”. Заповіді з віком і мудрістю позначаються інакше, по зростаючій шкалі цінностей, поки не прийде прозріння що є що. Це рівні виховання – родина, нація, світ, Всесвіт. І якщо не засвоєні дитячі заповіді, то виростає «юрист», а не мудрець.

Так готується ґрунт для того, щоб побачити й усвідомити заповіді Спасителя, а не просто їх прочитати. Коли дві руки молитовно з'єднуються, тоді від сну пробуджується релігійна душа. Дітки бувають у будь-якому віці і на будь-якому рівні. Кожний має право на помилку. У кожної помилки своя ціна. Кожний повинен самостійно засвоїти урок. Кожний зобов'язаний навчитися відповідати сам за себе.

Вирішальна роль в житті суспільства належить особистостям, так званим великим людям, авторитетам. Щоб не робила велика людина, звичайні люди завжди йдуть за нею. Які б норми вона не встановлювала на прикладі своїх дій, світ наслідує їй. І якщо велика людина коли-небудь знехтувала б виконанням обов'язків, безсумнівно, люди наслідували б її приклад. Якби ці особистості не виконували належних обов'язків, наш світ би зруйнувався. Причиною цього були б ці люди, і вони ж були б причиною народження небажаного населення і, таким чином, саме вони б стали порушниками спокою всіх живих істот. Неуки виконують свої обов'язки заради плодів їх. Мудрі ж це роблять заради того, щоб вивести людей на праведний шлях. А щоб не бентежити розум невігласів, мудра людина не повинна заставляти їх припинити всяку роботу, а швидше вона повинна залучати їх до діяльності, що проникнута духом відданості служіння для постійного розвитку свідомості.

Душа, введена в оману впливом хибного его, вважає себе за таку, що звершує суспільно корисні дії. Та насправді вона виконує їх заради свого задоволення, почуттів матеріальної природи. Той, кому відома істина, не цікавиться почуттєвим задоволенням, добре розуміючи різницю між діяльністю у відданому служінні і кармічною діяльністю. Але ті, хто із заздрості не рахуються із цими настановами і не виконують їх, позбавлені всякого знання, одурені, і їх спроба досягти досконалості приречена на невдачу. Людина не повинна потрапляти в залежність від прихильності чи антипатії стосовно об'єктів почуття, оскільки саме вони є каменем спотикання на шляху до самореалізації. Жадібність народжується з пристрасті і переходить потім у гнів. А цей останній – це гріховний всепожираючий ворог цього світу.

Якщо не реалізовані заповіді першого рівня (дитячі), то немає ґрунту для появи відповідальності перед собою, родиною, країною. Але між становленням дитини і становленням дорослої людини є різниця: домінантна причина породжує наслідок. У підсумку зажадано тільки те, що необхідно для усвідомлення «я», а все інше залишається незажадано. У різних умовах буття та сама особистість виявляє різні домінантні причини. Як наслідок – формування різної особистості. Дорослий – це більш оформлене, так би мовити, тверде «я». Дитина – це менш оформлене тонке «я». Тверде завжди блокує тонке. Людина може мати кілька домінант, кілька особистостей, як діток, так і дорослих за рівнем. Стабілізація відбувається і на більш тонких рівнях світу і там «я» тільки є присутнім і не заважає процесу втілення.

В плані формування особистості провідне значення має виховний вплив родини, старшого в ній, найавторитетнішого. Цей принцип притаманний також соціальним структурам. За поведінку людини відповідальний старший за чином, володар. За гріхи батьків розплачуються нащадки. За гріхи правителя – народ. Важливо розуміти, що володар ніколи ні за яких обставин не повинен бути причиною зла, його винуватцем, чи навіть припускатися помилки. З іншого боку,

підлеглі, в свою чергу, не повинні підставляти його, а тим більше зраджувати. Добровільно піти можна, але без зради. Більш того, вони повинні перебирати на себе його провини, всі без винятку. Володар, якщо він справжній, знає, на кого можна спертися і якою мірою, а люди вірять йому. Він може гнути їх, але ніколи не повинен ламати їх, бо він благородний. Лише таким чином може відбуватися становлення благородних людей. І якщо інколи щось негаразд, благородна особистість гасить собою негативну хвилю. В будь-якому випадку оточення це оцінить і віддячить.

Це добре розуміли пращури. Недарма ж слов'янська традиція віддзеркалює цей принцип в тому, що ми величаємо людину на ім'я і по батькові. Батько, отже, автоматично несе відповідальність за поведінку сина. Є місцевості, де при зустрічі запитують не ім'я незнайомця, а ім'я його володаря, старшого в роду. Так дізнаються, хто за ним стоїть, хто за нього відповідає. Це дисциплінує. А ім'я володаря говорить саме за себе. І зрозуміло, чого слід очікувати. У нас на цей випадок є прислів'я: яблуко від яблуні... Розвивати в собі добро – це еволюціонувати. Зло є деградація в усіх її проявах. Яке внутрішнє буття людини, таким буде і її зовнішнє виявлення. В свою чергу, зовнішні прояви будуть визначати нашу гармонійну свідомість. Таким чином, ми можемо втілювати Знання, залишаючись покірними. І перестаємо блукати між розумом і собі на думці.

Педагогіку називають наукою про виховання (в Елладі називали педагогом раба, що навчав дитину). У ній поняття «виховання» використовують у декількох значеннях: як вплив на людину суспільного ладу і навколишньої дійсності; як цілеспрямований вплив у системі навчально-виховних установ; як специфічна виховна робота щодо формування визначених якостей, поглядів і переконань; як вирішення визначених виховних завдань (пов'язаних з формуванням визначених моральних якостей, естетичних смаків, уявлень тощо). Виділення окремих приватних видів виховання дозволяє розглядати їх більш детально, використовуючи при

цьому особливі форми і методи роботи з урахуванням цілісного впливу факторів на особистість. Але якщо педагогіка прагне виховувати людину в усіх відношеннях, то вона повинна і пізнати її також в усіх відношеннях.

Організоване на професійному рівні виховання і навчання в практиці вітчизняної системи освіти замикається на школі. Тільки шкільні вчителі проходять спеціальну професійну підготовку з педагогіки, психології і методики викладання. Від викладачів вузів це не потрібно, оскільки вони зайняті, власне, підготовкою фахівців.

Шкільна дванадцятибальна система оцінювання ступеня засвоєння знань учнями і їх готовності до діяльності побудована на обліку критеріїв оцінювання рівня знань і на оцінці ступеня самостійності їх діяльності, уміння працювати з інформацією, прояву творчих здібностей, умінні виконувати постановку завдань, вибирати альтернативні способи і методи їх рішення, обґрунтовувати, критично оцінювати й аналізувати результати, робити висновки, уміти міркувати, використовувати знання не тільки в стандартних, але й у нестандартних ситуаціях.

Позитивне оцінювання рівня підготовки в наших вузах базується на трибальній шкалі. З огляду на курс на інтеграцію вітчизняної освіти в європейську систему необхідно, мабуть, розмежувати статуси загальної освіти (світоглядної) і професійної підготовки, а також їх ступенів (вищої, середньої, початкової).

Порівняльний аналіз понять освіти і виховання підтверджує їх єдність у головному – обидві вони претендують на роль факторів, що формують особистість. Але якщо виховання – це цілеспрямований керований процес формування, то освіта – це насамперед процес розвитку якостей особистості. Вони доповнюють один одного. Освічена людина, отже, має різнобічні знання, широкий світогляд, високі людські якості і духовність. Вихований – це якнайкраще відповідає соціальним відносинам. Навчений – це підготовлений на відповідному рівні до виконання певної трудової діяльності.

Протилежна освіті є неосвіченість, неучтво, що символізує ненавченість, невихованість, культурну відсталість, відсутність духовності в її справжньому смислі.

Рівень професійної компетентності видно, як говориться, неозброєним оком. Визначення рівня освіти питання вже не таке очевидне. Він асоціюється із загальною культурою людини, з інтелігентністю, духовністю. Наявність вузівського диплома, робота в сфері освіти чи культури навіть на високих посадах не гарантія, що їх власник - носій високого рівня освіти, духовності. Саме дефіцит цього і відсутність у системі мотивів особистості та у соціумі потреби жити «для інших», жити за заповіддю «поводься з іншими так, як ти хотів би, щоб інші поводитися з тобою», а також домінування мотивів «вигідності» і прагнення «в'їхати в рай на чужому горбі» вбачаються як головна причина пережитих останнім часом труднощів на пострадянському просторі.

Латинське слово *educatio* характеризує трудову діяльність, що вимагає творчості в її виконанні. В англomовному звучанні воно позначає процес, у ході якого розум і характер людини розвиваються шляхом навчання, проходження курсу інструктування. Французи цим словом визначають вищу освіту. Для середньої і початкової освіти вживається термін, що збігається з поняттям навчання грамотності, яка повинна забезпечити необхідний рівень знань для функціональної адаптації особистості в умовах соціуму. Отже, можливість зайняти творчу твірну позицію стосовно життя в соціумі забезпечує особистості тільки вища загальна освіта. Професійне навчання людини позначається визначенням «підготовка». Вища професійна підготовка розглядається як вища освіта тільки в поєднанні з вищою загальною освітою.

Німецька освітня термінологія також взагалі-то відображає цей нюанс, підкреслюючи творчу, твірну роль освітнього процесу і його примусовий, у певному розумінні насильницький характер.

Нині найбільш показовим інтегральної сигніфікатором прогресу є рівень гуманізації суспільства. Стан в ньому осо-

бистості, її роль оцінюється рівнем її економічної, політичної і соціальної волі, рівнем задоволення її матеріальних і духовних потреб, станом її психічного і соціального здоров'я. При цьому воля визначається як усвідомлена необхідність, незалежність, а не самовілля. Термін парадигма (paradigma – вчення про першообрази, першообраз, приклад, еталон) визначає взаємини реального і духовного світів чи модель постановки проблем як імітатора рішення.

Криза системи освіти є частиною глобальної кризи цивілізації на сучасному етапі. У чималому ступені вона обумовлена прагматичною орієнтацією на вузькодисциплінарний підхід підготовки фахівців без глибокої загальнонаукової освіти і широкого морально-естетичного, етичного, культурно-емоційного і головне без духовного розвитку особистості. Це породило фрагментарне бачення реальності і, як наслідок, викликало деформацію і перекручування політичних, еколого-економічних і інших проблем. В умовах інформаційного суспільства це не дозволяє адекватно реагувати на загострення кризової ситуації. Концептуальні втрати парадигми науки призвели до того, що нині у світі усе спрямоване до руйнування, замикаючись на само себе.

Світ є нелінійна структура, і усе у світі є нелінійна структура, і людина також. А нелінійна структура, замкнута на саму себе, неминуче приходить до руйнування, вичерпавши свій інформаційно-енергетичний потенціал. Тому сьогодні, як ніколи, важливий цілісний трансдисциплінарний погляд на світ. Причому на рівні свідомості широких мас. Інакше взагалі може не виникнути розуміння глобальних проблем, а отже, способів їх рішення.

Соціальний досвід, орієнтований на стереотип лінійного розвитку в минулому, сьогодні в нестійкому хитливому нелінійному світі став перешкодою для розвитку, для пристосування до динамічного хаосу життя, збагненню його законів, законів самоорганізації. Нове розуміння світу, особистої відповідальності за його долю стає неодмінною умовою стратегії виживання людства.

6 ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР СОЦІОГЕНЕЗУ: БІОГЕОСОЦІОКОСМОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Нинішнє покоління відповідальне за Природу перед нащадками. Мертві сорому не ймуть.

Нищівна залізна міць вселила небезпечну ілюзію вседозволеності. Суспільство нарощує темпи задоволення споживчих запитів за рахунок природного середовища. Воно є для нього ресурсним і матеріально-просторовим базисом. Взаємини між ними обумовлюються вимогами до результатів господарювання. Господарська діяльність практично неможлива без впливу на природне середовище. Напрямок цивілізації привів у глобальному масштабі до її деградації. Виробництво досягло рівня, коли соціально-економічний розвиток розглядається в безпосередньому взаємозв'язку з якістю середовища. Це нонсенс. Це антиприродно.

Актуальність проблеми полягає в необхідності мінімізації негативних наслідків антропогенного преса. Особлива гострота і значущість проблеми в широкому розумінні виходить за рамки національних та поточних інтересів суспільства, переносить акцент у площину примата інтересів прийдешніх поколінь і переходить у сферу загальнопланетарних стратегічних цілей виживання. Сигніфікатором часу стали заклопотаність деградацією середовища проживання і глобалізм соціально-економічної кризи.

Рушійною силою в останній час були запити людини, сформовані під впливом споживчого спектру цінностей і удаваної доступності ресурсів. Концепція підкорення природи призвела до природоруйнівного характеру розвитку науково-технічного прогресу (НТП) і господарської діяльності. Усвідомлення єдності і взаємозалежності еколого-економічного простору визначило характер проблеми збереження навколишнього середовища, а їх глобальний масштаб - першочергову значущість екологічних цілей.

Суспільна виробнича діяльність стала вищою формою розвитку матеріального світу. Крок за кроком підкоряє вона

собі всю навколишню природу, перетворюючи її у своє неорганічне тіло і завдаючи природі часом непоправної шкоди. Цей процес К.Маркс назвав «становленням природи людиною». У ньому людина виявляє себе як перетворююча сила у вигляді спеціального організатора і регулятора, що збуджує дію однієї сили природи проти іншої. Саме в цій діяльності людини формується соціальна обумовленість природних процесів як новий фактор еволюції біосфери.

«Якої б сили не розвивала і не “пускала в хід” природа проти людини – людина завжди знаходить засоби проти них і при цьому черпає ці засоби із самої ж природи, користуючись ними проти неї ж самої, зберігаючи себе», - відзначав Гегель [Соч., т.2, с.8. – М., 1934].

Аналіз впливу НТП на характер і масштаби взаємодії суспільства і природи показує, що використання людиною сил природи історично обумовлене розвитком засобів праці, науки, техніки, трудових навичок і знань та суспільними відносинами. У сучасних умовах стрімкої індустріалізації вплив людства на природу незрівнянно підсилюється стосовно періодів, про які говорив Ф.Енгельс, коли суспільство, використовуючи знаряддя праці, ще тільки починало впливати на неї в глобальних масштабах. Нині людина уже втрутилася своєю діяльністю в природні кругообіги речовин і енергії. У результаті ще більше зріс динамізм зв'язків у природі. У ній виникають якісно нові внутрішньосистемні зв'язки, часом дуже негативні за своїми наслідками для життєдіяльності суспільства і природи в цілому.

Сучасний НТП характеризується зрощуванням з виробництвом основних природничих наук. Принциповою його сутністю є якісне перетворення продуктивних сил, злиття наукової і технічної революцій і перетворення науки в безпосередню продуктивну силу суспільства. Природні і суспільні науки, що відбивають закономірності природи в їх сучасному розумінні і різноманіття форм їх прояву, дозволяють йому використовувати цю силу у своїх корисливих інтересах. НТП є не тільки активізатором впливу на природу.

Він відкриває не тільки нові шляхи в безприкладній гонці щодо задоволення всезростаючого спектру потреб, але і є трибуною, з якої захищається і пояснюється цей процес. Його ж обов'язком є забезпечення нових можливостей у захисті деградованих природних умов і їх відновлення.

Вивченню цієї проблеми приділяється істотна увага в різних областях як об'єкту наукового пізнання. Природознавством накопичений багатий матеріал в питаннях статистичного моделювання системи "суспільство-природа", у тому числі процесів природокористування. Проте він поки що не одержав належного філолофсько-методологічного осмислення.

Сучасне природокористування - це свідоме регулювання процесу взаємодії між суспільством, виробництвом і природним середовищем. Багатоплановість і комплексний характер проблеми висувають вимоги системного програмно-цільового підходу до забезпечення якості довкілля.

Ефективність системи охорони і управління значною мірою залежить від рівня організації і повноти інформаційно-методичного забезпечення. Направляючий механізм цієї системи базується на методології науково-технічного підходу до вирішення екологічних проблем і його використання в розрахунку орієнтирів і траєкторії прогресу суспільства.

Безпека навколишнього середовища є обов'язковою умовою стійкого розвитку. Процес взаємодії системи "суспільство - навколишнє середовище" варто розглядати не тільки в регіональному, але і міждержавному аспектах. Отже, мова може йти про створення механізму не тільки короткострокового, але і довгострокового прогнозування.

Ретроспективний аналіз цієї системи подає її не тільки як зміну соціальних формацій та розвитку продуктивних сил, але і як процес взаємин суспільних і природних систем, перехід від матеріальних культур з відносно низькими навантаженнями на природний комплекс до більш високих параметрів цих навантажень. Це кожного разу вимагало від людства пошуку нової міри допустимого навантаження експлуа-

тації природного середовища. Недотримання цієї умови призводить до трагічних наслідків. Історія тому свідок.

Механізм господарювання, орієнтований на одержання короткострокового прибутку і скорочення циклів оборотності засобів, виявився неспроможним через неузгодженість із природними процесами. Ресурси стали предметом надмірної експлуатації і забруднення. Негативні екологічні наслідки, як правило, перекладаються на плечі населення і споживачів продукції і послуг.

Прагнення впровадити правові, організаційно-управлінські й економічні механізми для підвищення екологічності господарювання привело до перерозподілу екологічно збиткоємних і небезпечних виробництв, технологій, продукції, відходів у країни з менш жорсткими екологічними вимогами. Міжнародна торгівля стала одним із джерел поширення екологічної небезпеки.

Людство розвивається нині інволюційним шляхом. Сучасна концепція природокористування не спроможна задовольняти вимоги екологічності. Екологічні цінності і ресурси, їх деградація важко піддаються адекватним оцінкам. Їх роль в екологічних механізмах пов'язана з недосконалим механізмом власності на екологічні блага. У незavidному положенні перебувають відходи антропогенної діяльності. Це призвело до їх надмірного нагромадження.

Життєва необхідність вимагає відмовитися від старих реакційних догм і перестати плентатися в хвості анахронізму ідеї "царя" і "підкорювача", а в основу виживання однозначно водрузити пріоритет первинності збереження якості природи як середовища і джерела життя. Прадавні відали, що щоб повелівати природою, спочатку необхідно навчитися коритися їй. Вони знаходили дуже дивним бажання прагнути до влади заради втрати свободи.

Стара адміністративно-командна система планування і керування природним комплексом привела країну до невідповідності характеру розвитку продуктивних сил характеру природоохоронних відносин. Недостатній облік екологічно-

го фактору, виділення засобів і коштів за залишковим принципом, відомчий підхід і інші недоліки та прорахунки в попередні роки обумовили небезпечне загострення екологічної кризи. В умовах сучасного дефіциту фінансових, енергетичних, матеріально-технічних ресурсів неповнота обліку взаємодії екологічного, економічного і соціального комплексів негативно позначаються на результатах природоохоронних рішень. Поява ринкових структур, у тому числі в області екології, поділ повноважень і джерел фінансування загострюють проблему ефективності природоохоронних витрат. Орієнтація на забезпечення екологічної безпеки, зниження ресурсоемності виробництва і підвищення його екологічності на якісно новий рівень в умовах ринково орієнтованої економіки вимагають на сучасному етапі негайного формування нової методології індикативного планування і стратегії управління, адекватної сформованій ситуації.

Тісний зв'язок екологічного середовища з джерелом його збурювання в особі економічної і соціальної сфер приводить до їх функціональної єдності. Вона проявляється в зміні показників їх стану й зумовлених ними властивостях еколого-економічних об'єктів.

Структура управління природокористуванням замкнута на об'єкт управління. Він визначається як цілісний територіально-часовий еколого-економічний простір. Під цим розуміється такий спосіб організації діяльності, що дозволяє цілеспрямовано керувати і контролювати його функціонування і розвиток не тільки в регіональному, але й у міждержавному масштабах. З позиції системного підходу еколого-економічний простір є об'єктом з оперативно-фіксованими просторово-часовими межами.

Суспільство відповідальне за збереження довкілля в життєдатному стані. Реалізація цієї тези визначається рівнем екологічного знання й ефективністю практичного вирішення проблеми. Особлива актуальність і гострота цього завдання обумовили необхідність проведення фундаментальних досліджень у всіх практичних галузях сучасної науки, а також

їх взаємозалежний характер, тому що їх загальний предмет - це цілісне природне середовище. Інтегральна наука про навколишнє середовище, однак, ще не сформувалася. Не зовсім зрозумілі уявлення про її предмет, специфічні методи, завдання. Емпіричний матеріал, що накопичується, теж ще не відрізняється повнотою. Не дозрів і її методологічний базис. Ще сильні тенденції підкорювача природи. Антропогенний вплив на природні процеси змінює їх іноді більше, ніж природні флуктуації.

Сучасна наука одержала свого роду суспільне замовлення: не тільки стежити за змінами в біосферних системах Землі, але і виробляти рекомендації для управління ними. Людство на практиці зіштовхнулося з необхідністю глибокого усвідомлення значення своєї матеріально-виробничої діяльності в історичних долях нашої планети і біосфери. Необхідністю стало виявлення чітких кількісних характеристик суспільного виробництва і масштабів його участі у формуванні змін єдиного глобального процесу планети. Проблема глобальної екології – це перш за все проблема відносин людини з біосферою, з конкретною частиною природи, тією планетарною природною системою, усередині якої суспільство виникло і розвивалося в органічній єдності як із середовищем свого життя і за межі якої воно нині ступнуло. НТП - це процес, що детермінується потребами виробництва, суспільства, характером суспільного ладу, а також внутрішньою логікою і закономірностями розвитку науки, техніки, економіки. Разом з тим це такий соціальний феномен, що немислимий без свідомої діяльності людини.

У дослідженнях взаємодії суспільства і природи затвердилися і набули загальноприйнятого характеру такі поняття, як біосфера, екологія, навколишнє середовище, моделювання розвитку, керування природокористуванням тощо. А.Ейнштейн відзначав: “Наднаціональний характер понять і наукової мови викликаний тим фактом, що вони створювалися кращими розумами всіх країн і часів. На самоті і врешті-решт все-таки спільними зусиллями вони створили духо-

вні знаряддя для технічної революції, що перетворили життя людини”.

Біосфера – оболонка Землі, у якій розвивається життя організмів, що населяють поверхню суші, ґрунт, атмосферу, гідросферу. Вона охоплює верхні шари літосфери, усю гідросферу, нижні шари атмосфери.

Під навколишнім середовищем розуміють цілісну систему взаємозалежних природних і антропогенних об'єктів і явищ, у якій проходять праця, побут і відпочинок людей. Вона містить соціальні, біологічні, фізико-хімічні фактори, що прямо чи побічно впливають на життя і діяльність людини. Соціологи розглядають навколишнє середовище як соціальну проблему, тому що темпи і характер його перетворення безпосередньо пов'язані з рівнем соціальної організації, культурного розвитку, технічними можливостями і матеріальними умовами суспільства. При цьому біологічні науки, потрапляючи в сферу інтересів соціальних наук, набувають соціальної значущості. У свою чергу соціальні процеси одержують біологічно значущий характер (якщо впливають на біопроцеси).

Поняття «охорона навколишнього середовища» не охоплює проблеми достатньо. До того ж концепція “охорони” в своїй основі хибна з самого початку. Людству слід будувати свою діяльність так, щоб запобігати негативним ефектам і результатам, від яких потім треба “охороняти”. Тому воно переросло в поняття “регулювання”, “керування природокористуванням”. Суспільне й особисте розуміння проблеми охорони навколишнього середовища привели до формування традиційного методу її рішення. Однак на наступному етапі незабаром виникла необхідність підняти рівень охорони природи до статусу управління нею. Визначилася необхідність поєднання досвіду, прогнозу та методів моделювання в цій сфері. Особливе значення в цьому плані набули екологічні аспекти механізмів регулювання і керування.

У строго академічному науковому тлумаченні екологія визначалася як частина біології, що вивчає відносини орга-

нізмів і навколишнього середовища, загальні закони функціонування екосистем різного ієрархічного рівня, а також досліджує середовище проживання істот, враховуючи людину. Охорону навколишнього середовища можна подати як заходи, спрямовані на те, щоб не заподіювати непоправного збитку цьому процесу. Екологічний потенціал конкретного регіону визначається наявністю природних ресурсів, придатних для використання в господарстві.

Термін «екологія» вперше був використаний у 1866 р. біологом Э. Геккелем для визначення розділу науки про взаємодію живої речовини з навколишнім середовищем. Семантично екологія означає середовище життя. Це поняття проходило умовно такі фази: дарвінізм, марксизм, вивчення сутності НТП і його впливу на довкілля. На кожному з етапів відбувалося перетворення поняття “екологія” від первісного чисто біологічного до його сучасного змісту. Загальна екологія. Глобальна екологія. Прикладна. Захищаючи своє право першовідкривачів, біологи непохитно стоять, наполягаючи на збереженні первісної суті поняття «екологія». Однак життя вносить свої корективи. Сфера інтересів усе більше віддалялася від питань взаємодії живих організмів із середовищем їх життя й усе більше схилилася до управління антропогенним впливом на природу. Екологія людини, медична, містобудівна, промислова, урбоекологія. Було б правильно називати цей новий напрямок неоекологію. Неоекологія розвивається на стику прикладної і теоретичної галузей науки як їх синтез (рис. 7).

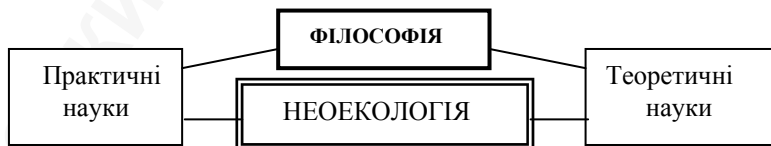

Рисунок 7 – Неоекологія як синтез академічних наук
Спонтанний інтерес різних наукових дисциплін до проблеми антропогенного впливу на навколишнє середовище і

зміни його стану обумовив появу в цій галузі нетрадиційних підходів і не зовсім коректної наукової термінології. Так, урбанізація є процес зростання міст за рахунок збільшення частки міського населення і підвищення його ролі в соціальних процесах суспільства. Словосполучення урбоекологія як синтез означає буквально вплив соціальних аспектів зростання міст на природу. Звичайно ж, природа є середовищем життя, а місто – зосередженням людей. Проте. Ще більше віддалилися від біології інші багатокомплексні дисципліни прикладної неоекології. Так, термін урбоекологія розшифровується як архітектура екологічна. Але є ще і містобудівна екологія. Серед вчених взагалі усе ще немає єдності в поглядах на предмет екології. У різних країнах і навіть вчені однієї країни до цього підходять по-різному.

Термін «екологія» сьогодні набув багатозначності. Визначення предмета екології з погляду біологів сьогодні сильно відрізняється від позиції природокористувачів і інших наукових галузей. Згідно з довідником з екології екологія – це наука про взаємовідносини живих організмів та створених ними співтовариств один з одним і навколишнім середовищем [Сытник К.М. и др. Словарь-справочник по экологии. – К., 1994]. Згідно з довідником з природокористування екологія – це комплексна дисципліна, що вміщує численні напрямки глобальної екології, біоекології, ландшафтної і прикладної екологій, часом далеких від первісного її розуміння як біологічної науки про відносини живих організмів з оточуючим середовищем [Реймерс Н.Ф. Природопользование. – М., 1990]. Однак в основі всіх цих напрямків лежать фундаментальні ідеї біоекології. Ці напрямки розрізняються за розмірами об'єктів вивчення, за середовищами, компонентами природного комплексу, предметами вивчення, за підходами до предмету вивчення з погляду фактору часу, за функціонально-просторовим рівнем тощо. За такою концепцією варто було б надати їй статус неоекології. Тим самим був би усунений камінь спотикання між консервативним (класичним) та новим прикладним підходами.

Ситуація нагадує бум з терміном «алгоритм». Він був введений для визначення специфіки обчислювальних операцій два століття тому і відроджений в середині минулого століття в рамках розвитку електронної обчислювальної техніки. З легкої руки освіченого неучтва і засобів масової інформації (ЗМІ) він зненацька набув настільки широкої популярності, що практично не залишалось сфери, де б він не вживався всує: від алгоритму доїння корів до рецептів і прийняття ліків, від виробництва цвяхів і до телефонних розмов – далеко не повний спектр цієї моди. Проте час усе розставив на свої місця.

На класифікаційній схемі академічних наук екологія являє собою синтез природничих й інших галузей сучасної науки, а природокористування віднесене до практичної сфери (рис. 1). Крім тієї частини екології, що відноситься до біоекології як частини біології в первісному розумінні терміна, введеного Е.Геккелем як «...загальна наука про відношення організмів і навколишнього середовища», а також її аналітичного і динамічного підрозділів, всі інші входять до складу екології прикладної в додатку до біосфери Землі (рис. 8). Екологія загальна – галузь науки про загальні закономірності взаємин організмів і середовища. Екологія аналітична досліджує основні закономірності взаємин організмів (популяцій) із природним середовищем. Екологія динамічна вивчає відносини організмів (популяцій) із середовищем життя в динаміко-еволюційному плані. Екологія глобальна – це екологія в додатку до біосфери Землі. Біоекологія – екологія в первісному розумінні терміна, введеного в побут Е.Геккелем, тобто частина біології, що вивчає відносини організмів і їх співтовариств між собою і з навколишнім середовищем. Власне те ж, що біологи продовжують завзято визнавати як наука екологія. Екологія ландшафтна вивчає пристосування організмів до середовища життя географічного, формування біоценотичних комплексів різних ландшафтних зон, їх біоособливостей, а також їх зворотний вплив на середовище життя. Екологія прикладна займається розробленням

норм використання природних ресурсів і середовища життя, допустимих навантажень на них, форм управління екосистемами різного ієрархічного рівня, способів екологізації господарства, тобто вивченням механізмів руйнування біосфери людиною, способів запобігання цього процесу, розробкою принципів раціонального використання природних ресурсів, попередження деградації середовища життя, забезпечення його екологічної безпеки.

Рисунок 8 – Фундаментальні напрямки неоекології

Соціоекологія розглядає взаємини в системі «суспільство-природа». З одного боку, вона вміщує екологію людини, а з іншого – сама входить у цей напрямок. Її підрозділом є також екологія міста. Екологія міста (антропоєкологія) досліджує вплив городян на навколишнє середовище. Екологія містобудівна вивчає процеси формування житлового середовища. Урбоекологія визначається як архітектура екологічна (у регіональних рамках районного планування) із врахуванням архітектури ландшафтної. Це те ж, що й екологія місто-

будівна, яка вивчає процеси формування житлового середовища. Екологія людини – це комплексна дисципліна, що досліджує закони взаємин біосфери й антропосистеми, вплив природного середовища на людей і являє собою еколого-соціально-економічну галузь знання. Екологія медична – галузь наукового знання, що інтегрує в єдиний комплекс гігієну, токсикологію, психологію і екологію людини. Екологія промислова (інженерна) – напрямок, що розглядає вплив промисловості (від окремого підприємства і техпроцесу до всього суспільного господарства і техносфери) на природу. Екологія космічна вивчає замкнуті просторові системи підтримки життєдіяльності людини в космічних апаратах. Для всіх цих напрямків наукових інтересів предметом дослідження виступають різні аспекти сфери впливу людини на природу.

Донедавна в трактуванні відносин людини з природою головний наголос робився на відносини, реалізовані в сфері виробництва, де людина панує безроздільно над силами природи. Зовнішні зв'язки сфери виробництва з природою, із джерелами природних ресурсів, а також безпосередні зв'язки самої людини з природою як середовищем його життя залишалися без уваги. Життя саме ці відносини двох форм єдиного об'єктивного процесу висунуло на передній план, склавши зміст екологічної проблеми. Людство на практиці зіштовхнулося з необхідністю усвідомлення своєї матеріально-продуктивної діяльності в історичних долях планети і біосфери. Невідкладною необхідністю стало визначення чітких кількісних характеристик виробництва і масштабів його участі у формуванні стану і зміни єдиного глобального процесу Землі.

Схема взаємозв'язків людини з матеріальним світом характеризується надзвичайною складністю взаємопроникнення. Розгляд концепції взаємодії суспільства з природним комплексом як середовищем його життя привело до виникнення ряду наукових напрямків. Екологія є загальною теоретичною основою для вивчення конкретних взаємодій людст-

ва з окремими елементами чи сторонами природного комплексу. У процесі формування екологічного знання один із найскладніших і найважчих його етапів - це усвідомлення соціально-економічної сутності відношення суспільства до природи. Людству варто усвідомити, що немає двох окремих систем - природної і соціальної. Є єдина, взаємозалежна і взаємообумовлена. Вона вимагає максимальної оптимізації взаємозв'язків насамперед з погляду інтересів природи. Нерозумно розглядати порізно розвиток і зміни кожної з них без урахування впливу з боку іншої. Злочинно ставити інтереси людини вище від законів природи.

Природа терпить до пори. Людство достатньо переконалося в справедливості слів Ф. Енгельса: "Не будемо, проте, занадто зваблюватися нашими перемогами над природою. За кожну таку перемогу вона нам мстить. Кожна така перемога має, щоправда, у першу чергу ті наслідки, на які ми розраховували, але в другу і третю чергу зовсім інші, непередбачені наслідки, що дуже часто знищують значення перших" [Маркс К., Энгельс Ф. Соч. 2-е изд., т. 32, с. 45].

У цілому сучасна екологія - це науковий напрямок, що розглядає деяку значущу для центрального члена аналізу сукупність природних явищ і предметів з погляду інтересів цієї центральної ланки. Прийшов час визначитися з цим центром. Життя переконує, що в його ролі однозначно виступає природне середовище (рис. 9).

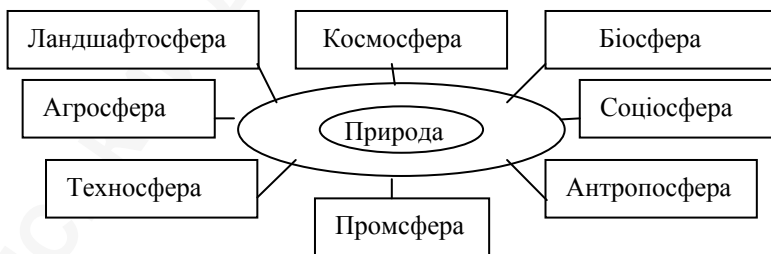

Рисунок 9 – Природа як центральна ланка неоекології

Жоден вид не знаходиться поза цілим і не існує сам по собі. Якщо змінюється частина, то все еволюційне ціле зна-

ходиться в зміні. Але жодна з частин не може змусити ціле змінюватися так, як їй хочеться. Частина не може ставити умови, щоб це ціле підкорялося її бажанням. Частина може тільки брати участь у динаміці цілого й у такий спосіб бути з ним у єдності. Але не більше того. Це стосується і людини. У Природі діє один непорушний Закон Вищої Справедливості: "Віддяка всім по діянню кожного". Звільнена від антропогенного преса, вона сторицею віддячить людству.

Логіка вимагає, щоб в основі всіх областей екології була єдина методологічна база. Вона повинна бути найбільш повно подана концепцією в її фундаменті - загальній екології. Але навіть поверхневий погляд показує, як це не відповідає дійсності. Сумно, але екологія повторює гріхи старої академічної науки. Здавалося б переконливий і незаперечний висновок Всесвітньої хартії природи (1982 р.), що людина - це частина Природи. Природа первинна, а людство - вторинне. Воно у природі живе, воно нею живе, воно від неї живе з її ласки, а не навпаки. Це закони природи вічні, незмінні і непохитні. Їх неможливо, не дано обійти, переступити, змінити. Людина може їх порушувати, може їх використовувати, але впливати на їх хід вона не має сил. Інтереси природи - це сили вищого порядку стосовно людських інтересів. Нерозуміння і недотримання цього незаперечного факту вже привело "царя і підкорювача" на поріг екологічної катастрофи. Але знов і знов піднімається на щит природоруйнівна ідеологія.

Соціоекологія оголошує себе "моноцентричною системою, центральною ланкою якої виступає людина, інтереси якої є критерієм оптимізації", а її динамічну рівновагу людина "...повинна регулювати, оптимізувати і цілеспрямовано керувати". А чи ж може? Життя вже показало, як вона це може. То чи не доцільніше спочатку зайнятися оптимізацією і регулюванням своїх споживчих інтересів? Хоча б до тієї пори, поки людство не вивчить більш глибоко закони природи і не навчиться їх шанувати. Принцип централізації інтересів людини виражений лицемірним постулатом - "усе для

людини". Ну і то, звідкіля ж, як не із соціоглибин слід очікувати йому підтримку. У цьому зв'язку спадає на думку сатиричне оповідання про те, як лектор цілісіньку годину розпинався про всемогутність науки. Бабуся запитала, чи може наука з оберемка трави і цебра води зробити молоко. Збентежений доповідач змушений був зізнатися в безпорадності. «А моя коза може», - загордилася бабуся за матінку-природу. Так що ми можемо, звичайно, втручатися в природу, але от щось там керувати – це ще велике питання.

Екологія не уникла старої академічної хвороби - боротьби авторитетів. Проявляється тенденція гучніше про себе заявити і піднятися над іншими. Наприклад, прагнучи довести "особливу роль географічних наук у становленні екології". Тим самим переноситься акцент активності з області вирішення загальними зусиллями екологічних проблем у сферу з'ясування "заслуг".

Це, безумовно, і простіше, і легше, і кожному під силу. Так-от тій же економіці - з не меншим правом. Тому що ніхто інший, як вона зуміла "зрушити камінь з мертвої точки", примусивши владарів не тільки соізволити повернути погляд на проблему забруднення навколишнього середовища, але й ужити заходів щодо його захисту, убивчо обґрунтувавши в грошах, у що обходяться державі "сльози дитини". Історія нас сама розсудить.

Сер Вільям Гров висловив зауваження, що повинне б стати девізом науки: "Наука не повинна мати ні бажань, ні упереджень. Істина повинна бути її єдиною метою" [Correlations of Physical Forces, 1842].

Так виявимо ж терпіння. "Змінюючи себе, ми змінюємо Світ", - повчали в давнину. Еволюційне істинне призначення людини - це розкриття, розвиток, духовне зростання душі. Свідомість нарощується самою людиною лише у випадку її еволюційного розвитку. Дух має два вираження: Свідомість і Знання.

Одна з першочергових цілей екології - це формування екологічної свідомості і реалізація екологічного мислення

при вирішенні наукових і практичних завдань. Людина здатна зрозуміти тільки те, що не перевершує рівень її свідомості. “Свідомість розширюється живою етикою - культурою доброго розуму і розумного серця”, - сказав Гаутама Махасатьяна тисячоріччя тому. Розширенність свідомості є духовність. Це загальнолюдяно.

Екологічне мислення являє собою синтез поглядів, теорій і емоцій, що відбивають проблеми відносин суспільства з природою в плані їх оптимального вирішення відповідно до конкретної мети і можливостей при дотриманні примату Природи. Воно повинно формуватися на основі виявлення причинно-наслідкових зв'язків розуміння цілісності законів природного середовища, єдності з ним людини, необхідності збереження життєздатного стану середовища. Та доки немає методологічної єдності, а сама екологія стоїть на платформі егоцентристських прагнень, росте бездуховне, екологічно неосвічене покоління "царів", грузнучи в пороках споживачтва, влада і командири виробництва витончуються у виправданні екологічної бездіяльності, застить око паперовий пил законодавчих вихрів, простий люд споглядає і ремствує, політики виявляють "заклопотаність" про благо народу з усіх трибун. Валить отруйний дим, течуть мутні води, промені атомне виробництво, добрива для полів із благословення учених мужів починають виробляти з більш екологічно збиткової, а головне, радіоактивної північноафриканської сировини і т.д. і т.п.

Канули в Лету екологічні уроки, що змітали з лиця Землі племена, цивілізації, материки. Сьогодні до нас волають рани Чорнобиля. Повчанню не внято. Безневинно не помічаємо, що піднімаючи “на гора” з надр поховану протягом мільйонів років радіоактивну масу, тим самим прирікаємо нащадків під удар радіоактивних речовин, смертоносні випромінювання яких руйнують живі тканини підстави матерії, порушуючи цілісність її і тим самим розриваючи життєзабезпечувальні зв'язки систем структури матеріального життя. Нині у світі усе спрямовується до руйнування, замикаючись

саме на себе, тому що нелінійна структура, яка замкнута на саму себе, неминуче прирікає себе до руйнування, вичерпавши свій інформаційно-енергетичний потенціал.

Світ є нелінійна структура, і усе у Світі є нелінійна структура, і людина є також нелінійною структурою. З цього приводу Ж.-Б. Ламарк сказав: "Можна, мабуть, сказати, що призначення людини ніби полягає в тім, щоб знищити свій рід, попередньо зробивши земну кулю непридатну для життя". "Бережіть Природу нашу - Матір вашу!" - волає гасло. Науці відомі численні приклади еволюційних глухих кутів. Сьогодні ми спостерігаємо, як людина своїми діями, знищуючи високоорганізовані живі організми, тварин і рослини, сприяє відтворенню доісторичних умов, повертаючи в біосферу ті речовини, що були виведені з неї і поховані в осадових породах. Тим самим вона відновлює першосередовище, сприятливе для найпростіших, але в якому немає місця для вищих організмів, у т.ч. для людини.

Людина - лише один з елементів Природи. Вона тільки частина єдиної земної біосфери, її "гвинтик", а не "пан", незважаючи на оманну міць технічних засобів. Це необхідно не просто зрозуміти, але прийняти до виконання. Вузький практицизм, економізм, безоглядний техніцизм повинні поступитися місцем екологічному підходу. В.І. Вернадський ще на початку ХХ ст. сформулював положення про хімічну єдність живої речовини біосфери. Згідно з ним усе живе на Землі живе в рамках близьких фізико-хімічних, фізичних, анатомо-морфологічних принципів. "Доки грім не гряне...". Звичайно, коли виявляються будь-які грізні тенденції, з'являються сумовиті песимістичні пророки. Але при всій повазі до авторитетів варто пам'ятати, що навіть прогноз погоди усього на тиждень-другий ми навчилися вгадувати в межах непереконаливої імовірності. Що ж стосується природних процесів, то завжди, рано чи пізно, слідом за цим відбувається різке зрушення й у науці, й у технологіях. При цьому навіть відносно невеликі якісні їх зміни іноді супроводжуються різкими якісними зрушеннями в природі.

Природа сама в силах виправити положення, якщо люди на усуне причину її збурювання і не буде упиратися у своєму божевіллі. У протилежному разі це означало б загибель цивілізації. Майбутнє в людини і природи - спільне. Дотепер людство підкоряло природу. Ще не пізно поклонитися їй. Настав час бути люблячим сином Матері-Природи. Розумному сину не в тягар дотримуватися її законів.

Глобальна екологічна проблема, що набула актуальності на рубежі 60-х рр. ХХ ст., поставила перед людством складні завдання. Насамперед вона висвітила анахронізм замкнутого на національних інтересах мислення і сприяла поширенню мислення загальнопланетарного, що ґрунтується на гуманістичних, загальнолюдських цінностях. У розумінні того, що загрозу екологічної катастрофи можна відвести тільки при загальнопланетарній солідарності, лежить запорука успіху її вирішення. Суспільство перейшло межу, за якою процес уже незворотний.

Екстенсивний розвиток технологічної цивілізації антропоцентризму забезпечив зростання економічної і соціальної сфер суспільства за рахунок «підкорення» природи. Безроздільно пануючи над наукою і культурою, поправши духовність, європейська доктрина войовничого матеріалістичного природознавства обумовила відчуження людини від природи, викликала дегуманізацію суспільства, привела на поріг екологічної катастрофи і поставила під загрозу його існування.

На рубежі століть людство переживає переломний етап історії. Воно вступило у фазу біфуркацій, породжену зміною інтенсивності соціокультурних стадій на хиткій грані самознищення. Все чіткіше проявляється тенденція становлення самоорганізації нового інформаційного суспільства, нового бачення світу, усвідомлення особистісної відповідальності за його долю, демократії розуму. Вони стають умовою і фактором виживання. Це вимагає зміни менталітету. Це обумовлює реформу освіти. Гострота і значущість екологічної

проблемної ситуації диктує невідкладність кардинального поліпшення екологічної освіти.

Екологія людини, екологія матері, екологія ембріона абсолютно пов'язані з екологією планети Земля, з екологією Космосу. Ми єдині з планетою і космосом. Ми плоть від плоті жива частина. Цю єдність визнавали освічені розуми всіх часів. Весь Космос – це єдина жива Свідомість. І як утроба матері для зародка, так і Земля – це утроба для людства. І відношення до неї повинно бути відповідно дбайливим. Доки це не стане головною ідеєю виховання й освіти, загальнолюдською ідеєю, доти аморальності і насильству над людиною і Землею не буде межі. Екологія як така - це суть морального і духовного виховання людини. Екологічна аморальність відбивається не тільки на нас, але й на Землі і на всьому живому, на Космосі. Так на якій же стадії перебуває сучасна цивілізація, що намагається знищити свою Землю, свою Матір? Який рівень її свідомості? Та нагадаємо, що еволюційна позиція людини не вимирати, а змінюватися, переходячи на більш високий рівень свідомості.

Неповага до жінки, до материнства породжена неповагою до Природи, Землі так званим патріархатом, “світом чоловіків”. Джерела цього – в історії становлення цивілізації. Знищуючи природу, інші види істот на землі, людина збіднює себе. Звідси – майбутнє в руках жінки-матері. Чоловіки самозачаровані ідеалом сили і впиваються залізною міццю, притому не найкращою її стороною. Проаналізуйте. У питанні про майбутнє, дітей жінка глибше всіх разом узятих чоловіків. Те, що попереду, – це її відповідальність. Чоловіки в цьому можуть брати участь чи не брати, але це її хрест, оскільки в них за природою відсутній материнський інстинкт. Майбутнє в руках жінки. Корені цього криються в тваринному світі, в еволюційній сутності світу. Чоловік дотримується своїх законів бути в усьому будь-що попереду, тим самим демонструючи свою видову успішність.

Соціумна конкуренція виникла замість природної. Її джерело те ж саме. Чоловіки не сліпі і не глухі, та й не бай-

дужні, але тільки жіноче усвідомлення факту ослаблення популяції здатне зняти напасті осліплення інстинкту життя. Взаємини на рівні характерів і генних якостей між чоловіком і жінкою можна зобразити як тертя двох каменів. Якщо вони обоє тверді, то будуть сипатися іскри і вони рано чи пізно розсипаються. Якщо обидва камені м'які, то вони не зможуть притертися, тому що нерухомі, обездвижені, а без руху немає розвитку. Тільки коли один камінь досить твердий, а інший досить м'який, рух між ними можливий без збитку. Пари повинні бути не на шкоду ні собі, ні потомству. Це і є основа генної передачі. Взаємовідносини між чоловіком і жінкою – суть проблеми екології. Мудрі предки виховували дівчаток у жіночих, а хлопчиків у чоловічих школах. Такий підхід був в Елладі. Зберігся він нині ще місцями на Сході.

Криза інституту родини – один з елементів глобальної кризи. Еволюційно сформовані взаємини між чоловіком і жінкою на зорі історії відрізнялися гармонією і турботою один про одного, зумовленою прагматичною необхідністю один в одному. Родина була гармонійним цілим. Чоловік - мисливець, здобувач, захисник. Це викликало турботу, любов і повагу, оскільки він - самець, продовжувач роду. Але він вимагав уваги і турботи. Кращий шматок – годувальнику. Жінка – берегиня вогнища, дітей, тепла, порядку і миру в родині. Вона мати, джерело любові, турботи, ласки, ніжності. В родині кожний з них на своєму місці. Вони разом забезпечували виживання роду. Опорою родини є обоє – і чоловік, і дружина. Рівна відповідальність лежить на обох. Головне, щоб була згода і любов у родині. Не чоловік, не жінка, а сама родина як така є опорою.

Індустріальне суспільство висунуло інші вимоги і уявлення про турботу й увагу, породило нові взаємини. Добробут докорінно змінив ситуацію. Чоловік перестав мати потребу в берегині. Жінка перестала мати потребу в добувачі і захиснику. У підсумку – поділ функцій зникає, ролі змішуються. Традиційні турбота й увага заміщаються і підміню-

ються штучними почуттями й емоціями. Більш того, вони купуються, продаються. Попит створений, ринок розваг спроможний забезпечити всіх і вся. Сюжет біблійний. А хто кого спокусив, це вже не суть важно. З раю вигнали обох.

Індустрія розваг – це складова сучасного суспільства. Коли людина спокушена розвагами, вона прагне все життя перетворити на розвагу. Психологія розваги – це пошук усе більш гострих відчуттів за будь-яку ціну. Спокуса – це ринкова стратегія. Ми всі стали учасниками процесів, що відбуваються в суспільстві. Більш того, ми в них зацікавлена сторона. Вони – основа нашого благополуччя, основа демократії. Ми є те, що ми є. Шукати ворогів - то невдячне заняття. Ми самі собі вороги. Але не заважало б до сучасних заповідей додати ще одну про захист дітей від інтересу в спокушуванні (індустріально організованого інтересу «золотого тільця»).

Екологічне нещасття населення, фахівців, чиновників призвело до екологічної кризи. Суспільство не пам'ятає явища, що являє собою глобальний граничний процес, за яким прогрес життя може виявитися не просто ускладнений, але взагалі неможливий. В нове тисячоріччя воно прийшло обтяжене проблемами, породженими його нерозумною поведінкою. Людство інволюціонує техногенним шляхом. Це не могло не призвести до деградації людини, до глобальної деградації природних систем. Концепція хижацького природокористування не здатна забезпечити вимоги екологічності.

Суспільство змушене переглянути коло своїх споживачьких запитів і цінностей. Природні ресурси й екологічні цінності, їх деградація важко піддаються адекватним оцінкам. Їх роль в економічному механізмі регулювання пов'язана з недосконалим механізмом власності на екологічні блага. Механізм господарювання, орієнтований на задоволення матеріальних запитів, що формуються споживчим спектром цінностей і удаваною доступністю ресурсів, на одержання короткострокового прибутку і скорочення циклів оборотності, виявився неспроможним, не узгодженим із природними

процесами. Природа стала предметом надмірної експлуатації і забруднення. При цьому розплата за негативні наслідки перекладається, як правило, на населення, а не на витрати «перетворювача» природи.

Усвідомлення взаємозалежності і єдності економічної й екологічної сфер визначило характер проблеми, необхідність захисту довкілля. Глобальність проблеми диктує першорядну значущість екологічних цілей. Безпека навколишнього середовища є обов'язковою умовою стійкого розвитку. Процеси системи «суспільство-природа» проявляються і впливають не тільки в регіональному, але й у міждержавному аспектах. Мова йде про механізми як короткострокового, так і довгострокового прогнозування.

Під екологізацією народногосподарського комплексу мають на увазі діяльність щодо зниження екологічного навантаження з розрахунку на одиницю сукупного суспільного продукту. При цьому під екологічним навантаженням розуміють зведені до єдиної критеріальної бази результати негативних наслідків впливу на людину і природні системи процесів виробництва і споживання. Під екологізацією людини розуміють формування її менталітету шляхом виховання, освіти, інформаційного забезпечення і забезпечення одержання знань, навичок, вмінь, необхідних і достатніх для реалізації завдань екологізації.

Базовим поняттям є категорія стійкого розвитку суспільства. Обов'язковою умовою стійкого соціально-економічного розвитку є екологічна безпека середовища. Екологічність рішень фахівців і керівників прямо і безпосередньо залежить від їх екологічної освіти, культури. У цьому плані головним регулятором поведінки є свідомість людини.

Екологія як така – суть морального, духовного виховання людини. У загальній класифікації природокористування відноситься до практичних наук. Від результатів його діяльності залежить стан навколишнього середовища.

У виконання Конституції, Законів «Про охорону навколишнього середовища», «Про охорону атмосфери», «Про охорону земель» тощо, Постанови «Про екологізацію соціально-економічного розвитку ...», Наказу «Про обов'язкову екологічну освіту...» давно вже час змінити стереотип «підкорювача», «брати» і «перетворювати» на концепцію зберігати, захищати природу. На це повинні бути націлені зусилля всієї системи управління, системи екологічної освіти і виховання, політики і стратегії екологізації економіки.

Тільки гармонічне поєднання прагматичного й етичного в екологічному мисленні може забезпечити адекватну реакцію в конкретній ситуації. Рівень екологічних переконань визначає активну життєву позицію людини в сфері охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів. Розуміння єдності розвитку людини і природи – основа основ екологічного мислення. Духовність людини, усвідомлення свого місця і ролі в еволюції Землі відіграють першорядне значення.

Формування екологічної свідомості і реалізація екологічного мислення у вирішенні наукових і практичних завдань – одна з найважливіших цілей підготовки фахівців усіх професій. Екологічна свідомість являє собою синтез поглядів, емоцій і теорій, що відбивають проблеми взаємин суспільства і навколишнього середовища в плані їх оптимального вирішення відповідно до конкретних цілей і можливостей при дотриманні примату Природи. Вона повинна формуватися на основі розуміння законів цілісності природної системи, єдності з нею людини, необхідності збереження життєздатного стану середовища життя.

У формуванні екологічних знань один із найбільш складних і важких процесів – це усвідомлення соціально-економічної сутності відношення людини до природи. Розуміння єдності і взаємозалежності еколого-економічного простору визначає значущість проблеми, значущість екологічної освіти. Формування особистості починається з раннього віку. Але екологічна освіта стає дієвою, тільки коли фахі-

вещь приходит до переконання про необхідність захисту природи через осмислення свого професійного завдання і тих наслідків, до яких може призвести його діяльність при недотриманні екологічних вимог. У цьому зв'язку надзвичайно важливу роль має світоглядна орієнтація особистості в галузі природокористування.

Екологічне виховання й освіта характеризуються комплексним підходом. Вони містять політичні, моральні, світоглядні й інші аспекти формування особистості. Актуальне, проте, питання – чи доросло людство до вміння використовувати силу науки і техніки на сучасному етапі цивілізації і чи не забуло воно у реальній “текучці” правило “не нашкодь”. Адже не секрет, що для багатьох характерно взагалі прагнення до задоволення сіюхвилинних матеріальних запитів за рахунок безоглядного використання природних благ.

У повсякденній дійсності матеріалізм витіснив духовність. Слід, однак, нагадати, що істинне призначення людини на Землі - це розкриття, розвиток, духовне зростання. Духовність є краса гармонії з Природою. Гармонія означає рухатися разом з... Краса є рушієм удосконалювання.

Під духовним зростанням розуміється насамперед зростання свідомості. Причому такої свідомості, при якій людина сприймає все живе як саму себе. Свідомість нарощується самою людиною лише в її еволюційному духовному розвитку. Вона розширюється культурою доброго розуму і розумного серця. Це загальнолюдяно. Задоволення матеріальних запитів дає тільки почуття задоволення і нічого для розвитку в еволюційному плані не дає. До того ж поняття життєво необхідних потреб нічого спільного не має із сучасними так званими “престижними потребами століття”.

Якщо Природу розглядати не з позиції споживача, а одухотвореною живою Сутністю, коліскою й утробою життя, то звідси виникає природне поняття «міри» у взаємостосунках з нею. Міра – це насамперед повага. Це глибоке впровадження в психіку, що мета виховання – це виховання людини моральної, без чого вона не людина цивілізована. “Не

плюй в колодязь ...". Це прописна істина. Міра – це помірність в усьому (роботі і відпочинку, бажаннях і потребах тощо). Поважаючи себе, навчишся поважати й інших. А це однією освітою не досягається. Найбільш складний іспит – знаходячись у центрі спокусу, бути не спокушеним. Розум людини далеко не завжди такий іспит витримує.

Багато говорять про необхідність застосування системного підходу для формування світогляду. Але при цьому мало звертається уваги на психологічну готовність до розуміння й усвідомлення важливості екологічної проблеми конкретним індивідуумом. Якщо екологічна культура формується з дитинства систематично і цілеспрямовано, то вона може стати рисою особистості, тим підсвідомим почуттям, що підкаже екологічно правильне свідоме рішення. Якщо ж не так, то для дорослої людини екологічні проблеми рідко стають її внутрішньою потребою.

Хоча екологічні пізнання людини постійно розширюються, але коли вони не торкають її почуттєву сферу, вони легко забуваються і не стають пріоритетами. У цьому плані викладання повинне будуватися не стільки на репродуктивному методі навчання, а переважно на дієвому, що опирається на активізацію розумового процесу для виявлення й аналізу причинно-наслідкових зв'язків.

У цьому зв'язку доцільно процес викладання основних екологічних принципів будувати не тільки шляхом впливу на прагматичну сторону, але насамперед активізацією розвитку етичних уявлень. У підборі фактичного матеріалу варто надавати перевагу насамперед тій інформації, що впливає на почуттєву сферу і тим самим сприяє більш глибокому усвідомленню екологічних принципів. Ефективність навчання підвищується, якщо подавати інформаційний матеріал через емоційну форму його викладу на живих прикладах.

Екологічна тематика, крім викладачів дисциплін природоохоронної спрямованості, викладачів інших курсів, особливо суспільних, практично мало торкається і не хвилює. У

той же час саме вони відіграють провідну роль у формуванні світогляду. Тому при підготовці фахівців недостатньо обмежуватися тільки одним загальноосвітнім курсом з екології. Необхідно на практиці ввести в програми, у завдання курсових і дипломних проектів усіх дисциплін без винятку елементи природоохоронної спрямованості та більш широко практикувати ділові ігри на екологічну тематику.

Нагальним завданням є створення нових інтегративних курсів, здатних змінити ідеологію, дати ключі до розуміння принципів і механізмів екологічних потрясінь, сформувати адекватний менталітет соціуму на основі міждисциплінарного комплексного історико-філософського, культурологічного і еволюційно-синергічного підходів до сучасного природознавства і нової його парадигми.

Необхідно у зв'язку з цим підвищити екологічну підготовку усіх викладачів, особливо суспільних дисциплін. Для цього варто ввести цей курс у програму системи підвищення професійної кваліфікації.

Доцільно також проводити тестування в плані екологічної підготовки претендентів на відповідальні посади. Престиж вузів визначається рівнем підготовки його випускників та рівнем кваліфікації його викладачів. Тому було б корисно, однак, при атестації вузів враховувати і ступінь екологічного світогляду його майбутніх фахівців.

7 СТАНОВЛЕННЯ ЦИВІЛІЗАЦІЇ: БЛИСК І НЕДОЛУГІСТЬ ФЕНОМЕНУ

Історія є закономірність, проявлена в часі. Науці відомі два типи земних цивілізацій. Перший охоплює розвиток людства від шаманської до грецької цивілізацій (зі своїм ідеалом людини). Другий – цивілізація єдинобожжя і науково-технічного прогресу (зі своїм ідеалом людини). Вся історія цих цивілізацій є історією споживачів, а нинішня – активних споживачів. На ринку загального споживання Ідея завжди була продуктом нарівні з матеріальними речами. Ідея також завжди використовувалася і як меч, і як щит. Усі війни завжди ідеологічно обґрунтовувалися, у т.ч. й економічні, інформаційні. Ідеологічний щит сьогодні – загальнолюдські цінності, а меч - інтереси. Це поєднання непеєднуваного: моральності і его. Індустріалізація суспільства така, що повернути від его до моральності вже неможливо.

Шлях суспільства роздвоєний. У ньому одночасно дві протилежні тенденції. А це означає, що їх зіткнення неминуче і воно вже реально виявляється. Це означає, що виявляються ознаки нової цивілізації (НТП і всесвітня інтеграція на фоні планетарної глобалізації). Вона вбирає в себе усе, що можна увібрати, й активно шукає свій ідеал людини.

Цивілізація першого типу – індуська (індуська тріада). З неї виникали релігії, системи, цивілізації, культури. Друга цивілізація – християнська (християнська трійця і далі аж до дарвінської теорії еволюції). Декларовані нині загальнолюдські цінності у формі проголошених прав людини – це моральні заповіді прийдешньої цивілізації. Показово, що вони прийняті демократичним методом. І хоча написані вони не від імені Бога, але жодна з релігій не може їх не визнати. Вони мають загальнолюдську легітимність – як світську, так і релігійну. Це демократія в повному смислі цього слова. Тим самим з'явилася основа фундаменту нової всесвітньої релігії. Нова епоха вбирає і поєднує в собі всі цінності, що можна об'єднати, – від науки до релігій, від економіки до

політики. Загальнолюдські цінності складають її духовний, моральний стержень. Це її заповіді.

Моральність поза релігією неможлива. Вся історія людської цивілізації побудована на ній. Причина цьому те, що двох істин не буває. Усі релігії – плоди одного дерева. Назва цього дерева – древо пізнання. І з якого боку на який ґрунт у який час плоди падали, так і проростали. Можна не погодитися з тим, що загальна інтеграція і загальнолюдські цінності утворюють фундамент нової релігії, але неможливо заперечувати той факт, що вектор моральності вже визначений і за ним стоїть міць реального об'єднання. Він веде до відродження і перетворення релігії доісторичних часів, до свідомої віри без залякування, але на базі знань.

Усі спроби замінити моральність чим-небудь іншим завжди погано закінчувалися. Це означає тільки те, що без релігії людина в кращому випадку просто недолуга. Неозброєним оком видно факт прояву наріжних стовпів фундаменту нової цивілізації. Маховик історії розкручений. Вектор історії визначений. І виток спіралі буде довершений, коли загальнолюдські цінності стануть одночасно інтересами людства. З цього моменту піде відлік часу нової цивілізації людини іншої (свідомої). Для кожної цивілізації – свій ідеал людини зі своїми фізичними, ментальними, психічними, моральними, духовними параметрами. Попит породжує пропозицію. Сьогодні попит на пошук людини незбиткової – ідеал цивілізації. І хоча це ще напівусвідомлювана тема і на ринку сьогодні вона втілюється в безлічі форм (від природничонаукових вишукувань до параноїдальної демагогії), але сам факт її наявності безумовно незаперечний.

Спадковість, моральність, природний добір - усе це та споконвічна потенція, що властива первинній біосубстанції, з якої еволюціонувало життя. Свідомість, стабілізація, руйнування – це триєдиність, відзначена всіма релігіями. В індуїзмі це Брахма (Творець), Вішну (Хранитель), Шива (Руйнівник). У Дарвіна це спадковість, мінливість, природний

добір. При їх порівнянні стає очевидно, що мова йде про одне й те саме. Залишилося погодитися чи спростувати.

Слово “перебування” несе в собі інформацію, яку можна подати як «я там і не там, я є це і не є це» і «знаходячись у якійсь формі, я не є самою цією формою, форми існують, тому що в них перебуваю я». Отже, термін перебування охоплює і пронизує весь мислимий і немислимий світ, який можна позначити полем перебування. Зміст перебування можна пізнати тільки пробудженням у ньому.

Пробуджений знає це в собі і бачить це в усьому навколо. Ментальною діяльністю таке пробудження не замінюється. Пробудження є усвідомлення свідомої діяльності всесвітньої гармонії, гармонії триєдності. А це зовсім не те саме, що ми маємо на увазі під свідомою діяльністю людини. Основа діяльності тріади – діяльна відчуженість у полі перебування: «Я там і не є це», «перебуваючи в усьому, нічим не заплямований». Пробуджений у перебуванні не обтяжений ніякою кармічною діяльністю і дотримується порядку речей. У будь-якій діяльності він чистий. Така діяльність не від розуму. Перебування виявляється в людині відчуженістю. Це цілий спектр понять: заглибленість, відсутня присутність, зупинка, угасання, безмовність, незаплямованість, незахваченість, свобода від влади его. Відчуженість як у дії, так і в бездіяльності. Її природна сталість – сталість у перебуванні. А це означає незалежність від понять, їх пошуків і суджень, у т.ч. і від медитації. Перебування як таке можна назвати Абсолютом, Порожнечою, Свідомістю, Безмовністю, Споглядальником, Дао безіменним. Відсторонений не є зомбі чи наркотрансценденталіст. Він не той, хто перебуває в депресивній прострації і тим більше не байдужий. Це і готовність, і бездіяльність одночасно. Стани ці зазвичай несумісні. Але без їх поєднання неможлива медитація (нульова точка між мінусом і плюсом крайності). А без цього неможливий еволюційний прогрес.

Відчуженість є чистота як така, де всі дії відзначені бездоганністю. Перебування і психічна діяльність ілюструють-

ся асоціативним понятійним рядом: «знаходячись у власному тілі, я в ньому не є це; знаходячись у цій формі, я не є самою цією формою; форма існує, тому що в ній перебуваю я». Перебування і людина виявляються у взаємозв'язку.

За різними словами іноді криється одна суть, хоча вони сприймаються по-різному. Та для горщика немає різниці, як його обзивають. Він сам у собі самодостатній, бо він – горщик. Це той випадок, що прадавні визначали: хто знає – не говорить, хто говорить – не знає.

Триєдиність є основа світу у всіх його проявах. Усе з нього до нього й повертається. Істин двох бути не може. В основі всіх релігій – Єдине.

Всесвітня жертва є основа світу. Нагадаємо, що в даному контексті містицизм визначається як провидіння, а релігійність - як любов безособистісна, безмежна. Хранитель як аспект Тріади – це пам'ять процесу еволюції як така. Без неї можливий тільки хаотичний рух, з відсутністю будь-якої спрямованості, відсутністю гармонії, упорядкованості. У пам'яті дві сторони – творення і руйнування (життя і смерть в одних руках). Усьому є початок, усьому є кінець. І галактикам, і електронам. З усього що було нічого безслідно не зникло безвісти. Єдине енергоінформаційне поле зберігає все (*надпам'ять – триада - перебування*). Пам'ять у тріаді – це один з аспектів, носій усіх законів. Вона може виявлятися через активні аспекти дії (творення, руйнування, причому і те й інше може бути зі знаком плюс чи зі знаком мінус).

Порядок із безладдя сам по собі не виникає. Ще один аспект Тріади - це середовище проживання, Земля. Хранитель людини і середовища його життя, матеріального світу, Всесвіту – це Вчитель еволюційного релігійного містицизму. Спаситель є Творець як цього світу, так і небес. Зодчий. Будівельник. Основа науки. Учитель наукового містицизму. Спаситель і в житті, і в смерті, і в хаосі, і там, де життя немає. Він безсмертя як таке. Він Спаситель - Вчитель релігійного містицизму. «І живий, і був мертвий, і се, живий повік, амінь, маю ключі пекла і смерті» (Одкровення св. Іоанна Бо-

гослова, 1.18). Творець, Хранитель, Руйнівник. У цих аспектах перебуває увесь світ, мислимий і немислимий.

Початковий рух спричинений Імпульсом. Сам Імпульс є подих Триєдиності. Еволюційний напрямок наданий Імпульсом. Споконвічна основа індивідуальності – Імпульс. Суть індивідуальності – проходження еволюційному розвитку. Це її споконвічна функція. А усе, що не розвивається, те неминуче відмирає. Тому проходження еволюційного розвитку є прояв активних аспектів Триєдиності. Особиста усвідомленість є свідоме проходження еволюційного боргу. Хто не йде вперед – той відстає. Дорогу подужає той, хто йде. Обравши шлях, йди – дорога виведе сама.

Інформативне навантаження, що стоїть за енергетикою терміна «перебування», є невидимою силою, що так чи інакше несвідомо ми всі пам'ятаємо. Вона – це першостимул, що опромінює поштовх для народження різних методів, які ведуть до «перебування». У них у всіх так чи інакше присутнє поняття «жертвопринесення». Уся природа живе за цим принципом. Суть принципу – закон любові. Ми самі живемо завдяки жертвам природи.

Ми вигодувані жертвопринесенням. Цей Імпульс розгортає в розвитку еволюції всі аспекти Тріади. Це одне ціле. А в Цілому чільного не буває. У вищому аспекті триєдиність неподільна. Неможливо розділити Перебування. Хранитель, Пам'ять для людини є найважливіший з аспектів. У ньому вона бачить захист. У людській цивілізації це проявляється як моральні, релігійні, духовні вчення. Без них людина усього лише тварина. Рух уперед без опори на пам'ять неможливий. І еволюціонування теж неможливе. Зупинка породжує кризу. А що не розвивається - зникає.

Цей текст активно виявляє особисті пріоритети. Для одних він начебто все своє, для інших він просто марення. Те й інше – це співучасть, занурення. Добре. Байдужість, от що насправді страшно. Спадають маски. Кожний стає перед собою в тому вигляді, у якому він є тут і зараз. Йде самопізнання. Йде пробудження того, що в людині є. Це може

і драгувати. До того ж у недосвідчених може виникнути враження, що винуватий у цьому текст, а не він сам. Але текст тільки змушує кожного проявитися таким, яким він є. Ріст без болю не буває. Так було і так є. Так розпорядилася природа. Коли людина відсмикує руку від вогню, ми називаємо це інстинктом. Не торкай гаряче – це ми позначаємо вже як свідомість, хоча по суті це те саме. Людина сприймає свідомість, виходячи із своїх уявлень. Ні дерево, ні камінь для неї не є носієм свідомості. Космос теж, адже там людина жити не може. Але тільки це ще не є критерієм.

Індивідуальність є носієм споконвічного імпульсу еволюції. Але через блокування пам'яті цей імпульс людиною не сприймається як свідомість. Це блокування є свого роду умовою зміни виду. У процесі еволюції залишається тільки виняткова необхідність у вигляді рефлексів, інстинктів і більш тонких несвідомих процесів. Але вони не сприймаються як свідомість. Тому вони і блокують людину як психологічно, так і понятійно. Нині в людини свої критерії й уявлення, що не дають сприйняти першоімпульс як усвідомлений і свідомий поштовх. Свідомий першоімпульс. Це важко сприймати сучасній людині. Але якщо його не було, то як же щодо еволюції та й тієї ж свідомості – відкіля все це? Без пробудження пам'яті неможливо рухатися еволюційно вперед. Це зупинка, блокування.

Еволюційний розвиток – це перехід кількості енергоінформації в якість на новому його витку. Оптимізація - це вибір найкращого з можливого. Еволюція, як вона є, означає: творення є рух енергії з кількості в якість. Коли розділяють релігійність і духовність на релігію і на духовність, то це вже від лукавого. Імпульс одномоментний. Але його енергія поширюється, як хвилі від каменю, кинутого у воду. Еволюція не може бути одномоментною. Вона і є ці хвилі в просторі і часі. Енергія цього поштовху виявляється у всіх проявах еволюції. І немає наслідку без причини. Світ не може виникнути без імпульсу. Без нього ніщо не може почати рух, ніщо не може почати розвиватися. Імпульс з нічого теж не

може з'явитися. Нехай матеріалісти задумуються. Важко зрозуміти, тим більше погодитися, що просто імпульс і є розум. Таке досягається винятково через психічну діяльність, через зупинку діяльності «я». Тоді немає сумнівів, що за імпульсом стоїть Щось.

Причина еволюції матерії – Тріада. Імпульс виходить з неї. Своїм подихом вона пронизує усе. Немає причини – немає наслідку. Якщо споконвічно властивості енергії свідомості в матерії не було б, вона б не змогла і проявитися. Імпульс є початок і кінець світу. Він одномоментний. Свідомість, енергія, матерія, еволюція мають протяжність у часі. Індивідуальність (Сутність) – носій споконвічного імпульсу еволюції. Особистість – продукт соціуму. Індивідуальність несе в собі властивість інстинкту життя (Тріада). Особистість твориться в умовах соціуму. За нею стоїть індивідуальність. Індивідуальність прихована, зв'язана особистістю. Це є умовою виживання в середовищі соціуму. Індивідуальність принесена в жертву особистості.

У дитинстві виявляються три аспекти тріади – грати, будувати, ламати. У дорослого один з них стає домінуючим, а інші - супровідними. Цей чільний аспект є головною характеристикою людини. Він властивий і будь-якому народу. Він поширюється й на географічні території. Це принцип обумовленості взаємозв'язком «я й ареал». Вони неподільні. Це і є народ. Географічне місце визначає гармонію ареалу й населення. Якщо якась нація соціально попереду (позаду), то з позиції еволюції це не означає, що вона краща (гірша). У цьому прояв законів світобудови. Для нього кращі - це ті, хто дотримується законів еволюції. Дієздатні.

Споконвічний рух розвитку індивідуальності (її споконвічна програма реалізації) – це рух на грані між життям і смертю (еволюційні іспити – природний добір природа жорстко витримує ці умови). При цьому природна тяга до випробування на грані своїх можливостей між життям і смертю властива всім тваринам. Вони уникають того, що варто уникати для збереження свого життя, але без коливання, не ду-

маючи про смерть, без міркувань і сумнівів не ухиляються від того, чого не слід уникати. Вони роблять те, що робити треба, і не роблять того, чого не слід робити. Вони тільки всього лише тварини, але їх еволюційний шлях чистий. Тому стреси і депресії вони переборюють на подив непохитно.

Щоб з'явилася жива істота (логічно міркуючи) повинна була з'явитися сама планета. І вона повинна була нести в собі готовність дати життя. Готовність – це не життя, але це і не смерть. Це смиренне перебування, смиренна слухняність. У кожній планеті своє призначення, якого вона дотримується, не міркуючи при цьому і тим більше не виявляючи при цьому творчих ініціатив. Вона просто виконує свою функцію, не втрачаючи при цьому своєї індивідуальності. Той, хто не навчився підкорятися, не знайде в собі наказу, - відали стародавні. Наша Сонячна система тільки крапля в океані матерії, пронизаної потенцією Тріади. Якщо забрати цю потенцію, то не буде нічого. Взагалі.

Сутність індивідуальності в тому, що над нею, за нею, у ній буття як таке, тріада. Тут закладений космічний світоглядний масштаб. Всі істоти несуть у собі цю пам'ять. Людина теж. І на відміну від особистості (соціумної) індивідуальність (природна) підкоряється Буттю як такому. За еволюційну пам'ять відповідає індивідуальність. Вона є тріада, плід Імпульсу (у краплі океану перебувають усі його властивості). Цілісність без фантазій. Але в діях вона перебуває, вона усунута. Приклад, будь ласка. Якщо в зародку в процесі розвитку з'явиться творча винахідливість, то народиться що завгодно, тільки не той, хто повинен. Тому всі свідчення містиків не плід винаходів. Їх шлях є смиренне проходження законами світобудови. Це є слухняність. І міць, що стоїть за індивідуальністю, – це Буття як таке.

Людині дана свобода вибору. Вищий Хранитель Справедливості Свободи Вибору Світів Напрямку Розвитку й Еволюції Сущих поклав у Космічний Закон Завіт Благословення Живучих у всіх Рівнях і Сферах Буття. Бінарний, багатомірний зміст Завіту, що виражає Безмежність Хресної Сили

Життя Буття і так сприяє незмінно рішенню свободи вибору напрямків розвитку й еволюції Сущих. Два напрямки розвитку й еволюції і їх дзеркальні відображення Благословив і Здійснив Він Собою в Космічному Законі.

Є вертикальний Розвиток Світів і Еволюції живучих у них: нагору – у Вищі Сфери Краси Буття Єднанням Творіння у Вищому з Творцем, в Ім'я Торжества Любові і Світла Доброти і Радості Здійснень, здобутих з Безодні натхненною Працею Звершених, і розвинутих до Сяйва з Питьми Теплом Душі Живучих у Богові. А так само вниз – у демонічні Рівні технологічних Сфер Буття ущільненням Синтезу Самості Сущих матеріальними нагромадженнями в Дияволі, в Ім'я Торжества реалізації і втілення технократичних Ідей, уявлених Живучими опадами Матерії зі Світла Форм і виділених з Вогненного Змісту Виражень Життя Буття.

Також є горизонтальний Розвиток Світів і Еволюція Живучих як у відцентрових напрямках Співробітництва суміжних Світів (Щільних, Тонких, Вогнених), так і до доцентрового міжпланетного Співробітництва Сущих у рівноцінних відповідностями Областях Всесвіту. І в цих чотирьох класах організації поляризації чотирьох Проявів Життя Структури Триєдиного Буття Закон Троїстості незмінний.

Всевишній Бог і Творець Творіння за Законом Справедливості Свободи Вибору Розвитку Світу й Еволюції Сущих у ньому обрав вертикальний розвиток нашого Світу й Еволюцію Сущих Любов'ю і Радістю нагору – у вищі Сфери Краси Буття Єднанням Творіння у Вищому з Творцем! Іншим же залишив Волю Вибору розвитку й Еволюції в інші напрямки. Так говорять стародавні священні тексти.

Переконувати нікому не заборонено. Протипоказань немає. Але, переконуючи, не говори «я знаю» чи «він знає». Це чванство і посів неправди. Нехай кожний робить свій вибір сам, бо кожний повинен відповідати за свій вибір. Невдячно сіяти в чужому розумі свою думку про чужий шлях. Це подібне на підбурення і цькування диких звірів. Де гарантія, що їх гнів не звалиться на тебе ж? Ще жодному пліткарю не

поталанило на цьому поприщі. Невдячно сіяти в чужому розумі думку про свій шлях. Ця думка може стати перешкодою на його шляху. І тоді він почне дію до руйнування твого шляху, щоб його думка про нього (нехай навіть і милостива, але ж не твоя) не стала перешкодою тобі.

Сфера автохвильових процесів людської індивідуальності цілком віддана інформації, функціональному інформаційному коду асоціацій. Усі функції внутрішніх органів і навіть мислення реалізуються в автохвильових процесах механічно. Людина мільйонами років прагнула до цього і досягла свого. Це її благо – не потрібно приділяти уваги і часу на контроль за правильністю виконання функцій внутрішніх органів. Але втрата внутрішнього Знання (а людина саме домагалася для себе цього блага) зробила її майже ідіотом. Вона тепер тільки і знає, що займається задоволенням потреб плоті і почуттів. Більшість людей стала психологізованими автоматами, що мало відрізняються від тварин. Усе їх пильнування зводиться до того, щоб лягти спати ситими і прокинутися не обгадившись. Тим часом кожен із сущих може згадати, навіщо він удосконалював свою плоть, огортаючи нею Свідомість, як у темницю, перетворюючи свою свідомість і думку в біомасу роботогенної істоти. Для того щоб згадати “хто я, людина?”, треба щонайменше пробудитися і заглянути у свій життєносний апарат плоті, підключити замкнуту внутрішню свідомість плоті до своєї, розгорнутої у зовнішній світ. Тоді зовнішня свідомість направиться у внутрішню, у циклічне, і побачить ідею, закладену в голограму, але з'єднану з космосом.

Умова благополуччя популяції – це дотримання оптимального балансу її чисельності в ареалі. Одна з умов еволюції – прагнення до розширення ареалу життя. І якщо у виду є хоч найменша можливість захопити всю Землю, без сумніву, він захопить її всю. Причому з одночасною максимальною внутрішньовидовою конкуренцією (інакше виродження). У соціумі методи виживання яскраво виражені в бізнесі, політиці, а яскравіше всього - у кримінальному світі.

Це ознаки спадщини тваринного світу. Ці правила прийшли відтіля. Це не винахід людини. І ці закони поширюються на всі сфери діяльності. Для тих, хто не витримує умов соціуму, в цивілізованих країнах для збереження стабільності застосовують систему соціальної допомоги.

Популяція в процесі асиміляції змушена змінюватися, пристосовуватися до умов, змішуватися із собі подібними тощо. Ці процеси можуть бути як позитивними, так і негативними. Це стосується і рослин, і тварин, і навіть стихій. Людина живе не сама по собі. Ці закони поширюються і на неї теж. Спадковість, мінливість, природний добір. Цьому закону біологічної еволюції підкоряється все живе на Землі. Це один із проявів законів світобудови. Творення Світобудови, творення Землі, творення людини. Цей процес творення охоплює і пронизує все мислиме і немислиме. Буття. Мовою древніх це є Закон, встановлений Богом.

Антропогенний вплив на природу (зміна природної якості води, повітря тощо) створює умови глобального катаклізму. Це еволюційний шок. Це треба просто розуміти, просто знати. Знати, щоб робити висновки. Робити висновки, щоб переглянути свою свідомість. Переглянути, щоб змінити свою поведінку. Інакше одного дня всі проблеми порівняно з екологічною здадуться безмірним нічим. Усі види в природі гармонійно знаходили в ній свою нішу, свій природний баланс. І тільки людина умудрилася зробити собі нішу із самої природи. Не сама пристосується під неї, а її перетворює під себе, поневолює, підкоряє. Питання: кого?

Поневолення є саме по собі психологія агресії. Це суперечить усім моральним принципам, вченням. Це, нарешті, протиприродно. Це наріжна проблема сучасної цивілізації. Одночасно з декларацією моральності і нероздільно з нею живе аморальність. А в підсумку маємо духовну кризу. Це заклик природи, нової цивілізації.

Для смиренного учня, що прагне і жадає знань, не гріх інший раз заперечити вчителю, щоб той повніше викладав і доводив істину.

ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ

Сферою життя людини є світ подібних їй людей, соціальне середовище, простір, породжений цивілізацією і культурою. Цей світ має свої закони існування і розвитку, визначені способи управління, що люди самі їх породжують і живлять, і самі ж найчастіше стають його жертвами. Взаємодія людини з ним відбувається на різних планах і рівнях, більшість з яких людина не усвідомлює і не контролює. Людина є лише часткою деякого більш загального Цілого Природи. Будучи істотою свідомою, вона проте усією своєю істотою належить Землі. Вона створена з її матеріалу, її свідомість є частиною Загальної Свідомості, її особистісний досвід входить у досвід усього Людства.

Людина втратила погляд на світ як на єдине Ціле, що живе за загальними Законами Буття. Вона забула своє високе призначення, залишивши, однак, за собою самовільне звання «царя природи». Прагнучи опанувати таємницями матерії і підкорити все навколо своїй вузькій егоїстичній свідомості, вона вторглася у світ глибинних і складних процесів. Не знаючи глобальних законів, не вмюючи передбачати навіть найближчі наслідки, вона змінює, «удосконалює», «контролює». Однак Закон діє незалежно від того, чи знає людина про нього чи не знає. І тільки гіркий життєвий досвід змусив її, нарешті, більш глибоко задуматися, переглянути свої позиції, почати спроби щодо усунення кричущих нісенітниць у своєму поведженні стосовно природи.

Нам дається можливість навчитися розмірковувати, а ми навчені думати. А це не одне й те ж саме. Вище формальної логіки ми поки що неспроможні піднятися, хоч здатність розмірковувати нас ще не залишила.

Реальна загроза глобальної кризи змусила людство впритул зайнятися проблемою аналізу й оцінки свого поведження, свого відношення не тільки до Природи, але і до себе в пошуках відповіді “хто я, людина?”

Екологічна загроза реального вимирання, тобто знищення людини як виду, зумовлена самою ж людиною, примусила людство шукати шляхи виходу із цієї кризової ситуації. Послідовно усвідомлюється необхідність та вживаються заходи щодо впровадження спочатку концепції обмеженої, а потім повної відповідальності за збереження життєздатних умов навколишнього середовища. Розпочинається впровадження концепції екологічно зрівноваженого та стійкого соціально-економічного розвитку суспільства. Визначаються головні фактори, що можуть допомогти зберегти якість довкілля в межах, що задовольняють потреби людини як біологічного виду (фізичні константи, генофонд, ділянки всіх основних екосистем в їх первісному природному стані, нарешті, здоров'я населення).

Для забезпечення виконання цього завдання і досягнення цієї мети створюється система міжнародних організацій, що діє в планетарному масштабі. Проте не все гаразд не лише в практичному відношенні, а і в теоретичному. Новітній науковий напрямок – синергетика попереджує, що всі нові структури утворюються в умовах, далеких від рівноваги та стійкого розвитку. Це зобов'язує суспільство навчитися переходити з одного незрівноваженого стану в інший, не руйнуючи при цьому ні себе, ні навколишнє середовище.

Доля людства в руках людства. Що суспільство безпосередньо вбачає для себе найважливішим зараз відносно Природи, віддзеркалене відображення того воно і буде мати незабаром. Закон Карми є Законом Буття. Причина породжує наслідок. І як він буде виглядати – то вже справа самої людини.

Відповідальність – початок шляху.

Доктрина екологізації суспільства, парадигма освіти, концепція природокористування – це основні фактори, що сьогодні формують наше недалеке майбутнє.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРИ

1. Агни йога: У 3 т. – Самара, 1992.
2. Атаян А. ХОРА // Серия статей. Зарегистрированы Российским авторским обществом. – СПб., 1999.
3. Блавадская Е.П. Тайная доктрина. – М., 1991.
4. Ионна Н.А. Сто великих чудес света. – М., 1999.
5. Ионна Н.А. Сто великих сокровищ. – М., 2000.
6. Ляхова К. и др. Тайны реинкарнации. – М., 2002.
7. Наумкин А.П. Калагия. – М., 1991.
8. Некрасов М.М. Ансамбль универсальных миров. – М., 1992.
9. Письма Елены Рерих. – Минск, 1992.
10. Рыбалов А.А. Экологическое воспитание: концепции природопользования // Инженерная экология. - №1. – М., 1999.
11. Рыбалов А.А. Экологизация как концептуальное условие природопользования // Вісник СумДУ. - 1999. - № 1(12).
12. Рыбалов А.А. Экологическое образование как социальный фактор // Проблеми освіти. –К., 1999. - Вип. 18.
13. Рыбалов А.А. Экологизация как фактор социогенеза // Проблеми екології. - Донецк, 2002. - №1.
14. Спираль познания. – М., 1992.
15. Таранов П.С. 120 философов. – Симферополь, 2002.
16. Чернобров В.А. Тайны и парадоксы времени. – М., 2001.
17. Шри Шримад, А.Ч.Бхактиведанта Свами Прабхупада. Бхавад-гита как она есть. – Дели, 1991.